

Hans Staden van Homborgs
Beſchryvinge van America,

Wiens Inwoonders Wildt, Naekt, ſeer Godloos, en wreede Menſchen-Eeters zijn, hoe hy ſelve onder de Braſilianen lange gevangen geſeten heeft, die hem dagelijcks dreyghden doodt te ſlaen en t'Eeten : oock hoe wonderbaerlijck hy door de handt des Heeren verloſt is.

MITSGADERS

Een kort v[illegible]hael/ hoe de Wilden Waygauna geheeten/ hun daer/ als mede onder 't Geberghte by de Baey de Todos los Sanctons onthouden en geneeren/ voorts waer mede ſy omgaen ende Oorlogh voeren.

Alles Figuerlijck na 't Leven afgebeelt, is ſeer dienſtig voor de gene die na Braſilien of Farnambucque varen.

t'AMSTERDAM, By de Erfgenamen van de Weduwe GYSBERT de GROOT, Boekverkopers op de Nieuwen-dijk/ tuſſchen de twee Haerlemmer-ſluyſen/ Anno 1736.

Den Doorluchtigen ende Hoogh-geboo-ren Vorsten ende Heeren, Heer Philips, Landt-Graef tot Hessen, &c.

Mijnen Genadigen Heere,

GEnade ende vrede in Christo Jesu onsen Verlosser, Genadige Vorst ende Heere, de Koninckliijcke Propheet David spreekt in den 107. Psalm: Die met Schepen op de Zee varen, ende drijven haren handel in grote Wateren, die des Heeren werk versocht hebben, ende sijne wonder tot in der Zee, wanneer hy sprack: Eenen storm-wind quam op, die de baren ophief, ende ten Hemel voerde, ende wederom in den gront, soo dat haer Zielen van vre-se versaeghde, ende datse tuymelden gelijck een droncken mensche: ende en wisten genen raet meer. En als sy dan totten Heere schreyden in haren noot, en hyse uyt haren angst en sorge verloste, en stilde dat onweer, dat de baren hen self en nederleyde, en datse vrolijck werden, om dat het stil geworden was, en datse so te Lande gebracht waren na haer wensch, die souden den Heere dancken om sijn goetheyt, en om sijn wonder-daet die hy aen den mensch doet, ende hem by der Gemeynten prijsen, ende by den Ouderen hem loven.

Alsο bedancke ick my tegen den Almachtigen Schepper des Hemels, Aerden ende der Zee, sijnen Soon Jesum Christum, ende den H. Geest, van de groote ge-nade en de barmhertigheyt, die my geschiet is onder de Wilden lieden des Lands Brasilien, welcke Inwoonders my gevangen hadden, genaemt de Tupin-Imba, Menschen vleesch-eeters, diens gevangen ick Negen Maenden geweest ben, ende veel andere ervarentheden, die my door de H. Drievuldigheydt door een gantsche onverhoopte wonderbaerlijcke maniere ende wijse geschiet en ervaren zijn, dat ick na lange ellende, ende vrese van lijf en leven te verliesen, wederom in UW G. Vorstendomme, mijn hooghste en liefste Vaderland, na het verloop van sommige Jaren gekomen ben, en heb UW G. mijne Reyse en Schip-vaert onderdaniglijken aentekenen willen, d'welck ick op't kortste begrepen heb op UW G. tot uwen wel-gevalle en gelegentheydt, daer inne metter hulpe Godts hoe ick door dat Landt en Zee getogen ben, u dat voor-lesen laten willen, om der wonderlijcke geschiedenisse wille, die de Almachtige Godt in den noot by my gedaen en getoont heeft, daer met oock UW G. aen my niet en twijfele, als of ick onwaerachtige dingen te verstaen geve die waer zijn, UW G. wil ick een Paspoort totter selver saecken dienende, selfs toonen en laten sien, 't welck ick presenteer, Godt zy alleen de eere, en beveel my hier met UW G. in aller onderdanigheyt, geschreven te Wolf-hagen den 22. dag Juny, Anno vijfthien hondert en LVI. &c.

UW G. geboren ondersaet,
HANS STADEN van Homborgh
in Hessen, Borger te Wolf-hagen.

Den Wel-gebooren Heere, Heer Philips, Graef van Nassouw ende Sarburch, &c. mijnen genadigen Heere, wenscht D. Dryander veel welvaerts, met eerb[illegible]linge sijns Diensts.

HANS [illegible] STADEN, die desen Boeck ende Historie nu door den druck laet u[illegible]gaen / heeft my gebeden / dat ick doch tot voordeel van sijnen arbeydt ende schrift / de Historie oversien / corrigeeren / en waer datter van node waer / verbeteren soude / om hem in zijnder bede te believen / heb hem om dr[illegible]erl[illegible]y oorsaken plaets gegeven. Eerstmael / dat ik des Autheurs Vader nu [illegible] van [illegible]aer gekent heb (want hy ende ick uyt eender Stadt / met name / te Wetter gebooren / ende opgetogen zijn) ende niet anders den selven in ons Landt ende te Homborg in Hessen / daer hy nu ter tijt woonachtigh is / dan als voor eenen oprechten / vromen / ende treffelijken man / die oock in goede vrye Konsten gestudeert heeft / gekent heb / ende als voor een gemeen spreeckwoord is / den Appel smaeckt altijd na den aerd des Booms / so ist te verhoopen dat Hans Staden desen eerlijcken Mans Sone / sal in deuchden ende vroomigheyt na den Vader aerden. Ten anderen / neme ick den arbeyt om dit Boecxken te oversien / des te vrijelijker aen / dat ik geerne in de saeken / die tot der Mathematica toe behooren / als dan oock is de Cosmographia / de beschrijvinge ende afmetinge der Landschappen / Steeden / ende weg-reysen / dewelke in desen Boeck op veelderley wijse ofte maniere / een yegelijck voor-gedragen worden / belustige / want ik seer geerne met deser saeke om gae / als ik verneme dat men oprechtig ende waerachtelijk de voorgaende dingen openbaret / ende aen den dag brengt / gelijk ik dan in geender manieren twijffele.

Dese Hans Staden schrijft ende vermelt in sijn Historie ende weg-vaert niet uyt andere lieden aenteekeninge / maer uyt sijnder eygen ervarentheyt / grondelijcken ende seekerlijcken aen / sonder eenige valsche oorsaeck / dat hy daer geenen roem ofte wereldlijke eergierigheyt / dan alleen Godts eer / lof / ende dankbaerheyt voor getoonde weldaet zijnder verlossinge soekt / dit is de meeste en voornaemste oorsaeke / om dese Historie in 't licht / ende aen den dag te brengen / daer door een yegelijk sien kan hoe genadelijk tegen alle hope / God de Heere desen Hans Staden verlost / ende van der Wilden lieden grimmigheyt (by den welken hy by de 9. Maenden lank alle dagen ende uren verwagten moeste / dat men hem onbarmhertelijken dood-geslagen ende gegeten soude hebben) verlost / in sijn lieve Vaderland in Hessen weder heeft laten komen / door dese onsprekelijcke barmhertigheyt Gods / wilde hy na sijn beste vermogen nu geerne Godt danckbaer zijn / ende de weldaet die hem geschiet is / Godt daer meede te looven / alleen een yegelijk openbaer maecken / ende brenght de ordinantie van de handelinghe met hem / dat hy de gantsche wegh-vaert ofte reyse der negen jaer / die hy uyt den Lande gheweest is / hoe hem alle dinghen toe gedraghen ende gegaen hebben / dewijle hy het werck der Wilden gesien heeft met haer manieren / beschrijft. Ende dewijle hy dese eenvoudige wijse of maniere niet met gestoffeerde verbloemde woorden of argumenten verdrapet ende verciert / geeft my een groot geloove dat zijn saecken goed ende oprecht zijn / ende hy en konde daer geen nut oft profijt af hebben / dat hy leugenen in de

staet

staet van der waerheyt verdraeyde ende stellen wilde. Daer toe is hy met sijne Ouders hier in dese Lande geseten / niet als de Landloopers ende loogenaers gewoonheyt is / van het eene Land in dat ander / op de Heydensche maniere om te loopen / moet alsoo verwachten / waer ergens eenige bewandelde lieden / [illegible] in de [illegible] landen sullen zijn geweest / by hem quamen / ende mochten hem loge[illegible] straffen. [illegible] de dit is my een vast argument / dat sijn saken / ende dese Histori[illegible] ge Beschrijvinge oprecht zijn moet / dat hy aentekent / den tijd / Stad en pla[illegible]se / daer dees hoogh-geleerden ende beroemde Fobani Hissi Soon Helidorus, die hem langen tijd in vreemde Landen te besoecken / begeven heeft / ende hier by ons als voorgeseyt is geweest / by desen Hans Staden in de Lantschappen der Wilden gewe[illegible]t is / [illegible] gesien hoe onfermelijken hy gevangen ende wegh gevoert is.

Dese Hilidorus segge ik / kan oft kort oft in 't lange (also men hoopt dat geschieden sal) te huyswaert komen / ende is dat dese Hans Staden Historie valsch ende gelogen ware / kan hyse te schanden maken / ende voor niet ende logen aen geven. Van dese ende diergelijke kragtige argumenten / ende vermoeden van Hans Staden oprechtigheyt te beschutten ende te bewaren / wil ik dese reyse rusten / ende voort een luttel bescheyds doen wat de oorsaecke zy / dat dese / ende diergelijcke Historien / van een yegelijck luttel geloofts gegeven wort. Ten eersten / hebben de Landloopers met haer ongeregelde logenen / ende aenteeckeninghen oft beschrijvingen / valsche gedichte dinge over gebrocht / dat men ook de rechtschapen ende waerachtighe lieden / die uyt vreemde Landen komen / seer luttel geloofs geeft / ende wort gemeynliken geseit: die liegen wil / die liege verre van hier / ende over 't veld / dat niemant derwaerts en gaet daer na vernemen / ende moeyte doet om te versoecken. Nu ist evenwel daer mede niet genoech / dat om der logenen wil / de waerheyt ook versteecken ende verborgen soude worden / hier uyt te bemerken dat hoewel de gemeyne Man eenige beschreven oft aengeteeckende dingen / niet mogelijcken houden / ende doch gelooft worden / by verstandige Lieden voort gebracht / alsse verhaelt oft verleyt ende gewegen worden / ende voor gewisse ende seekere dingen geacht / ende dat mense ook so vint / dat merckt men uyt een of twee exempelen die uyt Astronomie getrocken ende getogen worden. Wy luyden / so wy in Duytslandt oft na by woonen / weeten uyt lange ervarentheyt voortgebrocht / hoe lange de Winter / den Somer / met ook de andere twee Jaer tijden oft deelen / Herfst ende Lente dueren sal. Item / hoe langh of kort den langhsten dach in den Somer en de kortsten dach in de Winter is / ende soo ook hoe 't metten nacht te achten zy / nu geseyt is dat sommige plaetsen in de Wereld zijn / daer de Son in een half Jaer niet onder en gaet / ende den langsten dag by den selven lieden ses Maenden / dat is een half jaer lank / ende wederom den langhsten nacht ook ses Maenden / oft een half Jaer lanck zy. Item datter plaetsen in de Wereld gevonden worden daer in een Jaer die Quatuor tempora, dat is vier tijden des Jaers / dobbel zijn / also datter twee Winters en twee Somers in een Jaer seeckerlijk voor handen zijn. Item / dat de Sonne metten anderen Steere hoe kleyn zy ook ons hier dunken te zijn / dat nochtans de kleynste Steere grooter is dan de gantsche Aerde / ende dier dinge veel sonder getal. Als nu de ghemeyne Man dese dingen hoort / so veracht hy 't op 't hooghste / ende geeft het geen geloove / ende acht het als dingen die onmogelijk sijn / hoe wel dat nochtans dese natuerlijcke dingen door de Astrono-

mie in sulck een mate gedaen ende bewesen worden / dat de verstandige der konst / daer niet aen en twijffelen. Soo en moet daerom niet volgen / dewijl dat den gemeynen hoop dese dingen onwaerachtigh houdt / dattet alsoo zijn moet. Ende [illegible]e qualijck soude de konst der Astronomen staen / wanneer sy dese Corpora ofte Lichamen niet en konden demonstreren of bewijsen / uyt vasten ende gewissen sekeren gront der Eclipses / dat is verdonckeringe der Sonne en Mane / op sekere ende gewisse dagen ende uyren / wanneer sy komen ofte geschieden souden / jae sommige hondert jaer voor dese tijd aengeteeckent / ende men bevindt in ervarentheyt alsoo waer te zijn. Ja seggen sy: wie heeft in den Hemel geweest / ende [illegible]se dingen gesien / ende hevet afgemeten? Antwoord: terwijlen de dagelijckse ervarentheyt in dese dingen metten demonstrationibus ofte bewijsinge te gader over-een-komen / soo moet men dat gelijk alsoo seecker houden als 't seecker ende gewis waer is / als ik drie en twee legge by een in 't getal worden vijf daer uyt geteeckent / ende uytten vasten ende sekeren gront ende demonstrationibus ofte bewijsinge der konst / draget hen soo daer toe dat men afmeeten ende reeckenen kan hoe hoogh dattet tot aen des Maens Hemel is / ende van daer voort tot alle Planeeten / ende ten eynde tot aen den gesternden Hemel toe / ja ook hoe groot ende hoe dick de Son is / de Maen en andere Lichamen ofte corpora des Hemels zijn / ende uyt de overlegginge des Hemels of Astronomia metter Geometria / rekent men gants eygentlijk ende seeckerlijk / hoe wijd / rond / breed ende langh dat Aerdrijck zy. Nu dewijle dese dingen altemael den gemeynen Man verborgen / ende als ongelooflijck geacht worden / dese onwetenheyt waer hen wel te vergeven / als den geenen die niet in de Philosophie gestudeert en hebben / dat evenwel de treffelijke hoogh-geachte / ende wel-geleerde lieden aen de dingen die soo waer bevonden worden / twijffelen / is beschamelijken ende beschandelijcken / sonderlijk terwijlen de gemeynen Man op de selve siet / en haren yver / alsoo seggende: waert dat 't waer ware / soo en hadden dese oft dat Augustinus / en Lactantius / Firmanus / beyde heylige geleerde / neven der Theologia of Godheyt / oock in goede konsten wel ervaren Mannen / niet behoeven te twijffelen / die niet wilden toelaten datter Antipodes zijn konden / dat is dat men lieden vonde die in plaetsen des Aerdrijks onder ons met hare voeten tegens ons gaen / ende also dat hooft en lijf onder ons hangen tegen den Hemel / en tog niet af en vallen &c.

Sommige Autheurs / en sonderlingh Nicolaes de Lyra, die doch een treffelijk Man is / willen dat na dien der Eerden-kloot ofte Wereld ten helft / of halve deel in 't water leyt en zweemt / alsoo dat dese helft daer wy op woonen over dat water uyt gaet / dat daer niemant woonen en kan / 't welk al-te-mael tegen de konst der Cosmographien strijdet / ende nu meer door veel Schippers van Spangiaerts en veel andere gevonden is geworden / dat dat Aerdrijck alomme ende omme bewoont wordt / ja ook Subtorrido Zona, welk onse Voor-ouders ende oude Schrijventen noyt en hebben willen toelaten / by onse tijden Wortelen / Suycker / Peerlen / en andere diergelijcke Waren worden uyt dien Landen hier tot ons gebracht. Dit Paradoxion van den Antipodibus, en voor-aengetekent des Hemels afmetinge / heb ick met vlijt brengen willen / om dat voorgaende argument daer mede te bevestigen. Daer konde vast veel van diergelijke dingen meer hier verhaelt worden: Waer by also dat ik met mijn langh schrijven u verdrietelijck vallen wilde / noch-

nochtans sullen daer diergelijke argumenten veel gelesen worden/ in den boek van den weerdigen ende hoogh-geleerden Magister Casparus Groenworm/ vlijtige superintendens U G. te Weylborgh/ en Predicant/ welkes Boeck in ses delen onderscheyden/ ende van veelderley mirakelen/ wonderwerken ende Paradoxen', also by voorgaende tijden als nu geschiet zijn/ geseyt word/ korts in druck gebracht/ beschreven/ als zijn Libri Galeori de rebus vulgo incredilibus, &c. Een goeden Leser/ also verre hy beter verstand daer af hebbe/ wil ik hier mede gewaerschout hebben/ dat niet gelogen moet zijn al dat men schrijft/ al dunket den gemeynen Man vreemt/ ende onmanierlijk of ongewoonlijk/ gelijck in dese tegenwoordige Historie/ daer de lieden alle in der Eylanden oft Insul naekt gaen/ geenen Huysraedt/ Vee oft Beesten/ ende andere geselschap totter neeringe/ geenderhande dingen/ soo dat by ons gebruyckelijck/ om het lijf te houden hebben/ als Klederen/ Bedden/ Peerden/ VercKeren oft Koepen/ noch Wijn ofte Bier/ &c. ende haer op hare wijse onthouden/ ende behelpen moeten.

Doch al eer dese Voor-reden oft Prologe ten eynde loopt/ wil ik ook kortelijk bewijsen/ wat dese Hans Staden beweegt heeft beyde sijn Schipvaerden en wegreysen in den druck te verborderen/ dies mochten hem veel heden qualijk afnemen/ ende die te min uytleggen/ als oft hy hem hier mede wilde beroemen/ oft eenen hooghweerdigen name maken/ het welk ik seer wel van hem geloove dat sijn gemoet veel anders staet/ als ook de Historie van achteren tot voor/ heel anders gemerkt ende verstaen word. Dewijle hy in so menige ellende geweest is/ so veel weder-weerdigheyt geleden/ daer aen dickwils sijn leven gestaen heeft/ ende gansch niet te hopen dat hy daer af ontlast/ ende in sijns Vaders Land wederkomen soude. Godt evenwel die hy altijd betrout/ ende aengeroepen heeft/ hem alleen van sijnder vyanden handen verlost/ want sijn Gebedt met oprechtigen geloove Gode aengenaem geweest is.

Sommige tot nu toe plegen door een maniere/ haer selven desen oft andere eenige Heyligen Bevaert op te offeren/ verbidden/ ende bidden dat hy hem uyt haren noot helpen wille/ ende dese beloften word sterk gehouden/ uytgenomen van dien/ die daer denken de Heyligen te bedriegen met hare beloften/ alsoo ygelijck een in't Schip S. Christoffel die te Parijs in den Tempel staet een Beelt ontrent 10. ellen hoogh/ gelijk een groote Poliphemus aenriep. Desen Heyligen gelooft hebbende/ alsoo verre hy hem uytter noot hielp/ soo woude hy hem offeren een wassen licht/ alsoo groot als de Heylige was: Sijn naesten gebuyr die by hem sat die wiste wat hy vermocht/ strafte hem van deser belofte/ ende seyde al waer't dat hy alle neringe ende goed dat hy op ter aerden hadde/ verkocht/ en kost hy soo veel Was niet te wege brengen/ dat hy sulken keerse daer af soude doen maecken oft betalen. Antwoorde hem daer op/ ende seyde hem/ dat de Heyligen niet hooren en souden/ als hy my uyt deser noot geholpen heeft/ wil ik hem naulijck een kleyn licht ofte keers gemaeckt/ een penninck weert/ geven.

Ende de Historie van den Ruyter die in een Schip-brekinge was/ desen Ruyter als hy sag dat het Schip woude onder gaen/ riep hy S. Nicolaes aen/ dat hy hem uytten noot helpen wilde/ hy woude hem sijn Peert ofte Pagie offeren/ doen vermaende hem sijn knecht/ dat hy dat niet doen en soude/ ende vraegde hem waer op dat hy dan rijden woude? doen seyde de Joncker totten Knecht heymelijk/ dat'er

de

de Heyligen niet hooren en souden / zwijght gy stil / als hy my uytten noot helpt wil ik hem niet den Steert van den paerde geven. Alsoo docht een yegelijck van die twee zijn Heyligen te bedriegen / ende de gedaene weldaet seer lichtelijck vergeten: Daer mede nu desen Hans Staden ook niet also daer voor aengesien word / nu hem God geholpen / ende van den vyanden verlost heeft / dese weldaet te vergeten. So heeft hy voor hem genomen / met druck ende beschrijvinge der Historien / Godt altijdt te loben ende te prijsen / ende uyt een Christelijken moedt ende voornemen / de werken ende genade aen hem bewesen / waer hy kan ofte mag / aen den dagh brengen: En waer 't dat dit niet sijn voornemen en waer / (welck eerlijk ende recht is) so wilde hy veel liever dese moeyte ende arbeyds versuymenisse / ook ongewoone kosten / die lichtelijck op drucken ende Figueren te snijden / veel bedragende is / een eynde laten hebben en goet laten zijn. Dese Historie / terwijlen datse door den Autheur / den Doorluchtigen Hoog-geboren Vorst ende Heer Philips / Land-Grave te Hessen / Graef te Catzenellenboge / Diest / &c. sijnen Lands Heeren ende genadige Vorsten in eeren dienende / gededicceert ende toe-geschreven is / ende in sijnen name openbaerlijk in druck laten uytgaen / ende langen tijdt te vooren van den voorgemelden Vorsten / onsen genadigen Heeren / in mijnen ende anderen veeler tegenwoordigheyt / desen Hans Staden geëxamineert. En van alle stucken sonder Schip-vaert ende gevanckenisse / grontlijcken ondervraeght ende wel ondersocht heeft / daer af dikwils U G. met alder-onderdaniglijk getekent ende vertelt heeft / ende terwijle ik U G. voor eenen sonderlijken Lief-hebber sulcker / ende diergelijke Astronomische ende Cosmographische konsten te sien / langen tijd gemerckt heb / hebbe ik dese mijn Prologe / Prefatie / of Voor-reden / U G. onderdaniglijk willen toeschrijven / het welk U G. genadelijk also van my wille aennemen / also lange tot dat ik wat treflijker in U G. name in druck vervordere / nu hier mede U G. onderdaniglijk bevelende.

Datum tot Marbergh op St. Thomas-dagh,
Anno M. D. LVI.

Hier

Hier begint de Historie

Dat Eerste Capittel.

ICk Hans Staden van Homborgh in Hessen / nam voor my (alsoo verre dat Godt beliefde) Indiën te besien / ben met dier meyningen van Bremen na Hollandt gevaren. Te Campen quam ick by Schepen die wilden in Portugael Sout laden / daer voer ick mede derwaerts / ende wy quamen den 29. dagh Aprilis in 't Jaer 1547. by een Stadt genaemt S. Tuval, wy waren vier weeken op 't Water te vaeren. Van daer toogh ick nae Lissebon, het welck vijf mijlen van S. Tuval is. Te Lissebon quam ick in een Herberge / daer de Weert genaemt wert de Jonge Leur, ende was een Duytsman / daer lach ick een wijle tijts t' huys. Den selven Weert seyde ick / hoe dat ick upt mijns Vaders Landt getogen was (waer 't dattet my gebeuren mochte) om na Indien te zeylen; doen antwoorde hy: Ick was te lange upt gebleven / want des Konings Schepen die nae Indien varen / waren lange wegh / ick bad hem terwijlen dat ick die reyse versuymt hadde / hy my aen eenen anderen helpen soude / mits hy de spraecke konde / ick soude hem wederom in sijnen dienst zijn. Hy bracht my in een Schip voor Busschieter / den Capiteyn van 't Schip was genaemt Pintiado / en hy woude na Brasilien varen om Koopmanschap; hy hadde oock oorlof de Schepen te nemen die in Barbaryen mette Mooren Koopmanschapten. Oock waer 't dat hy de Francoyse Schepen in Brasilien mette Inwooonders koopmanschappende vont / die souden prijs zijn.

Mede soude hy voor den Koning sommige gevangen daer in 't Landt voeren / die verdient hadde gestraft te worden / maer om dat nieuwe Landt daer mede te besetten / so werden sy gespaert. Ons Schip was wel toegerust met alle Krijgsgereetschap die men te Water gebruykt / wy waren met ons drie Duytsche in 't selve Schip / d' een was genaemt Hans van Bruchhausen / d' ander Hendrik van Breemen / ende Ick.

De eerste uytvaringe mijnder Schipvaert van Lissebon in Portugael.

Dat II. Capittel.

VAn Lissebon zeylden wy met noch een kleyn Scheepken / dat oock onsen Hooft-man toe-behoorden / ende quamen eerstmael by een Eyland Eliga de Madera genaemt / ende hoorde den Koning van Portugael toe / ende daer woonen Portugaloysers / ende het is vruchtbaer van Wijn ende van Suycker. Ter selver plaetsen by een Stadt geheeten Puntschael / namen wy meer victalie in 't

Schip. Daer nae voeren wy van Barbaryen na een Stad Cape de Geel genaemt / die behoorde eenen witten Koning toe / Schriffri genaemt. De Stad heeft voormaels de Koningh van Portugael ingehadt / ende die selve Schriffri heeftse hem wederom genomen. By de selve Stad meynden wy dat voorgenoemde Schip te krijgen / die metten on-christenen ofte Turcken Koopmanschap handelde.

Wy quamen daer by / ende vonden veel Castiliaensche Visschers onder dat Landt / die berechten ons hoe dat by der Stad Schepen waren / wy voeren daer by / doen quam daer een Schip uyt 'er Haven / wel geladen / daer voeren wy na / en kregen 't / maer dat volck ontvoer ons metten Boot / daer sagen wy een ledigen Boot op 't Landt staen de welcke ons wel diende tot dat genomen Schip / wy voeren daer by / en haelden dien. De witte Mooren quamen sterk aengereden ende wilden dat beletten / maer sy en kosten om ons geschuts wil daer niet toekomen. Wy namen den Boot ende voeren met onse buyten ('t welke was Suycker / Amandelen / Dalen / Bocxhuyden ende Gomma Arabicum, daer mede dat Schip wel geladen was) wederom na Eligade Madera. Wy schickten ons kleyn Schip nae Lissebon om den Koning te laten weten / hoe wy ons met sulken Buyt souden houden / want het behoorde Valentiniaensche en Castiliaensche Kooplieden toe. Ons wert van den Koning geantwoort / wy souden den Buyt daer in 't Eylant laten en met onse reyse voortvaren / in middelertijt soude sijn Altese ofte Majesteyt grondelijck ondersoecken hoe datter mede ware. Wy deden also ende voeren weder na Cape de Geel, om te besien of wy meer vets verkrijgen konden / maer ons voornemen was om niet / ende de wint liep ons tegen by den Lande / die ons beletten. Den nacht voor Alderheyligen voeren wy van Barbaryen met eenen grooten storm-wint na Brasilien toe. Als wy nu 400. mijlen van Barbaryen

eyen afgevaren waren in de Zee / quamen veel Visschen om het Schip / die wy vingen met Hengel-haecken. Van de selve waren sommige die de Schippers noemden Albacori, die waren groot / sommige Ponitte, die waren kleynder / sommige Ducado. Ook waren daer veel Visschen soo groot als Haringen / die hadden over beyde zijden Vlimmen / gelijk die Vledermuysen / de selve worden seer vervolght van groote Visschen / en wanneer sy die gewaer worden / soo heffen sy haer op uytten water met groote hoopen / vliegen ontrent twee vademen hoogh over 't water / sommige soo verre dat mense nau sien konde / en dan vielen sy wederom in 't water / wy vondense dikwils des morgens in 't Schip leggen / ende waren des nachts metter vlucht daer ingevallen / ende heeten in Portugaelsche sprake Pisse Polodor. Daer na quamen wy in der hooghte der Linie Æquinoctionael, ende daer was groote hitte / want de Son stont recht boven ons als 't op den middagh was / daer en was met allen geen wint sommige dagen / dan in der nacht quam dikwils grooten Donder en Onweder / met regen ende wint / verhieven haer lichtelijk / ende vergingen ook lichtelijk / en om dat de selve ons niet verrasschen en souden als wy zeylden / soo moesten wy neerstelijk waken. Maer als 't wederom een Vaer-windt begost te wayen / werdet storm-weder / ende dat duerde sommige dagen / ende was ons contrarie / ende sorghden / waert dattet lange duerde / dat wy gebrek en honger souden moeten lijden / wy riepen Godt aen / en baden om goede Wint. Het gebeurde op eenen nacht dat wy eenen grooten storm hadden / en wy waren in groote vreese. Daer schenen ons veel blaeuwe Lichten in 't Schip / de welcke ik noyt meer gesien en hadde: daer de baren door in 't Schip sloegen daer gingen die Lichten oock: de Portugaloysers seyden / dat die Lichten een teecken des toekomende goet weders waren / sonderlijcken van Godt gesonden / om ons in der noot te vertroosten. Wy dankten Godt daer voor met een gemeyn gebedt. Daer na verdwijnden sy weder / ende dese Lichten heeten Santelmo oft Corpus Sancta.

Als nu den dagh aen quam / werdet goet weder / en quam een goede Wint / dat wy merckelijk sagen dat sulke Lichten moesten een wonderlijk werk Gods zijn. Wy zeylden door de Zee met goede windt. Den 28. dagh January kregen wy een stuck Land in 't gesicht / een Haven la Cape de Sainct Augustin genaemt. Acht mijlen van daer quamen wy in een Haven Brandenkrucke genaemt / ende wy waren 48. dagen in Zee eer wy dat Landt sagen. Op de selve plaetse hadden die Portugaloysers een vastigheyt gemaeckt / Marin genaemt. De Hooftman van der selver Stercke was geheten Artococlio, ende dien leverden wy de gevangenen over / ende laden sommige Goeden uyt / die sy daer hielden. Wy beschikten onse dingen in de Haven / en wouden zeylen / daer wy meynden te laden.

Hoe dat de Wilden van der plaetse Brandenkrucke waren oproerigh geworden, en den Portugaloysers een vastigheyt ontweldigen wouden.

Dat III. Capittel.

HEt gebeurde dat de Wilden van den Lande waren oproerig geworden tegen die Portugaloysers / het welcke sy voormaels niet en waren / die was nu

door de Portugaloysers begost / so werden wy gebeden om Gods wil van den Hooftman des Lands dat wy ons wouden setten ende varen in een Landeken / Cerasu genaemt / vijf mijlen van die Haven Marin, daer wy lagen / 't welk de Wilde lieden onderstonden in te nemen / ende de Inwoonders van der Stadt Marin en konden den anderen niet te hulpe komen / want sy sorgden dat haer de Wilden [illegible]ck overvallen souden.

Wy quamen die van Gerusa te hulpe met veertig Mannen van onsen Schepe / ende voeren met een kleyn Scheepken derwaerts. Dat Stedeken lach op eene stroom der Zee / dewelcke hem twee mijlen weegs in dat Landt streckte.

Daer mochten ontrent duysent Christenen zijn / weerbaer / daer by 30 Mooren en Brasilische Slaven / de welke der Inwoonders eygen waren. Maer de Wilde lieden die ons belegert hadden / wierden gereeckent op acht duysent.

Wy lieden en hadden maer eenen Rinck oft Thuyn van staecken rontom ons.

Hoe dat haer Sterckten gemaeckt was, en hoe zy tegens ons ſtreden.

Dat IV. Capittel.

OM der Stadt ofte Plaetse romdtom daer wy in beleydt waren / ginck een Bosch oft Wildernisse / daer in hadden zy twee Vastigheden oft Sterckten gemaekt van dicke Boomen / daer in hadden sy des nachts haer toevlucht / ende of wy tot haer uyt vielen / daer wouden sy ons verbeyden. Daer neven hadden sy gaten in der Aerden gemaekt / rontom der Stadt of Plaetse / daer lagen sy in / ende daer uyt quamen sy des daegs schermutselen met ons / ende als wy nae haer schoten / vielen sy alle neder / ende meynden sy souden den scheut ontbucken. Sy hadden ons soo vast belegert / dat wy noch af oft aengekomen en konden. Sy quamen vast voor de Stadt / ende schoten veel Pijlen / om hooge / meynende sy souden in 't nedervallen ons in de Sterckte treffen. Sy schoten ook met Pijlen daer sy Cattoen ofte Boomwolle ende Wasch aen gebonden / ende met vyer aengesteken hadden / ende meynden ons also die Daecken van de Huysen daer mede aen te steecken ende te verbranden. Ende sy dreygden ons dat sy ons eten souden / waer 't saken dat sy ons gekrijgen kosten.

Wy hadden noch wat te eten / het welke seer lichtelijk op was / ende verteert / want het is daer in 't Landt een maniere alle dagen of over den anderen dag versche Wortelen te halen / ende Meel om Koecken daer af te maeken. Tot sulke Wortelen en kosten wy niet komen. Als wy nu sagen dat wy Victalie gebreklÿden moesten / voeren wy met Barcken na een Stedeken Cammaraka genaemt / om Victalie te halen / en hadde de Wilde lieden groote Bomen over de Rivierkens geleyt / ende haerder wasser veel over beyde zijde des Oevers / ende meynden ons de reyse te beletten. Wy braeken die wederom met gewelt / ende het quam indien middeler-tijt dat wy op 't drooge bleven / de Wilden en kosten ons in Schepen niet gedoen / maer sy wierpen veel houts uyt haer Schanssen aen den Oever / ende meynden dat aen te steecken / ende haer Peper die daer in 't Land wast / daer in te werpen / om met damp ende roock ons uyten Schepe te jagen / maer het gelukte

haer

haer niet. In middelertijt quam de vloet weder / ende wy voeren na het stedeken Cammaraka. De Inwoonders gaven ons victalie / daer mede voeren wy na dat beleg op de voorgenoemde plaetsen / zy hadden ons de Vaert wederom op een nieuw belet / ende hadden Bomen over dat Waterken gelept gelijk als te voren. Zy lagen daer vy op den Oever / ende zy hadden twee Bomen op een luttel nae onder heel af gehouwen / ende boven aen de Bomen hadden zy dingen gewonden Sippe genaemt / die wassen gelijk Hoppe-Hagen / maer dese Sippo-Hagen zijn veel dicker / dat eynde van de voorgenoemde Hoppen-Hagen hadden zy in haer Schanssen / ende haer meyninge was dat zy als wy quamen ende wilden weder daer door breken / soo wouden zy die Sippo trecken / dat de Bomen dan voort souden breeken / en op de Schepen vallen.

Wy voeren daer by / ende braecken daer door. Den eersten Boom viel na haer Schansse / de ander viel kort achter ons Schipken in 't Water : Ende eer wy begosten de wiere te breken / riepen wy onse gesellen in 't Stedeken datse ons te hulpe souden komen / ende als wy begosten te roepen / soo riepen de Wilden ook / dat ons onse gesellen in de belegeringe niet hooren en konden / en zy en kosten ons niet gesien om een Bosch dat tusschen haer ende ons lach / anders waren wy so na by haer / dat zy ons wel hadden konnen horen / waer 't dat de Wilden so niet geroepen hadden. Wy brochten haer de Victalie in de Stadt : Als de Wilden sagen datse niet uptrechten en kosten / begeerden zy peys te maken / ende trocken weder af.

De belegeringe duerde by na een Maend tijts ; Van de Wilden bleven daer sommige dood / maer van onse Christenen geen. Als wy sagen dat haer de Wilden tot vrede begeven hadden / trocken wy wederom nae ons Schip / d' welck voor Marin lach / daer haelden wy water in / ende Naedloken Meel voor Victalie. Den Oversten van der stadt Marin danckte ons seer / ende wy voeren van daer.

Hoe wy uyt Brannenbrucke voeren na een Landschap Buttegaris genaemt, ende by een Francoys Schip quamen, ende met haer sloegen.

Dat V. Capittel.

VAn daer voeren wy veertigh Mijlen na een Haven Buttegaris genaemt / daer meynden wy dat Schip met Brasilien-hout te laden / en de Wilden meer Victalie af te mangelen. Als wy daer by quamen / vonden een Schip upt Vranckrijck dat laede Brasilien-hout / daer zeylden wy nae / meynende dat te nemen / maer zy bedorven ons den grooten Mast-boom met eenen scheute / ende ontzeylden ons ; Sommige van ons werden geschoten / ende sommige gewont.

Daer nae wierden wy van sin wederom nae Portugael te varen / maer wy en konden niet wederom te Winde-waert gekomen in der Haven / daer wy meynden Victalie te krijgen : De wint was ons tegen / ende wy voeren met soo luttel Victalie na Portugael / lijdende grooten honger. De sommige aten Bocken-Huyden / die wy in 't Schip hadden : Men gaf ons een yegelijk des daegs een Note-schelpe vol Waters / ende een luttel Brasilische Wortel-Meel. Wy waren hondert ende acht dagen in der Zee. De twaelf den Augusti quamen wy in de Eylanden die genaemt zijn Losa Seris / die behooren den Koningh van Portugael toe / daer ancker-

kerden wy / ende visten. Op de selve plaetse sagen wy een Schip in der Zee / daer wy by voeren / om te weten wattet voor een Schip was / ende het was een Zee-Roover. Hy stelde hem ter weere / nochtans kregen wy de overhand / ende namen hem dat Schip / sy ontvoeren ons met eenen Boot na de Eylanden. Dat schip hadde veel Wijn en Broots in / daer mede wy ons vermaeckten. Daer na quamen wy by vijf Schepen die den Koning van Portugael toe hoorden / die onder by de Eylanden wagten op de Schepen die uyt Indien souden komen / om die in Portugael te geleyden / daer bleven wy by / ende hielpen een Indisch schip / 't welk daer aen quam / geleyden in een Eylandt Tercera genaemt / ende daer bleven wy. Daer waren in dat Eylandt veel Schepen vergadert / de welke alle uyt die nieuwe Landen gekomen waren / waer af de sommige wilden na Spanjen varen / ende de sommige naer Portugael. Wy voeren uyt Tercera met by na hondert Schepen in een geselschap / ende wy quamen te Lissebon aen ontrent den achtsten dagh van October / in den Jare des Heeren als men schreef 1548. Wy waren sestien Maenden lank op de reyse geweest. Daer na soo ruste ik my een goede wijle tijdts te Lissebon, ende daer werde ik van sin dat ik met den Spanjaerden in nieuwe Landen varen wilden / de welcke sy ingenomen hadden / ende voeren daerom met een Engelsch Schip in Castilien / by een Stadt Pora Sancta Neria genaemt / daer wouden sy dat Schip met Wijn laden. Van daer soo reysde ik na Civilien / daer vant ik drie Schepen die werden toegerust / ende wouden na een Landtschap Rio de Plata genaemt / het welke gelegen is in America, dat selve Landschap / ende dat Goutrijcke Landt Peru genaemt / het welke nu over eenige Jaren gevonden is geworden / ende Brasilien is al te samen seer vet Landt. Dat selve Landt voor in te nemen waren voor eenige Jaren Schepen derwaerts geschikt / een van dien was weder gekomen / ende begeerde meer hulpe / seyden ook hoe Goudtrijk dat het Landt was: de Hooftman van de drie Schepen was genaemt Don Digo de Sarabie, die soude van wegen den Koningh een Overste zijn in dat Lantschap. Ik begaf my in een van de Schepen en werden wel gerust. Wy voeren van Civilien na Sancte Lucas, daer de Civilische Riviere in Zee gaet / wachtende op goede wint.

Uytvaringe mijnder tweeder Schip-vaert in Civilien, uyt Spanjen naer America.

Dat VI. Capittel.

IN 't Jaer ons Heeren 1549. den vierden dagh na Paesschen / zeylden wy van Sancte Lucas, ende de wint was ons tegen / wy namen te Lisbona Haven. Als de wint goet wert voeren wy na dat Eylandt van Canarien, ende Anckerden op een Eylandt Pallania genaemt / daer namen wy wat Wijns in 't Schip voor die reyse. Ook soo werden die Stuer-luyden van de Schepen daer eens / als sy in Zee van den anderen scheyden / waer sy wederom by malkanderen komen souden / namelijk op 28. graden op ter Zuyd-zijde der Linie Æquinoctiael.

Van

Van Palma voeren wy na Cape Verde, dat is dat Groen hooft / het welke leyt in der zwarten Mooren Landt / ende op de selve plaetse hadden wy bykans Schipbreuk geleden.

Van daer voeren wy / doch de wint was ons tegen / ende sloeg ons somtijts op dat Landt Gene, in 't welke ook zwarte Mooren woonen / daer na quamen wy in een Eylandt geheeten Sainct Tome, dat hoort den Koning van Portugael toe / ende is een Suycker-rijk Landt / maer seer ongesont / daer woonen Portugaloysers in / die hebben veel zwarte Mooren / dat daer eygen lieden zijn. Wy namen versch water in dat Eylandt / ende zeylden voortaen. Wy hadden onser twee mede-gesellen Schepen in den Storm-wint des nachts uyt den gesichte verlooren / alsoo dat wy alleen zeylden / want de winden waren ons seer tegen / ende sy hebben die natuyr in der Zee / als de Sonne opgaet op de Noord-zijde der Linie Æquinoctiael, soo wayen de winden van Zuyden herwaerts. Desgelijks als de Sonne op der Zuyd-zijde gaet / komen sy van de Noord-zijde. Sy hebben ook die natuere / datse vijf Maenden daer uyt eenderley geweest wayen / ende hinderden ons alsoo vier Maenden / dat wy onsen rechten coers niet zeylen en mochten / als de Maent September aen quam / begosten de winden Noordelijk te wayen Wy setten onsen cours of streek Z. Z. W. nae America toe.

Hoe wy op de hoogte van 28. graden by den Lande van America quamen, ende de Haven niet bekennen en konden, daer wy in bescheyden waren, ende hoe eenen grooten storm hem by het Landt verhief.

Dat VII. Capittel.

DAer na op eenen dagh / welke was den 18. November / nam de Stierman de hooghte der Sonne / ende bevantse op acht-en-twintigh graden / daer sochten wy dat Landt ten Westen aen af.

Daer nae op den 24. der voorseyde Maent sagen wy Landt: wy waren ses Maenden in Zee geweest / ende stonden dikwils in grooter vreesen. Als wy nu dicht by den Lande quamen / en kenden wy die Haven ende merckinge niet die d' Opperste Stierman gegeven hadde / ende en dorsten 't ook niet wel wagen om ons in een onbekende Haven te begeven / laveerden aldus langs de Landen henen / ende het begost seer te wayen / alsoo dat wy anders niet en meynden of wy souden op de Klippe verdronken hebben / ende het Schip verlooren. Wy bonden ledige vaten te samen / ende deden Buskruyt daer in / ende stopten de Bommen toe / ende bonden ons geweer daer op / op avontuere of wy Schip-breuckinge leden / ende sommige daer af quamen / dat die soude het geweer aen Landt vinden / want de baren souden de vaten aen Lant werpen. Aldus laveerden wy / meynende van de Landen weder af te varen / maer ten hielp niet / want de wint dreef ons op de Klippen / die daer in 't water verborgen lagen ontrent vier vademen waters diep / ende aldus mosten wy door de groote baren op 't Zant varen / meynende niet anders dan dat wy allegader daer blijven moesten ende verdrinken / nochtans schikte Godt als wy dichte by de Klippen quamen / dat een van onse gesellen een Haven gewaer wiert / en daer voeren wy inne.

Op

Op deselve plaetse sagen wy een kleyn Scheepken / dat vluchte voor ons / ende voer achter een Eylant / also dat wy dat niet en sagen / ende en konden niet weten wattet voor een Schip was / want wy en volgdense niet voorder na / maer lieten onse anker te gronde / danckende ende lovende God dat hy ons uyt de ellende geholpen hadde. Wy rusten ende droogden onse gereetschap / ende het was wel twee uren naer noen als wy het Anker te gronde lieten. Tegen den avont quam eenen grooten Naeke vol Wilde lieden by 't Schip / ende wouden met ons spreeken maer niemant van ons en kost de sprake wel verstaen / wy gaven haer sommige Messen ende Angel-hoecken / ende doen voeren sy weder weg / dien selve nacht quam noch een Naeck vol / ende daer waren twee Portugaloysers onder / die vraeghden ons van waer wy waren / wy seyden wy waren uyt Spangien. Doen meynde sy wy moesten eenen bekenden Stierman hebben / dat wy alsoo in de Haven gekomen waren / want sy waren den Haven bekent / maer met sulken storm weder als wy in gekomen waren / en wisten sy daer niet in te geraken. Doen seyden wy haer alle gelegentheyt hoe dat ons de wint en de baren tot een Schipbreuk hadden willen brengen / so dat wy niet anders en meynden dan dat wy daer gebleven soude hebben / ende dat wy de Haven onversienlijck gewaer geworden waren / ende dat ons Godt daer in geholpen hadde sonder hope / ende van Schipbreekinge verlost / ook dat wy niet wisten waer wy waren. Als sy sulx hoorden / verwonderden sy haer / en dankten Godt / ende seyden / de Haven daer wy in waren die is genaemt Supra wap / ende wy waren ontrent drie-en-twintigh mijlen weeghs van een Eylandt genaemt Sancte Vincent en 't hoort den Coning van Portugael toe ende daer woonden sy / ende die wy mettet kleyn Scheepken gesien hadden / waren gevloden / om datse gemeynt hadden wy waren Francoysen geweest. Ook vraegden wy hoe verre dat Eyland Sancte Catharina van daer was / want wy voeren derwaerts / sy seyden / het mocht ontrent dertigh mijlen zijn na den Suyden / ende daer was een Natie van Wilden die heeten Carios / ende dat wy wel voor ons sien souden. Ook seyden sy / de Wilden des tegenwoordigen Havens heeten Tuppin Ikins / ende dat waren haer vrienden / daer voor dorsten wy niet sorgen.

Wy vraegden haer op wat hoogte der Zonne dat het selve Land gelegen was / sy seyden op acht-en-twintigh graden / dat ook waer is / ook gaven sy ons gelijckenisse waer by wy dat Landt bekennen souden.

Hoe wy wederom uyt de Haven voeren, om't Landt te soecken daer wy henen wouden.

Dat VIII. Capittel.

Als hem nu den Windt uytten Oost oft Zuyd-oosten gestelt hadde / werdt het goet weder / en de Windt waeyde uytten Noord-oosten / ende doen gingen wy t'zeyl / ende voeren weder achterwaerts na dat voorgenoemde deel Landts / wy zeylden twee daegen lanck soeckende de Haven / ende wy en kondense niet bekennen / maer wy merckten nochtans wel by dat Landt / dat wy by der Haven over-gezeylt hadden / want de Zonne was soo verdonckert dat wijse niet krijgen en kosten / ende wy en kosten niet wederom achterwaerts om des

Wints

Wints wille / want de wint verstack ons. Maer Godt is een noot-helper. Als wy des savonts ons gebedt deden / baden wy Godt om genade / ende het geschiede eer de nacht quam / dat haer de booze Wolcken op-hieven nae den Zuyden / derwaerts dat ons de wint verstack.

Eer wy ons gebedt voleynt hadden / worde den N. O. wint stil / ende waeyde niet dat men 't mercken kost. Daer na hief hem den Z. windt (die doch in dien tijdt des Jaers niet veel en plagh te regneren) ende waeyde met eenen sulcken Donder ende Blixem / dat men hem verschricken mochte / ende de Zee was heel ontstelt / want den Z. wint tegen des N. wints Baren waeyde. Het was ook so donker dat men niet sien en koste / ende den grooten Blixem ende Donder maekte dat volk also versaeght / dat niemant en wiste waer hy beginnen soude het zeyl te keeren / ook en meynden wy niet anders / dan wy moesten dien nacht alle gelijck verdrincken. Ten lesten gaf Godt dat hem dat weder veranderde en beterde / ende aldus zeilden wy derwaerts / daer wy des daegs af gekomen waren / ende sochten de Haven wederom op een nieuw / maer wy en kostense niet kennen / mits dat daer veel Eylanden by den vasten Lande waren. Als wy nu weder op 28 graden quamen / seyde de Hooftman tot de Piloot / dat wy achter een van de Eylanden varen soude / ende een Ancker te gronde laten / om te besien ende te weten wat het doch voor een Landt ware. Daer voeren wy doen henen / ende voeren tusschen twee Landen inne / ende op 't laeste in de selve plaetse was een schone Haven / daer lieten wy doen het Anker te gronde gaen / ende alsoo werden wy van sinne dat wy metten boot uytvaren soude om na de Haven te vragen / ende te weten wat voor een Lant het was daer wy doen in waren.

Hoe dat sommige van d' onse met de Boot voeren om de Haven te besien, ende vonden een Crucifix op een Klippe staen.

Dat IX. Capittel.

ENde het was op Sinte Catharijnen dagh in den Jare 1549. als wy 't Anker te gronde lieten. Op dien selven dagh voeren sommige van d' onse wel gerust om de Haven voorder te soecken met de Boot / ende lieten ons duncken het moeste een Riviere zijn die men hiet Rio de Sancto Francisco / want die leydt oock in der selver Provintie / maer hoe wy voorder daer in voeren / hoe de Riviere langer was / ende wy sagen rontom / herwaerts ende derwaerts / of wy oock eenige Roock sien kosten / maer wy en sagen niet: Doen dochten wy dat wy sagen eenige Hutten voor een Wildernisse in een Valleye / en voeren daer by / doen waren 't oude Hutten / ende en vernamen geen Lieden daer in / ende voeren voortaen / soo dattet avont wert / ende daer lagh een kleyn Eylandt voor ons in de Riviere / daer voeren wy aen om die nacht daer te blijven / ende hoopten het beste te verwachten. Als wy by dat Eylandt quamen doen wast nacht / ende en dorstent niet wel avontueren om aen Landt te gaen / om dien nacht daer te rusten / niet-te-min gingen sommige van onse rondt om dat Eylandt / om te besien of oock yemandt daer in geweest hadde / maer wy vernamen niemant. Wy maeckten Vyer / ende hieuwen een Palm-boom / ende aten die Keernen daer van / daer mede onderhielden wy ons die nagt. Des morgens voeren wy voorts te Landewaerts in / want onse meyninge was heel dat wy weten wouden / of daer oock lieden waren / want om dat wy de oude Hutten gesien hadden / lieten wy ons duncken

datter voortijdts lieden in 't Landt moesten geweest zijn. Als wy nu also voort voeren / sagen wy van verre een Hout op een der Klippen staen / dat scheen gelijck als een Kruys / alsoo dat sommige dachten wie dat daer gebracht mocht hebben. Wy voeren daer by / en doen wast een groot houten Kruys / met Steenen vastgeheydt op de Clippen vast gemaeckt / ende een stuck bodems van eenen Vate was daer aen gebonden / ende in den bodem waren Letteren gesteecken of gesneden / maer wy en kosten niet wel lesen / ende wy verwonderden ons wat dat voor Schepen mochten geweest zijn / die sulcks daer op gerecht hadden / want wy en wisten niet dat dit de haven was daer wy ons versamen souden. Daer na voeren wy weder voortaen innewaerts van het Kruys / om noch vorder landt te soecken. Den Bodem namen wy met ons / ende als wy nu voort voeren / so sat daer een neder / en las de letteren op den Vat-bodem / ende begoste te verstaen. Daer was op gesneden in Spaensche spraecke aldus: Sire Hu Por Ventura Ecri La Armada De Su Majestet Tirennu Tite Al Averan Rehado. Dat is in Duytsch aldus geseyt: Ofte hier by avonturen sijne Majesteyts Schepen quamen / die schieten een stuck geschuts af / so sullen sy breder bescheyt krijgen. Ende aldus voeren wy snellijcken wederom by dat Kruys / ende schoten een kleyn Valckenet af / ende voeren doe weder inwaerts / doen sagen wy vijf Naeckeren vol Wilde Lieden / die straks na ons quamen geroeyt / ende daerom hadden wy ons Geschut al bereyt gemaekt. Als sy nu na-by quamen / sagen wy eenen Mensche die Klederen aen hadde / en eenen Baert / die stondt voor in de Naecke / ende wy kenden dat hy Christen was. Doen riepen wy dat hy stil houden soude / ende met een Naecke by ons komen om sprake te houden. Als hy nu aldus na by ons quam / so vraegden wy hem in wat Landtschap dat wy waren. Doen seyde hy: Ghy zijt in de Haven Schiremeryn genaemt / ende heet alsoo op der Wilde luyden sprake / ende seyde / op dat ghy het beter verstaen meught / soo heetet Sinte Catharijnen Haven / welke naem hem gegeven is van den genen diese eerst gevonden hebben. Doen verblijden wy ons / want het was de Haven die wy sochten / wy waren daer in / ende wy en wistens niet / ende wy quamen op Sinte Catharinen-dagh in de selve Haven. Hier hoort ghy hoe Godt den genen helpt die in nooden zijn / ende hem neerstelijck aenroepen. Daer na vraegde hy ons van waer dat wy waeren: wy seyden hem / dat wy van des Konings Schepen waren van Spanjen / ende souden na Rio de Plato varen. Oock waren daer noch meer Schepen op de reyse / ende wy hoopen (is 't dat Godt belieft), sy sullen haest komen / want op deselve plaetse souden wy ons versamelen. Doen seyde hy dattet hem seer wel behaegde / ende danckte Godt.

Maer hy was over drie jaren (uyt de Provintie Rio de Plato / van der Stadt die men heet la Soncio / die de Spanjaerden in hebben) afgesonden aen der zee / d'welk is 300. mijlen weegs / dat hy soude de Natie die men heet Carios / die de Spanjaerden te vriendt hebben daer in houden / dat sy Wortelen planten die Mandioco heeten / op dat de Schepen daer komende / mogen by de Wilden victalie krijgen / waer'et dat sy 't gebreck hadden / 't welck de Hooftman also bestelde / ende de nieuwe tijdinge in Spanjen gebracht hadde / met namen geheten Capiteyn Salaser / die oock metten andere Schepen weder quam. Wy voeren met heulieden binnen in der Hutten / daer hy onder de Wilden woonden / ende tracteerde ons redelick nae haer maniere ende wijse.

Ho-

Hoe ick gesonden werdt met een Naecke vol wilde Lieden aen ons groot Schip,

Dat X. Capittel.

DAer na badt onse Capiteyn den Man die wy onder de Wilden vonden / dat hy eenen Naecke met Volck bestelden / die soude een van ons aen het groot Schip voeren / op dat het ooh by henlieden soude komen. Daer schickte my de Capiteyn met de Wilde Lieden na den Schepe / ende wy waren drie Nachten uyt / dat die van het Schip niet en wisten hoe dattet met ons was. Als ik nu metten Naecke op een Boog-scheut weeghs na by den Schepe quam / maeckten sy een groot geschrey / ende stelden haer ter weere / ende en wouden niet dat ick metten Naecke naerder quam / maer sy riepen my toe / hoe datter toe ginck / ende waer dattet ander Volk bleef / ende hoe ick alsoo metten Naeke vol Wilde Lieden quam? maer ick zweeg stille / ende gaf henlieden geen antwoorde / want de Capiteyn hadde my bevolen dat ik my treurig gelaten soude / om te sien wat die noch in 't Schip waren doen wouden. Als ick haer nu niet en antwoorde riepen sy onder malkanderen: het en is niet recht / om der saecken / de andere moeten doodt zijn / ende sy komen met desen eenen / hebbende mogelijk noch meer Volcks achter / om ons Schip in te nemen / ende wouden schieten / maer riepen my noch eens aen / ende doen begost ick te lacchen / seggende; zijt te vreden / goede nieuwe tijdinge / laet my naerder komen / soo sal ick u alle dingen vertellen.

Daer nae seyde ick hoe dattet metter saecken stont / des verblijden sy haer seer / ende de Wilden voeren met haren Naecke wederom nae huys / ende wy qua... met de groote Schepen na by der Wilden woninge / ende daer lieten wy een Ancker te gronde / ende lagen daer mede te wachten op de andere Schepen / die wy door den storm-windt van ons verloren hadden / die noch komen souden / ende dat Dorp daer die Wilden waren heet Acutia / ende de Man die wy daer vonden hiet Johan Fardinando / ende wes een Bußschaper / van der Stadt Bilnau / ende die Wilden die daer waren heeten Carios / dese brachten ons veel wildt Vleesch en V... / daer voor gaven wy haer Hengel-haecken.

Hoe dat ander Schip van onsen geselschap aen quam, dat wy in der Zee van ons verlooren hadden, daer den Overste Stierman in was.

Dat XI. Capittel.

ALs wy ontrent drie weecken op de selve plaetse geweest waren / quam dat Schip daer de Opper-Stierman in was / doch het derde Schip was verdroncken / want wy en vernamender niet af / wy rusten ons toe om voort te varen / want wy hadden victalie vergadert voor ses Maenden / wy hadden noch 300 Mylen te water te varen. Als wy alle dingen gereet hadden gemaeckt / soo verlooren wy op eenen dagh het groote Schip in de Haven / daer door de reyse belet wierdt.

Wy lagen daer in de Wildernisse / in groote vreese / ende leden grooten honger / ende moesten Haeghdissen ende Veldt-ratten eten / ende andere wonderlijcke Gedierten meer / die wy krijgen konden / oock aten wy water-Slacken die aen de

Steenen hangen / ende diergelijcke seltsame ende wonderlijcke spijse meer. De Wilden die ons eerstmael Victalie genoegh toe brachten / als sy Waren van ons hadden / ontogen ons den meesten hoop op andere plaetsen / ende wy dorsten haer niet wel betrouwen / alsoo dattet ons verdroot daer langer te blijven liggen ende te vergaen. Aldus werden wy met malkanderen eens / dat de meesten hoop over Landt soude trecken na de Provintie de Soncion, het welke noch 300 Mijlen van daer was. De andere souden met de overgebleven Schepen derwaerts komen. Aldus behielt de Capiteyn sommige van d' onse by hem / die met hem souden over 't Water varen: De gene die over Landt togen / namen Victalie met haer / om daer mede door de Wildernisse te trecken / leydende sommige Wilden met haer / ende togen henen / maer haer der vele storven van honger: De overgeblevene quamen totter Stadt / alsoo wy namaels bevonden. Ons andere Schip dat was ock veel te kleyn om daer mede over Zee te varen.

Hoe wy van rade werden te varen na Sint Vincent, daer de Portugaloysers 't Landt in hebben, ende meynden nog een Schip te bevragten van hen lieden, om daer mede onse reyse te eynden, dog leden door groten storm van der Zee, Schip-breeckinge, ende en wisten niet hoe verre wy van sint Vincent waren.

Dat XII. Capittel.

Nu hadden de Portugaloysers een Eylandt harde by den vasten Lande ingenomen / dat heet Sancte Vincente / in der Wilden sprake Urbioneme. De selve Provintie leyt omtrent 70. Mijlen van de plaetsen daer wy waren. Onse meyninge was derwaerts te varen / om te besien of wy kosten van de Portugaloysers een Schip te bevrachten krijgen / om in Rio de Plata te varen / want dat Schip dat wy noch hadden / was ons alleen om daer in te varen / veel te kleyn. Om dat te vorderen / voeren van ons sommige met den Capitein Salaser genaemt naer het Eylandt sancte Vincent / ende gene van onse en hadden daer meer geweest / dan een die Romain genaemt was / en die liet hem duncken dat hy dat selvige Lant wel wederom soude vinden.

Wy zeylden uytter Haven Jndiassape genaemt / dewelke leyt op 33 graden ende een half Zuyd-waert Æquinoctiael / ende quamen ontrent twee dagen na onser uytvaert by een Eylandt genaemt Jnsula de Alkatrases / ontrent veertig Mijlen van daer wy uytgevaren waren / ende daer wert ons de wint also tegen / dat wy daer by moesten Anckeren. Jn dat selve Eylant waren seer veel Vogelen / die men Alkatrases heet ende die zijn lichtelijk te vangen / so was 't nu ook den tijt dat sy broeyden / ende jongen op-brochten: Daer gingen wy aen Landt / ende sogten soet water in dat Eylandt / ende vonden daer oude Hutten / ende der Wilden Potscherven / die in voorgaende tijden in dat Eylandt gewoont hadden / en vonden ook een kleyn waterken op een Klippe. Daer slogen wy van den Vogelen veel doot / ende namen ook van haer Eyeren met ons in 't Schip / ende kookten de Vogelen ende Eyeren om te eten. Als wy nu gegeten hadden verhief hem eenen grooten storm-wint uyt den Zuyden / dat wy naeuwelijks het Anker behouden kosten / also dat wy sorgden dat ons de wint op een Klippe doen slaen soude: dit was tegens den avont / ende wy meynden noch in een Haven te komen die Caninee geheten was / maer eer wy daer by quamen was 't et nacht / ende kosten daer niet in komen / maer wy voeren af van den Lande met grooten vreesen / ende meynden ook niet anders

dan

van de Baren souden het Schip aen stucken slaen / want het was aen eenen hoek Lants daer altoos de Baren grooter zijn dan midden in de diepte van der Zee / ende verre van den Lande. Wy waren die nacht so verre van 't Landt gekomen / dat wy des morgens dat niet sien en kosten / niet-te-min na lange varen / kregen wy 't landt weder in 't gesicht / maer den storm was soo groot / dat wy ons naeuwelijks langer onthouden kosten. De selve die meer in dat landt geweest hadden / liet hem duncken doen hy 't landt sagh / dat het sancte Vincent was / ende voeren recht toe. Daer wert dat landt also met Nevel ende Wolcken bedeckt / dat men 't niet wel kennen en kost. Wy moesten doen al wat zwaer was in zee werpen / en dat Schip lichter maken / om de groote Baren wil.

Alsoo waren wy in grooter sorgen / ende voeren voort / meynende de Haven te treffen daer de Portugalopsers woonden / maer wy faelgeerden. Als nu de wolcken een weynig op-braken / dat men dat landt sien koste / soo seyde die Romain / hy liet hem dunken die Haven was voor ons / dat wy regt na een klippe varen soude / want de haven lag daer agter / aldus voeren wy daer by / maer doen wy vast daer by quamen / en sagen wy niet dan de doot voor oogen / want het en was de Haven niet / ende mosten recht op 't landt varen / ende Schip-breeckinge lijden om des Winds wille: de Baren sloegen tegen dat landt / dat men hem grouwelen mocht. Doen baden wy God om genade ende hulpe voor onse ziele / ende deden als Schipvarende lieden toe-behoort / die Schip-breeckinge lijden moeten. Als wy nu so na quamen daer de Baren aen 't landt sloegen voeren wy so hooge op de Baren henen / dat wy steyl nederwaerts af sagen / als oft wy van een Muer gesien hadden: met den eersten stoot die 't Schip aen 't lant dede / gingh het van malkanderen. Doen sprongen sommige daer uyt / ende zwommen aen 't sant / sommige van d' onse quamen op de stucken te landt / ende alsoo hielp ons Godt alle levendig aen landt / ende het regende ende waeyde soo seer / dat wy veel verkout waren.

Hoe wy gewaer werden in dat Landschap der Wilde Lieden, daer wy Schip-breuk geleden hadden.

Dat XIII. Capittel.

Als wy nu aen 't Landt waren / danckten wy Godt dat hy ons levendigh hadde te lande laten komen / waren oock niet-te-min bedroeft / om dat wy niet en wisten waer wy waren / terwijlen den Romain dat landt niet recht en kende / oft wy verre / oft by 't Eylandt sancte Vincent waren / ende oft daer ook wilde Lieden woonden daer wy schade af lijden mogten / so liep een van onse Mede-gesellen / met name Claudo / ende was een Francoys / langs den oever henen / op dat hy hem verwermen mochte / ende sagh een Dorp achter den Bossche leggen / daer in de Huysen gemaeckt waren op der Christenen maniere / ende hy gingh daer heen / doen sagh hy dattet een Dorp was / ende datter Portugalopsers in woonde / ende hiet met name Itenge Ehem / ende is twee Mijlen van sancte Vincente / doen seyde hy hen lieden / dat wy hadden eene Schip-breuk geleden / ende dat het volck seer verbrosen was / en wisten oock niet waer wy henen souden. Als sy dat hoorden / quamen sy uyt gelopen / ende namen ons met haer in hare Huysen / ende kleden ons: Aldus bleven wy daer sommige dagen / dat wy weder tot ons selven quamen. Van daer reysden wy over Lant nae sancte Vincente /

 daer

daer deden ons die Portugalopsers alle eere aen / ende gaven eenen tijt lang den kost. Daer na begost een yegelijk wat te doen daer hy hem op onthielt. Als sy daer doen sagen dat wy alle onse Schepen verloren hadden / so schikten de Hooftman een Portugalopsers Schip na ons ander Volk / 't welk noch achter gebleven was in Brasape / om de selve oock derwaerts te brengen / 't welck oock also geschiede.

Hoe Sancte Vincente gelegen is.

Dat XIV. Capittel.

SAncte Vincent is een Eylant leyt vast by den vasten Lande / daer in sijn twee Stedekens / in de Portugalopsers sprаecke genaemt sancte Vincent / maer in der Wilden sprake heetet Orbiomene / dat andere is ontrent anderhalf Mijle van daer / ende heet Iwawasupe / nu liggen daer noch sommige huysen in / die heten Igenio / in de selve maeckt men Suycker: Ende de Portugalopsers die daer woonen hebben een Natie van Brasilianen te vrиende / die Tuppin Ikin heeten / ende dier Natien Lant streckt hem 80 Mijlen weeghs langhs dat landt inne / ende langhs der Zee ontrent 40 Mijlen. Ende dese Natie hebben op beyde zijden hare vyanden / nae der Zuyd-zijden ende oock na der Noord-zijden / op de Zuyd-zyde heten Carios / ende de Vyanden op der Noord-zyde heten de Tuppin Imba / oock worden sy van hare Vyanden Twarjar geheeten / dat is Vyanden te seggen. De selve hebben den Portugalopsers veel schade gedaen / ende n... 'en haer noch op desen tijt voor haer wachten.

Hoe de plaetse hiet daer van haer de meeste vervolginge van den Vyanden geschiet, ende hoe datse gelegen is.

Dat XV. Capittel.

DAer leyt een hoeck Landts vijf Mijlen van Sancte Vincent / dat hiet Brikioka / op dese plaetse komen haer Vyanden de Wilde lieden neerstelijck aen / ende varen tusschen een Eylant dat S. Maro heet ende den vasten lande door. Om dese vaert te benemen stelden haer sommige Mammelucken dat gebroeders waren / ende haer Vader was een Portugalopser / ende haer Moeder was een Brasiliaensche Vrouwe.

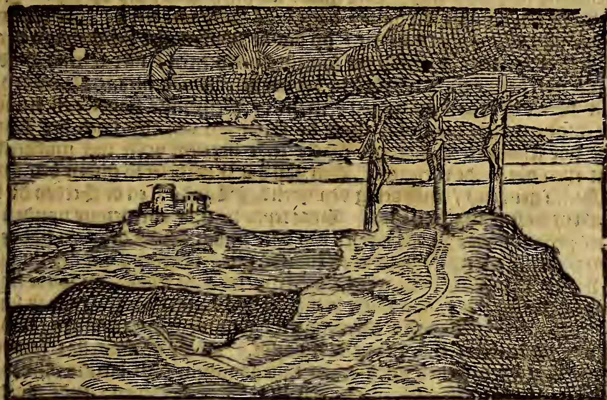
Dese waren Christenen / geschickt ende ervaren beyde in der Christenen ende in der Wilden aenslagen ende spraken. De outste heet Johan de Praga / de ander Diego de Praga; de derde Domingus de Praga / de vierde Francisco de Praga / de vijfde Andreas de Praga / ende de Vader Diago de Praga; Dese vijf gebroeders hadden voor haer genomen / ontrent voor twee Jaer eer ick daer quam / met noch meer andere Wilde lieden dat haer vrienden waren dat sy daer een vastighеyt maecken souden tegen de Vyanden / op den Wilden lieden maniere / 't welck sy ooch gedaen hadden / daerom waren oock sommige Portugalopsers by haer gekomen om daer te woonen / aengesien dattet een fijn Landt was / ende dat selve hadden haer Vyanden bespiet / de Tuppin Imba / ende hadden haer in haren landt daer op toe gerust / het welcke ontrent 2. mijlen van daer begint / ende waren op een der nacht daer aen-gekomen met 70. Naecker of schuyten / ende haddense gelijck haer maniere is / een ure voor den dage aengevallen / ende de

Mam-

Mammeluchen t' samen met de Portugaloysers waren in een huys geloopen/ d' welck sy van Aerde gemaeckt hadden / ende haer daer geweert ; De andere Wilde lieden hebben haer in haer Hutten by een gehouden / ende haer alsoo lange geweert als sy kosten / soo datter veel van hare Vyanden doodt bleven / maer ten lesten kregen de vyanden de overhandt / ende hebben de Stadt Brikioka aengesteken / ende alle de Wilden gevangen / maer de Christenen / welcken ontrent acht mochten geweest zijn / ende den Mammeluchen en hadden sy niet doen konnen in den Huyse / want Godt wildese bewaren. Maer de andere Wilden die sy gevangen hadden / hebben sy terstont van malkanderen ende gedeylt / ende zijn daer na wederom in haer Landschap getrocken.

Hoe de Portugaloysers Brikioke wederom op-gerecht hebben, ende daer na een Bolwerck in dit Eylandt Sancte Maro maeckten.

Dat XVI. Capittel.

DAer na dochtet den Overssten ende der gemeynten goet te zijn / dat men den selven Hoeck niet verlaten en soude / maer dat men daer op bouwen soude een Stercķte / want men van daer dat gantsche Lant mede beschermen konde / alsulcks hebben sy 't oock begost ende volbrocht. Als de Vyanden sulcks merckten ofte gewaer wierden / dat de stercķte Brikioca haer te sterck was / voeren sy des nachts evenwel voor de stercķte over / ende namen voor haer buyt alle die sy krijgen kost rontom sinte Vincent / ende want die so binnen in 't Lant woonden / meynden dat sy geen noot en hadden / mids dat die sterckte daer tegen opgerecht was / en vast gemaeckt / so leden sy daer over schade / daer na dachten de inwoonders dat sy noch een Huys ofte sterkte maken souden vast op het water / in 't Eylandt/

Eylandt Sinte Maro / 't welck recht tegen Brikioca over lag / ende dat sy daer in Geschut ende Volck leggen souden / om alsulcken Vaert den Wilden te beletten. Aldus hadden sy nu een Bolwerk in dat Eylandt begost / maer niet volepnt / ende dat om alsulker oorsaecken wille gelijk sy my berechten / dat haer op dat pas geen Portugalopsche Busschieters daer in avontueren en wouden. Ick was daer / om dat ik den hoek des landts besien soude. Als de Inwoonders hoorden dat ick een Man was / ende dat ick my wat op Geschut verstont / begeerden sy van my / oft ik woude in dat Huys en in dat Eylant zijn / ende daer de Vyanden helpen wachten / sy souden my gesellen beschicken / ende een goede besoldinge geven. Ook seyden sy my / waer 't dat ik het dede / ik soudet van den Koning genieten / want de Koning plag sonderlijcken die / die in sulcke nieuwe Landen raedt ende hulpe gaven / haer een genadig Heer te wesen. Ick wierde met haer lieden eens / dat ick vier Maenden lang in dat huys dienen soude / en daer na soude een Overste van des Konings wegen daer komen met Schepen / ende daer een steenen Blockhuis in maecken / d' welk dan sterker zijn souden / alsoo dat ook geschiede. Den meesten tijt was ick in 't Blockhuys met mijn dren / ende hadde een luttel Geschuts by my. Ik was in groote vreese om der Wilden wille / dat Huys was niet sterk / ende wy moesten daerom ook vlijtelijk wacht houden / op dat de Wilden niet heymelik in der nacht voor by varen en souden / want sy dat somtijts versochten / niet-te-min Godt hielp ons dat wy haerder gewaer wierden in der nacht. Na sommige Maenden quam de Overste van des Konings wegen / want de Gemeynte hadde den Koning geschreven / wat grooten hoogmoet haer de Vyanden aen dien hoek des Lants deden / ende hoe schoonen Landt het was / ende daerom oock niet profijtelijck en waere dat men dat soude verlaten. Om dan dat te verbeteren quam den Oversten Tomas Sussa genaemt / ende besag den hoek des Lands / en de Steden die de Gemeynte geerne vast gemaekt hadde. Daer seyde hem de Gemeynte van den dienste die ick haer gedaen hadde / ende hoe ick my daer in dat Huys begeven hadde / daer doch anders geen Portugalopsers in en woude zijn / overmits dat het qualijk vast gemaekt was: Dat selve behaegde hem seer wel / ende seyde / hy soude mijn sake den Koning vertellen / als hem Godt weder in Portugael hielp / ende ik soude des genieten. Mijnen tijdt die ik der Gemeynten hadde toegeseyt te dienen / was uyt / namelijk vier Maenden / ende ik begeerde oorlof. Maer de Overste t' samen mette Gemeynten begeerden dat ik noch eenen tijdt langh in dien dienste blijven soude. Daer op ik met hen lieden eens wert noch twee Jaer te dienen / ende als dien tijt om waer / soude men my sonder eenigh hinder en mette eerste Schepen daer ik in komen kost / laten na Portugael zeylen / daer soudense my vergenoegen. Daer op gaf my die Overste van des Konings wegen mijn Privilegien / soo dat die maniere is te geven des Konings Busschieters die dat begeeren. Sy maekten dat steenen Bol-werk / ende leyden daer sommige stucken Geschuts in. My wert bevolen goede wacht ende toesien daer in te hebben.

Hoe

Hoe ende uyt wat oorsaecken, wy die vyanden op eenen tijdt van den Jare meer dan op den anderen tijdt verwachten moesten.

Dat XVII. Capittel.

MAer wy moesten ons op twee tijden van den Jare meer wachten dan anders / namentlijcken / als sy hare Vyanden met gewelt dachten te nemen / ende dese twee tijden zijn dese: d' een is in de Maent November / want dan worden sommige Vruchten rijp / die heeten op haer sprake Abbati: daer af maekten sy Dranck / dien heeten sy Kaawi. Daer by hebben sy haer Wortel Mandioka / ende daer af mengen sy wat daer onder. Ende om desen Dranks wille als die Abbati rijp is / ende sy wederom van den Krijgh komen / dat sy dan de Vruchten Abbati mogen hebben om haren Dranck daer uyt te maecken / om haren Vyant daer toe te eten / als sy een gevangen hebben / ende verblijden haer een geheel Jaer langh daer op / tegen dat den Abbati tijt komt. Ook moesten wy op haer vermoeden in de Oogstmaent / want dan varen sy een sorte van Visschen nae / die dan uytter Zee in soete Wateren lopen die in de Zee komen / om daer in te leggen / de selve heten op haer spraecke Bratti / de Spanjaerts heetense Lysses. In den selven tijt plegen sy ook gemeynlijk uyt te varen ende te strijden / daer mede sy etens-halven in den selven tijt beter door komen mogen / ende die Visschen vangen sy veel met dun Garen ende Hengelen / sy schietense oock met pijlen / ende sy voerender ook veel gebradet met haer t' huys / ende makender ook Meel uyt / het welck sy hieten Pira Kuy.

Hoe ick van den Wilden gevangen werdt, ende hoe dat selve toegingh.

Dat XVIII. Capittel.

ICk hadde eenen Wilde-Man van den geslachte die men Carios heet / ende die was mijn eygen / de selve vingh my Wilt / ende ik gingh ook somtijts met hem in 't Wout. Also gebeurdet op een tijt / dat een Spanjaert uyt den Eylande van S. Vincent tot my quam / in dat Eylandt Sainct Maro / het welck vijf Mijlen van den Bolwercken is / daer ick in woonde met noch een Duytsche dewelcke hiet met name Heliodorus Hessus / Eobani Hessi zaliger gedachten Sone / ende de welcke was in dat Eylant S. Vincent / in een Ingenio daer men Suycker maeckt / ende in den Ingenio was een Genevoyser die Josephe Ornio heet / ende dese Heliodorus was de Kooplieden Schrijver en beschicker / die totten Ingenio behoren. Ingenio dat zijn Huysen daer men de Suyker in maekt: metten selven Heliodoro hadde ick te voren meer kennisse gehad / want doen ick metten Spanjaerden de Schip-breuck daer onder dat Landt leet / soo vont ick hem in dat Eylant van S. Vincent / ende hy bewees my ook vrientschap. Aldus quam dese ook tot my / ende woude besien hoe dattet my ging / want hy had mogelijk gehoort dat ik kranck was. Ick hadde mijn Slave dien dag te voren in 't Wout gesonden om Wildbraet te vangen: Ick woude dat des anderen-daegs komen halen / op dat wy wat mochten te eten hebbe / want men daer in dat Lant niet veel meer en heeft dan uyt de Widernisse komt. Als ick nu door dat Wout gingh / verhief hem op beyde zijden des weeghs een groot geschrey op der Wilde-lieden maniere / ende quamen tot my in gelopen / ende sy hadden my rontom omringht / ende hare Bogen op my

met pijlen gehouden / ende schoten tot my in. Doen riep ik / nu helpt Godt mijnder zielen. Ick hadde dat woort so rasch niet geseyt / sy sloegen my ter aerden / schoten en staecken op my nochtans en wonden sy my niet meer / Godt lof / dan in een Been / ende scheurden my mijn kleederen van den lyve / de eene de Hals kappe / de ander de Hoet / de derde dat Hembde / ende soo voortaen / ende begosten doen te kijven op my / d'eene seyt / hy was eerst by my geweest / d'ander seyde / hy hadde my gevangen / en terwijle sloegen my de andere met haer Bogen. Noch ten laetsten so hieven my twee van haer lieden van der Aerden / daer ick soo naeckt was / d'eene nam my by den eenen arm / d'ander by den anderen arm / ende sommige achter my / ende liepen alsoo met my haestelijk door dat Wout na de Zee toe / daer sy hare Naeckers hadden. Als sy my nu by de Zee brochten / daer sagh ick doen ontrent eenen steen worp verre haer Naeckers staen / die sy uyt der Zee op 't Landt getogen hadden onder een Hage / ende noch eenen anderen grooten hoop Wilden daer by. Als my de selve sagen daer hene leyden / liepen sy my alle tegen / ende waren verciert met Pluymen op haer manier / ende beten in haer armen / ende dreyghden my alsoo dat sy my eten wouden / ende daer gingh een Coninck voor my henen metten Houte daer sy de gevangenen mede doot slaen / dese predickte ende seyde hoe sy my haren Slave den Perot / want alsoo heeten sy de Portugaloysers als sy se gevangen hadden / eten wouden / ende haerder Vrienden doot aen my wreeken. Ende als sy my by den Naecker hadden gebracht / soo stieten my haerder sommige met Voeten. Doen haesten sy haer / helpende malkanderen dat sy de Naekers wederom in 't water schoven / want sy hadden sorge dat in Brikioka eenen alarm worden soude / also dat oock geschiede. Maer eer sy de Naeckers weder van 't Landt in het water schoven / so bonden sy my eerst de handen te samen / en sy waren hier al t' samen uyt een Woninge: Een yegelijk aldaer van den anderen verdroot dat hy soude ledigh t' huys-waert varen / en keven metten twee die my behielden. Sommige seyden / sy waren effen also nae by my geweest als sy / ende wouden my daer gelijk op der stede door-slaen / daer stont ik en badt / ende sagh om na den slagh / maer ten laesten hief de Koningh aen die my behouden woude / ende seyde sy wouden my levendig t' huys voeren / op dat my haer Wijfs ook levendig sien souden / ende haren Feest-dag met my houden mochten / want dan wouden sy my kawewi Pepirke dooden / dat is / sy wouden Dranck maeken / ende haer vergaderen om eenen Feestdagh te maecken / ende souden my dan met malkander eten.

By die woorden lieten sy 't blijven / ende bonden my vier Stricken ofte Koorden om den hals / ende doen moest ik in den Naken klimmen / terwijlen sy noch op den Lande stonden / ende bonden die eynden van de Koorden aen de Naeckers / ende schovense wederom na de Zee / om daer mede weder t' huyswaert te varen.

Hoe sy met my wederom achterwaerts wouden varen, ende de onse aenquamen, meynende my haer weder t' ontnemen, ende sy haer weder tot haer keerden, ende schermutselden met hen-lieden.

Dat XIX. Capittel.

DAer leyt een kleyn Eylandeken daer by daer ick gevangen was / daer Water-vogelen in nestelen / Uwara heeten / ende hebben roode Pluymen / daerom vraegh-

vraeghden sy my oft haer Vyanden de Tuppin Ikins dat jaer oock daer geweest hadden / ende die Vogelen by haren Jongen gevangen hadden / doen seyde ik jae / maer sy wouden 't even-wel besien / want sy de Pluymen van grooter weerder achten die van die Vogelen komen / want alle haer cieraet is gemeynlik van dien Pluymen gemaekt ende die voorgenoemder Vogelen Uwar natuere is / dat haer eerste Veeren oft Pluymen die daer wassen / wit-grauw zijn / maer de andere Veeren die haer daer na wasse zijn zwert-grauw / ende daer mede vliegen sy ontrent een Jaer langh ende daer nae worden zy root / gelijck als roode Verve. Aldus voeren sy nae dat Eylant toe / meynende dese Vogelen te vangen. Maer als sy nu ontrent de twee Bussen-scheuten wijt van der plaetsen gekomen waren / daer sy hare Paeckers staen hadden / soo sagen sy achterwaerts / daer wast doen vol van den Wilden Tuppin Ikins / ende ook sommige Portugaloysers onder haer / want my volgde een Slave doen ik gevangen wert / maer deselve ontquam haer / ende hadde een allarm gemaeckt / alsoo dat sy my meynden te verlossen / roepende tot den genen die my gevangen hadden / waer 't dat sy kloeck waren dat sy weder keren ende tegen haer schermutselen souden. Ende sy keerden metten Paecke wederomme tot henlieden aen 't Landt / en die op den Lande waren / schoten met Roeren ofte Bussen / ende met Pijlen na ons / ende die in de Paecke wederom tot haer / ende ontbonden my doen mijn handen / maer de kooroen die ick om den hals hadde die waeren noch vast gebonden: soo hadde nu de Coningh des Paeckers daer ick in was / een Roer / ende een weynig Polver / 't welck een Francoys voor Brasilien-hout gegeven hadt / nu moest ick op die aen 't Lant waren / af-schieten. Als sy nu een wijle geschermutseert hadden / doen sorghden sy dat haer die andere oock met Paeckers versterckten / ende haer na-jagen souden / ende voeren daerom van daer / waren drie van haer-lieden geschoten / ende sy voeren omtrent een scheut van een Valckonet verre van het Bolwerck Brikioca henen / daer ik in placht te zijn / ende doen wy daer voor by voeren moest ik in den Paecke over eynde staen / dat my mijn Gesellen sien konden. Doen schooten sy uptten Bolwercke twee groote Stucken op ons / maer sy schooten te kort / in middeler-tijdt quamen sommige Paekens ons na gevaren van Brikioca / meynende sy wouden ons achterhalen / maer sy roeyden te rasch weg. Als de Vrienden sagen dat sy niet helpen konden / keerden sy weder na Brikioca.

Watter geschiede in 't wederkeeren na haren lande.

Dat XX. Capittel.

Als sy nu ontrent acht Mijlen weeghs van Brikioca gevaren waren na haer Lantschap / soo wast tegen den avont / ende was op den selven dagh / als sy my gevangen hadden / ende sy voeren by een Eylant / ende togen de Paeckens op 't Lant / meynden dien nacht daer te blijven / ende trocken my uptten Paeke aen lant. Als ik op 't lant quam en konde ik niet sien / want ik onder dat aensicht geslagen was / noch ik en kost ook niet wel gaen / ende moeste aldus in 't Sant liggen om der Wonden wille die ik in 't Been hadde. Sy stonden rontom my / ende dreyghden my datse my eten wouden. Als ik nu in so grooten angst ende jammer was / dacht ik doen dat ik voormaels niet gedaen en hadde / namelijk / dat bedroefde

Jammerdal daer wy hier in leven / ende begost doen met weenende Oogen te singen uyt gront mijns herten desen Psalm: Uyt dieper noot schrey ick tot op / &c. Doen seyden de Wilden / siet hoe weent hy nu / hy is bedroeft: Daer na docht haer datse geen goede legeringe in dat Eylant en hadden / om dien nacht daer te blijven ende voeren wederom nae den vasten lande toe / ende daer waren Hutten die sy voormaels gebout hadden / en't was in der nagt als wy daer quamen / en sy trocken de Nakers op 't landt / ende maekten vyer / ende leyden my daer na by. Daer moest ik in een Net slapen / 't welk sy in haer spraeke Juni heten / dat zijn haer Bedden / ende bindense aen twee Palen boven de Aerde / oft ist in een Wout / so binden sy 't aen twee Bomen. De Koorden die ik om den Hals hadde / bonden sy boven aen een Boom / ende lagen dien nacht rontom my / ende bespotten my / ende hieten my op haer sprake Schiere inhaus / dat is: gy zijt mijn gevonden Dier. Eer nu den dagh door drongh / voeren sy wederom wegh / ende roeyden den gantschen dagh langh / ende ontrent de tijt als de Sonne op de Vesper-tijdt stont / waren sy twee Mijlen van der plaetsen daer sy dien nacht legeren konde / ende doen verheef haer een groote zwarte Wolk / ende quam achter ons heen seer schrickelijcken / ende sy roeyden rasch voort / op dat sy mochten aen Land komen / om de Wolken en wints wille. Als sy nu sagen dat sijse niet ontvaren en konden / seyden sy tot my: Me mungitte dee, Tupando quabe, amanasu y aen dee Imme Rannimesise. Dat is te seggen: Spreeckt met uwen Godt dat ons den Regen en grooten Wint geen schade en doe. Ik zweeg stille / ende dede mijn Gebedt tot Godt terwijl sy dat van my begeerden / ende seyde met bedroefde sinne uyt gront mijns herten aldus: O gy almachtige Godt / Hemelsche ende Aertrijckschje gewelt-hebber / gy die van begin der Wereldt / den genen die uwen naem aenroepen / geholpen ende verhoort hebt onder den Godloosen / vertoont my nu uwe barmhertigheyt op dat ik mach bekennen dat gy noch by my zijt / ende dat de Wilde Heydenen / de welcke u niet en kennen / sien mogen dat gy / mijn Godt / mijn gebedt verhoort hebt. Ik lag in den Naeker gebonden / also dat ik my niet omkeeren ofte omgesien en kost na dat Weder / maer sy sagen dikwijls / ende begosten te seggen O qua moa emanasu, dat is aldus geseyt: Dat groot onweder gaet achterwaerts. Doen rechte ik my een weynigh op / ende sagh achter my dat de groote Wolke verging / doen dankte ik Godt. Als wy nu aen 't Lant quamen / deden sy met my als voor / bonden my aen eenen Boom: ende lagen des nachts rontom my / ende seyden wy waren nu na by haer Lantschap wy sullen den anderen dagh tegen avont daer aen komen / waer of ik my niet seer en verblijde.

Hoe zy des daeghs met my omgingen, ende zy my by haer Wooninge brochten.

Dat XXI. Capittel.

DEn selfden dagh / na der Sonne te reekenen / so wast ontrent Vesper-tijdt als wy haer Wooninge sagen / ende waren also drie dagen op de Vaert geweest / want het waren dertig Mijlen van Brikioka / tot die plaetse daer ik henen gevoert werde. Als wy nu heel by der Wooninge quamen / so wast een Dorpken dat hadde thien Hutten / ende sy noemden dat Wattibi / wy voeren op een Oever Lants d' welk op de Zee leyt: Daer digte by waren haer Vrouwen in haer Wortel-

tel-gewas / de welke sy Mandioka noemden / in desen Wortel-gewas / gingen veel van hare Vrouwen / ende trocken Wortelen upt / ende de selve Vrouwen die moeste ik aenroepen / ende aldus tot haer seggen: A Junesche been er my Vramme / dat is in onse Duytsche sprake aldus te seggen / ik ben tot uwer Spijse gekomen.

Als wy nu aen het Landt quamen liepen sy alle gelijk upt der Hutten / welke Hutten alle te samen by malkanderen op een Bergh liggen / jongh ende out / om my te besien / ende de Mans gingen met hare Bogen ende Pijlen na hare Hutten / ende bevolen hare Vrouwen datse my bewaren souden / ende de Vrouwen namen my doen tusschen haer ende daer gingender sommige voor my / ende sommige achter my henen / sy dansten ende songen een gesangh gelijk sy den eygenen lieden plegen te singen / als sy die eten wouden. Als sy my nu voor die Hutten Ywara / dat is / voor haer vastigheyt brachten de welck sy rontom langhs hare Hutten maecken / d' welk gemaekt is van groote Staecken / gelijk als eenen Thuyn om eenen Hof / ende dat maeckten sy also om haerder Vyanden wil. Als ik nu daer quam / liep dat Vrouwen-volk tot my / ende sloegen my met vuysten / ende trocken my metten Baert / ende spraken in hare sprake aldus: Sche in gramme pe pike a te: Dat is te seggen / Dien slagh gebe ik u van mijns Vrients wegen / tot zijnder wraecken / dien sy-lieden gedoodt hebben daer gy geweest hebt. Daer na voerden sy my in der Hutten / ende daer moest ik in een Juni liggen / daer quamen de Vrouwen voor ende na / sloegen ende krabden my / ende dreyghden my hoe datse my eten wouden: Soo was dat Mans-volk by malkanderen / ende droncken den Dranck den welke sy Kawi noemden / ende hadden hare Goden / Tamerka genaemt / by haer / ende songen hen-lieden ter eeren / dat sy haer geprophetеert ende voorseyt hadden dat sy my vangen souden. Alsulck gesangh moeste ik hooren / ende daer en quam in een half ure geen Mans-volk by my / dan Vrouwen ende Kinderen.

Hoe beyde mijn Heeren by my quamen, ende seyden my, hoe datse my aen een van hare vrienden geschonken hadden, die soude my bewaren, ende doot slaen als sy my eten wouden.

Dat XIII. Capittel.

Ik en wiste haer manieren soo wel niet gelijk ikse daer na versogt ende leerde / dachte daerom aldus: Nu maken sy gereetschap om my te dooden. Over een klein wijle tijts quamen de twee die my gevangen hadden / met namen Jepipo Wasu / ende sijn Broeder Alkinder Miri / en seiden dat sy my haren Vaders Broeder Ipperu Wasu uit vrientschap geschonken hadden / de selve soude my bewaren / ende my ook dootslaen alsmen my eten woude / en hem met my also een name maken / want de selve Ipperu Wasu hadden over een Jaer ook een Slave gevangen / ende hadde dien Alkinder Miri uit vrientschap geschonken / die den selven doot geslagen / ende eenen naem daer af gewonnen hadde / alsoo dat daerom die Alkinder Miri dien Ipperu Wasu belooft hadde / dat hy den eersten die hy vangen soude hem weder schencken soude / dewelcke ik was. Voorts seiden die voor-genoemde twee gebroeders die my gevangen hadde: Nu sullen de Vrouwen u uit en met u danssen. Aldus togen sy my uit der Hutten op die plaetse / daer quamen alle de Vrouwen die in de selve Hutten waren / ende grepen my aen / ende het Mans-volk ging van daer. Doen leiden my de Wijfs sommige by den Armen / sommige

sommige metter koorden die ik om den hals hadde / soo hart dat ik nauwlick mijnen adem kost verhalen / so togen sy met my henen / en ik en wist niet wat sy in den sin hadden met my te doen. Doen werde ik denkende op dat lijden ons Heeren ende Verlosser Jesu Christi / hoe dat hy van den snooden Jooden onschuldighlijck leet / daer door trooste ik my selven / ende was dus te verduldiger / doen brogten sy my voor des Konings Hutte, die Brattinge Wasu hiet dat is op 't Duytsch gesept / de groote witte Vogel. Voor de selve Hutte lagh een hoopken versche Aerde / daer voerden sy my by / ende setten my daer op, ende sommige hielden my / daer en meynde ik niet anders sy en souden my daer terstont doot slaen / ende sagh om na den Iwara Pemme / daer mede sy de lieden doot slaen / ende doen vraegde ik of sy my korts dooden wouden, doen seyden sy, noch niet: Daer quam een vrouwe uyt den hoop by my / ende die hadde een schijnent stuck van een Christal tusschen een ding gelijk een gebogen Rijsken / ende scheerden my met den selven Christal de Wijn-brauwen van mijn Oogen af / ende wouden my den Baert van den Mont ook af snijden / maer ik en woude sulks niet lijden / ende seyde tot haer lieden; dat sy my metten Baert doden souden. Doen antwoorden sy my / ende seyden dat sy my niet doden en wouden / ende aldus lieten sy mijnen Baert noch een wijl tijts behouden. Maer niet-te-min, na sommige dagen sneden sy my den Baert noch af met eender scheere / de welcke de Francoysen haer geven met meer andere Koopmanschap / voor de Waren en Koopmanschap van haren Lande.

Hoe ſy met my danſten voor de Hutten daer ſy de Afgoden Tammerka in hadden.

Dat XXIII. Capittel.

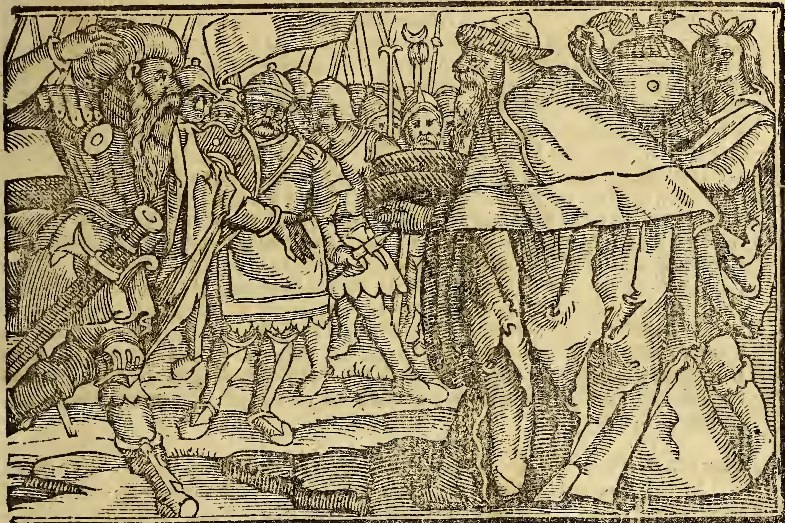
DAer na voerden sy my van daer sy my de Wijnbrauwen afgeschoren hadden / voor de Hutten daer de Tammerka haer Afgoden in waren, ende maekten eenen ronden ringh om my henen / daer stont ik in 't midden, ende twee Vrouwen by my / en bonden my met een Snoer sommige dingen aen mijn eene Been die ratelden / ende bonden my ook achter om den hals een Schijve van Vogel-steerten gemaekt / ende was vierkant datse my over 't hooft gingh ende dat heet op haer spraeke ara sola. Daer na begost dat Vrouwe-volk al t' samen te singen / ende also haren thoon luyde / soo moest ik metten Beene daer sy my die Ratelen aengebonden hadden / neder treden; op dat het ratelen met haren sangh accorderen soude. Ende dat Been daer ik in gewont was dede my soo wee dat ik nauwelijk gestaen en koste / want ik was noch niet verbonden.

Hoe ſy my na den danſſe den Ipperus Waſu t' huys brochten.

Dat XXIV. Capittel.

ALs nu den Dans een eynde hadde / wert ik den Ipperus Wasu over-gelevert: Daer hielen sy my in vaste bewaringe. Doen seyde hy my / ik hadde noch wat tijts te leven / doen brachten sy alle hare Afgoden die in der Hutten waren / ende settense rontom my / ende seyden / die hadden te voren gesept dat men eenen Portugaloyser vangen soude. Doen seyde ik / dese dingen en hebben geen macht / ende en konnen oock niet spreecken / ende liegen dat ik een Portuga-

tugalopser ben / maer ik ben een Francoysen vrienden een / en dat Landt daer ik te huys ben heet Allemanien. Daer op seyden sy dat ik moeste liegen / want waer 't et dat ik den Francoysen vrient een ware / wat ik dan onder den Portugalopsers dede / sy wisten ook wel dat de Francoysen also wel der Portpgalopsers vyanden waren als sy / want de Francoysen komen alle jaren met de Schepen en brachten haer Messen / Bylen / Spiegelen / Kammen en Scheeren / ende sy gaven haer daer andere Waren voor / als Brasilien-hout / Cattoen / Vederen / ende Peper / daerom waren sy haer goede Vrienden / 't welk de Portugalopsers also niet gedaen en hadden / maer sy waren in voorleden Jaren daer in 't Lant gekomen / ende

hadden daer / aldaer sy noch woonen onder hare Vyanden vrientschap gemaekt / daer na waren sy ook tot haer gekomen / ende begeerden met haer te handelen / en alsoo waren sy uyt goeder meyninge aen haer Schepen gekomen / ende daer in geklommen / gelijk als sy noch dagelijcx in den Francoyse Schepen dede / en seyde / als de Portugalopsers haerder genoeg in 't Schip hadden / hebben syse gegrepen / ende gebonden tot haren Vyanden gevoert / ende die hebbense gedoot en gegeten / ende haerder sommige hebbense met haer Geschut door-schooten / ende veel spijts meer / dat haer de Portugalopsers gedaen hadden. Oock warense dickwils met hare Vyanden ten Krijgh gekomen om haer te vangen.

Hoe

Hoe sy die my gevangen hadden, klaegden dat de Portugaloysers haren Vader doorschooten hadden, ende dar sy 't aen my wreeken wouden.

Dat XXV. Capittel.

ENde voort seyden sy dat de Portugaloysers de Vader van de twee Gebroeders die my gevangen hadden / eenen Arm af-geschoten hadden soo dat hy gestorven is / welken doodt haers Vaders sy aen my wreecken wouden. Waer op seyd ick / wat sy dat aen my wreecken wouden / ick en was doch geen Portugaloyser / maer ick was korts metten Castillaners daer gekomen / ende hadde Schip-brekinge geleden / ende was daerom by haer gebleven. Daer was een jong Geselle van haren geslachte / de welcke eertijdts der Portugaloysers Slave geweest hadde: En de Wilden die onder de Portugaloysers wonen / waren selver in der Cuppin Imba Lant ter Oorlogen gevaren / ende hadden het heele Dorp in genomen / en de outste op gegeten / ende wat jonck was hadden sy den Portugaloysers voor Waren vermangelt / also dat dese jonge Man den Portugaloysers oock verbeurt was / ende was oock in den tegenspoet van Brikioka by sijnen Heer / de welcke Antonio Agudin hiet / uyt Gallissen. De selve Slaven hadden sy gevangen ontrent drie Maenden eer sy my bringen / ende om dat hy van haer geslachte was / so en hadden sy hem niet gedoot / de selve Slave kende my wel / ende dien vraegden sy wat ik voor een Man was / hy seyde dat 'et waer was dat 'er een Schip aen 't Lant verloren was / en de lieden die der-af gekomen waren hadden sy Castillanen geheten ende waren der Portugaloysers vrienden / metten selven was ik geweest / voorder en wist hy van my niet. Als ick nu hoorde ende oock te voren verstaen hadde datter Francoysen onder haer waren / ende oock met Schepen daer plegen aen te komen / bleef ik vast op een propoost / ende seyde: Ick waer der Francoysen goede vriendt / ende dat sy my ongedoot laten souden / so lange tot datter Francoysen quamen om my te kennen. Aldus hielden sy my in een seer vaste bewaringe. Nu waren daer sommige Francoysen onder haer / die tot den Schepe gelaten waren om Peper te vergaderen.

Hoe een Francoys die de Schepen onder de Wilden gelaten hadde, daer quam om my te besien, ende haer beval datse my eten souden, ick was een Portugaloyser.

Dat XXVI. Capittel.

DAer was een Fransoys vier Mijlen van der Hutten daer ik in was / en als hy die tijdinge hoorde / quam hy derwaerts / ende ging in een ander Hutte over daer ik in was / doen quamen de Wilden tot my geloopen / ende seyde / nu is hier een Fransoys gekomen / nu willen wy sien of ghy een Fransoys zijt of niet. Daer af verblijde ik my / ende dacht hy is een Christen / hy sal wel ten besten spreeken / doen leyde sy my by hem / ende hy was een jongh geselle / de Wilden hieten hem Kawatuware / ende hy sprack my Fransoys toe / maer ik en konde hem niet wel verstaen / ende de Wilden stonden rontom ons / en hoorden toe. Als ik hem nu niet antwoorden en kost seyde hy totten Wilden op haer spraecke: doodt den boozwicht / ende eet hem / het is een rechte Portugaloyser u Vyant ende

mijn

mijn vyant / ende dit verstont ik wel / ende dat hem daerom / om Gods wille / dat hy haer doch seggen woude dat sy my niet eten en souden. Doen seyde hy sy willen u eten. Doen dacht ik op 't woort Jeremie / dat daer geschreven staet in sijn 17. cap. daer hy aldus seyt: Vermaledijt is de mensche die op menschen vertrout. En metten selven ging ik weder van haer met groot hertseer / ende ik hadde op de schouderen een stuk lijnen Doeks gebonden 't welck sy my gaven / Godt weet waer dat sy 't gekregen hadden / dat scheurde ik af / ende wierp den Francoys voor sijn voeten / de Son hadde my seer verbrant / ende ik seyde tot my selven / soude ik mijn vleesch langer voor haer bewaeren. Doen ging ik in mijn Net leggen / God weet de ellende die ick hadde / ende begost te schreyen / ende te singen. Nu bidde ik den H. Geest om den rechte geloove aldermeest / dat hy ons behoede in desen eynde / als wy henen varen uyt dese ellende Kerleleys. Doen seyde hy: het is een rechte Portugaloyser / nu krijt hy / hem grouwelt voor de doot. De voorsz. Francoys bleef daer twee dagen by haer in der Hutte / maer des derde-daegs reysde hy voortaen / ende sy besloten dat sy souden gereetschap maecken / ende eerstdaeghs my doden / also korts als sy alle dingen gereet hadden / ende sy bewaerden my seer neerstelijk / ende deden my veel spots aen / so wel jongh als out.

Hoe ick soo grooten Tant-zweer hadde.

Dat XXVII. Capittel.

HEt gebeurde doen ick in dese groote ellende was / soo is 't gelijck men seyt dat een ongeluck niet alleen en komt / dat my eenen Tant seer dede / so dat ik heel verviel door die groote pijne / doen vraeghde my mijn Heere hoe dat quam dat ik soo luttel at / ik seyde my dede eenen Tant wee. Doen quam hy met een dingh gemaekt van hout / ende woude my die daer mede uyt trecken / maer ik weygerde soo seer dat hy afliet / doen meende hy / waert dat ik niet en at ende weder toe name / sy souden my dooden eer den rechten tijdt quame. Godt weet hoe menighmael ik soo hertelijcken begeerde dat ik mocht / als 't sijnen Goddelijcken wille waer sterven / eer dat de Wilden daer acht op hadden / dat sy haren wille aen my niet volbrengen en mochten.

Hoe sy my tot haren oversten Koningh Conian Bebe genaemt, voerden, ende hoe sy daer met my omgingen.

Dat XXVIII. Capittel.

NAer sommige dagen voerden sy my in een ander Dorp / het welch sy Arirap heeten / tot eenen Koningh die Conian Bebe genaemt was / ende dat was de voornaemste Koningh onder hen allen / by den selven hadden haer noch sommige andere by hem vergadert ende versamelt / ende een groote blijtschap gemaekt op haer maniere / en die wouden my ook sien / want de Koningh Conian Bebe dat also bestelt hadde / dat men my dien dagh daer brengen souden. Als ik nu vast by der Hutte quam / soo hoorde ik een groot geroep van singen en Basuynen blasen. En voor de Hutten stonden hoofden op 15 staken / van lieden die sy gegeten hadden / dat ook haer Vyanden zijn / geheten Markapas. En als sy my daer

voor

voor hy leyden / seyden sy dat / dat hoofden waren van hare vyanden geheten Markapas: Doe wert my bange. Ik dachte so sullen sy ook met my omgaen. Als wy nu ter Hutten gingen / soo gingh een van die my bewaerden voor henen / ende sprak met harde woorden dattet al die andere hoorden / hier brenge ik de slave den Portugaloyser / ende meinden het was een fijn dinge om aen te sien / als yemant sijnen vyant in sijn gewelt hadde / en sprak noch van andere dingen meer / also haer maniere is / en leyden my voor den Coning daer hy sat en dronk metten anderen / en hadden malkanderen dronken gemaekt in den drank die sy maken Kawawy genaemt / en sagen my snellik aen / ende seyden zijt gy gekomen onse vyant: Ik seyde / ik ben gekomen / maer ik en ben u vyant niet. Doen gaven sy my ook te drinken. Ook hadde ik nu veel van den Koning Conian Bebe genaemt gehoort / dat hy een groot man soude zijn / en ook een groot Tyran om menschen vleesch te eten / also was daer een onder hen d' welcke my docht dat hy 't was / en ik ging by hem ende sprak met hem als die woorden op haer sprake vallen / ende seyde: Zijt gy die Conian Bebe / leeft gy noch? Ja seyde hy / ik leve noch. Wel aen (seyde ik) ik heb van u gehoort / hoe gy een so wreedelijcken man zijt.

Doen stont hy op ende gingh voor my heene spanceren van grooter hooghmoet / en hy hadde eenen grooten ronden groenen steen door de lippen des Monts steken also haer manier is. Ook soo maekten sy witte Paternosters van eenderhande Zee-keykens 't welk haer cieraet is / van den selven hadde dese Coning ook wel ses vadem lang om den hals hangen. By desen cieraet merkte ik ook wel dat hy een van de voornaemsten zijn most. Daer na ging hy wederom sitten en begost my te vragen wat zijn vyanden de Tuppin Ikins / en de Portugaloysers aensloegen / en seyde voort waerom dat ik haer hadde willen schieten in presentie van Brikioka / want hy vernomen hadde dat ik daer Busschieter was geweest tegen haer. Doen seyde ik de Portugaloysers hadden my daer in gestelt / en had dat moeten doen / doen seyde hy ik was doch een Portugaloyser / en hiet de Fransoys die my gesien hadde / sijnen Sone / die seide doch dat ik met hem niet spreken en kost / en dat ik doch een Portugaloyser was. Doe seide ik / het is wel waer dat ik niet wel spreken en kan / maer ik ben lange uytten Lande geweest / en hebbe die sprake vergeten. Doen seide hy / hy had noch 5. Portugaloisers helpen vangen en helpen eten / die ook al geseit hadden sy waren Fransoisen / en hadden doch gelogen. So veel seide hy dat ik my des levens getrooste / ende my in den wille Godts beval / want ik van haer allen niet anders en vernam / dan dat ik sterven soude. Doen begost hy wederom te vragen wat de Portugaloisers van hem seiden / sy moesten haer vrijeliken seer voor hem vresen. Doen seide ik ja sy weten veel van u te seggen hoe grooten krijgh gy pleegh te maken / maer nu hebben sy Brikioka vast gemaekt. Ja seide hy / so woude hyse soo vangen gelijkse mijn gevangen hadden in der Wildernissen / herwaerts ende derwaerts.

Voorts seyde ik tot hem / ja u rechte vianden de Tuppin Ikins die rusten 25 Nakers toe ende sullen terstont komen in u Lant vallen / also dat ook geschiede. Terwijlen hy soo vraegde stonden de andere en hoorden toe / somma hy vraegde mijn veel / ende beroemde hem zijnder / hoe menige Portugaloiser hy alreede doot geslagen hadde / ende gegeten / met meer andere Wilde lieden / dat sijn vianden geweest waren. Als hy also met mijn in de reden was / in middeler tijt werde den drank in-

der

der Hutten uyt gedroncken. Doen gingen sy weder in een ander Hutte / om daer in ook te drincken / dat hy my also van den spraecke afliet.

Daer nae in der ander Hutten begosten sy haer spot met my te houden / ende des selve Coninghs Sone bant my de benen driemael bove malkanderen / daer nae moest ick effens voets door de Hutten henen huppelen / daer mede loegen sy / ende seyden / daer komt onsen eten-kost aen huppelen. Doen seyde ik tot mijnen Heere of hy my daer gebrocht hadde om te dooden / doen seyde hy neen / maer het was toch so de maniere datmen also met den vreemden slaven omging / en sy bonden my de stricken of koorden van de Beenen weder af / daer na quamen sy rontom my henen gaen / en grepen my aen mijn vleesch / d' een seide de Huit van den hoofde quam hem toe / d' ander seide dat dicke van de Beenen quam hem toe / daer nae moeste ik haer-lieden singen / en op dat ik haer-lieder wille voldoen ende volbrengen soude met singen / also sy begeerden / so song ik geestelijke liedekens. Doe soude ik 't haer uitleggen op haer sprake / doe seyde ik / ik heb van mijn Godt gesongen / sy seiden mijn Godt was een ondersaet / dat is op haer sprake Tevere geseyt.

Die woorden deden my wee / ende dachte / ô gy goedertieren Godt / wat kont gy al lijden eenen tijdt langh. Als my nu die van den Dorpe besien hadden / ende alle hoogmoet aengedaen hadden / so seide de Coning Conian Bebe des anderen daegs totten geenen die my bewaerden / dat sy goede achtinge op mijn hebben souden. Daer na als sy my uyt der Hutten leyden / ende my wouden tot Uwattibe brengen / daer sy my dooden wouden / riepen sy my spottelijck na / sy souden terstont in mijns Heere Hutte komen / ende mijn dood bedrincken / ende my eten / maer mijn Heere trooste my altijt en seyde: ik en soude nog so korts niet gedood worden.

Hoe de 25 Naeckers van de Tuppin Ikins aen quamen, daer ik den Koningh af geseyt hadde, en wouden die Hutten aenvallen daer ick in was.

Dat XXIX. Capittel.

IN middelertijdt gebeurdet dat 25. Naeckers van den Wilden die de Portugaloysers te vriendt hebben aen quamen. Oock soo ick te vooren geseyt hadde / dat eer ick gevangen wert / de selve in den wil hadden derwaerts ten Krijg te varen / so gebeurdet op eenen Morgenstont dat sy dat Dorp aenvielen.

Als de Tuppin Ikins dese Hutten wouden aenvallen / en begosten op de hoop te schieten / soo wast desen die in de Hutten waren leet / want de Vrouwen wouden haer op de vlucht geven / doen seide ick haer / gy hout my voor een Portugaloyser uwen Vyand / geeft my nu eenen Boge met Pijlen ende laet my los gaen / so wil ick u helpen verdedigen. Sy deden my eenen Boge met Pijlen / ick riep ende schoot / ende ick maecktet op haer wijse soo ick best kost / ende sprack haer toe dat sy wel gemoet souden wesen / ten hadde geen noot / ende mijns meyninge was dat ick woude door 't staeket komen / 't welck rontom de Hutten gingh / ende totten anderen loopen / want sy kenden my wel / ende wisten oock wel dat ick in dat Dorp was / maer sy bewaerden my al te wel. Als de Tuppin Ikins sagen dat sy niet bedrijven en kosten / gingen sy weder in haer Naeckers ende voeren voorts / als sy nu wegh waren / bewaerden sy mijn als te voren.

Hoe de Hoplieden ende Oversten des avonts in der Maneschijn vergaderen.

Dat XXX. Capittel.

DEs abonds als den daegs die ander wederom wegh getogen waren / doen vergnderden sy in de Maneschijn / tusschen de Hutten op die plaetse / ende bereiden haer onder malkanderen / ende besloten wanneer sy my dooden wouden / ende leyden my oock tusschen haer / ende bespotte my / en dreyghden my: Ick was treurigh / ende sagh de Maen aen / ende dacht in mijn selven: O mijn Heere ende mijn Godt helpt my van deser ellende tot eenen salligen eynde. Doen

vraegden sy my / waerom ik de Maen soo dickwils aensagh / doen seyde ik haer: Ik sien haer aen want sy is toornig / want de Figuere die in de Maen is die docht my so schrickelijk te zijn (God vergevet my) dat ik selve dagte / God en alle Creaturen moesten toornig op my zijn. Doen vraegde hy die mijn woude laten dooden Jeppio Wasu genaemt / een van de Koningen in der Hutten / op wien is de Maen toornig: doen seyde ik sy siet na uw' Hutte / om des woorts wille begost hy grammelijk met my te spreken / ende om dat woort om te keren / seyde ik doen ten sal u Hutte niet zijn / sy is toornigh op de slaven Cortos / (het welck ook een aerd van Wilden is die also heten) jae seyde hy over die kome alle ongeluk. Het bleef daer by ende dachter niet meer op.

Hoe

Hoe de Tuppin Ikins een ander Dorp, Manbukabe genaemt, verbrandt hadden.

Dat XXXI. Capittel.

DEs anderen daeghs daer nae quam de tijdingh van een Dorp Manbukabe genaemt / dat de Tuppin Ikins / doen sy van daer gevaren waren daer ick gevangen lagh / dat Dorp Manbukabe aengevallen hadden / en de Inwoonders waren alle ontloopen op eenen Jongen nae / ende die hadden sy gevangen / ende hadden haer de Hutte verbrant. Doe toog Jeppio Wasu derwaert / want sy waren van sijne Vrienden ende Maegschap / en woude haer die Hutte wederom op helpen maecken. Aldus nam hy gemeenlijk alle Vrienden van sijn Hutten met hem. Dese Jeppio Wasu was doen ende laten over my / ende dede my veel leets en was van der meyninge om van daer Leem of Cley te brengen / ende ook Worteleu-meel om de Feest reet te maecken om my te eten / en als hy uyt-toogh beval hy de gene die hy my geschenckt hadde / Ipperu Wasu genaemt / dat hy my wel bewaren soude tot dat hy weder quam. Aldus waren sy langer dan veertien dagen uyt / ende maeckten daer gereetschap.

Hoe een Schip van Sancte Vincent quam, vraeghde na my, ende hoe sy haer een kort berecht gaven.

Dat XXXII. Capittel.

MIddelertijdt quam een Schip met Portugalopsers van Brikioka ende anckerden / niet verre van daer ik gevangen lagh / ende schoten een stuck Geschuts af / op dattet de Wilde hooren soude / ende met haer Koopmanschappen souden. Als sy dat gewaer werden / seyde sy my / daer zijn u Vrienden de Portugalopsers / ende willen mogelijk hooren of ghy ook noch leeft ende willen u koopen. Doen seyden ik / het sal mijn Broeder zijn / want ik vermoede dat de Portugalopsers Schepen dien hoeck Landts over varende na mijn vragen mochten / ende op dat de Wilden niet meynen souden dat ik een Portugalopser waer / so seyde ik dat ik noch een Broeder had het welk ook een Fransoys was / onder de Portugalopsers. Als nu dat Schip aen quam / seide ik / het sal mijn Broeder sijn / sy en wouden niet anders geloven dan ick was een Portugalopser / ende voeren so na by dat Schip datse spraecke met haer kosten houden. Doen hebben de Portugalopsers gevraegt hoe dattet met mijn was / doen hebben sy geantwoort / dat sy na my niet meer en vraeghden / ende dat Schip voer wederom henen / meinende mogelijk dat ick doot was / als ik dat Schip sagh wegh varen / wat ik dachte weet Godt wel / sy seyden onder malkanderen wy hebben den rechten man / sy senden alrede Schepen nae hem.

Hoe des Conings Jeppio Wasu Broeder van Manbukabe quam, en my klaegde hoe sijn Moeder, sijn Broeder met alle de andere die krank waren geworden, ende begeerden van my dat ick met mijnen Godt soude maken datse mogten gesont worden.

Dat XXXIII. Capittel.

Ende ik was alle dage in sorge/ dat de andere die buyten waren/ als voor gemelt is op my bereyden. Daer na op eenen dag hoorde ik in des Conings Hutten een geschrey/ 't welck van buyten was. My werdt bange/ ik meynde sy waren weder gekomen/ want dat is der Wilden gewoonte/ als een niet meer dan vier dagen uyt en is/ als hy weder komt/ so beschreyen hem zijn Vrienden/ niet lange nae dat schreyen quam een tot mijn/ ende seyde uwe mede Heeren Broeder is gekomen/ en seyde dat die andere seer krank zijn geworden. Doen verblijde ik mijn/ ende dachte sal hier Godt wat uytrichten willen. Daer nae over eenen kleynen tijdt quam mijn mede Heeren Broeder in der Hutte daer ik in was/ ende sette hem by my/ ende begost te schreyen en te weenen/ ende seyde/ sijn Broeder/ sijn Moeder/ ende sijns Broeders kinderen waren alle met malkanderen krank ende sieck geworden/ ende zijn Broeder hadde hem tot my geschikt/ ende dat hy my seggen soude/ ik soude met mijnen Godt maken datse wederom moghten gesont worden/ ende seide/ mijn Broeder laet hem dunken dat uwen Godt gram moet zijn/ ik seide hem jae mijn Godt is toornig dat ghy my wilt eten/ ende te Manbukabe getrocken zijt om die Feest toe te rusten/ ende seide hem: Gy segt dat ik een Portugaloyser ben/ ende en bens niet/ niet te min/ gaet henen tot uwen Broeder/ en seght hem dat hy wederom kome in sijn Hutte so wil ik dan met mijnen Godt spreken ende hy sal wederom gesont worden. Doen seide hy my/ hy waer te krank en kost niet komen. Hy wist wel en hadde gemerckt als ick maer en woude dat hy daer oock wel gesont worden soude. Ende ick seide hem hy soude wel soo sterck worden/ dat hy soude t' huys komen in sijn Hutte/ ende dan soude hy recht gesont worden/ ende hy gink met die antwoort wederom henen na Manbukabe/ 't welk is vier mijlen van Uwattibi daer ik was.

Hoe de Coningh Ipperus Wasu, wederom t'huys quam.

Dat XXXIV. Capittel.

Ende nae sommige dagen quamen sy alle met malkanderen krank wederom t' huys/ ende doen liet hy my in sijne Hutte leyden/ en seide my hoe datse allegaer siek waren/ ende ik haddet wel geweten/ want hy gedacht noch wel dat ik geseyt hadde dat de Maen gram was over zijn Hutte. Als ik de redenen van hem hoorde/ dacht ik by my selven dat het uyt de voorsienigheydt Godts moeste geschiet zijn/ dat ik des avonts (als voor verhaelt is) van der Mane gesprooken hadde. Het was my groote vreught/ ende ik dachte/ heden is Godt met my. Doen seide ik hem/ het was waer/ om dat hy my eten woude/ ende ik en was sijn Vyandt niet/ daerom quam hem dat ongeluk. Doen seide hy: men soude my niet doen/ waert sake dat hy weder op quame. Ik en wiste niet hoe ik Godt best bidden

den soude. Ik dachte / komen sy wederom tot hare gesontheyt so doden sy my evenwel / sterven sy dan / so sullen de andere seggen / laet ons hem doden eer meer ongelucks om sijnent wil komt / also sy ook alrede begosten te seggen; Ick gaf 't Godt op / maer hy badt my al even seer dat sy doch moghten gesont worden. Ick ging om haer henen en leyde haer de handen op 't hooft / 't welk sy also van my begeerden. Godt en wou 't also niet hebben sy begosten te sterven / want eerst storf een Kint / daer nae storf sijn Moeder / een oude Vrouwe / die de Kroesen gereet maken woude daer men de Drank in maken woude om my te eten. Na sommige dagen storf hem sijn Broeder af / daer na weder een Kint ende noch een Broeder / de welke te voren my de nieuwe tijding brogt als voor dat sy krank waren geworden. Als hy nu sag dat sijn Kinderen / sijn Moeder en Broeder dood waren / hadde hy sorge dat sijn Vrouwe ook sterven soude / daerom seyde hy tot my / ik soude mijn Godt seggen dat hy nu den toorn varen liet dat sy mocht levendig blijven. Ik trooste hem heerlijk ende seide / hy en soude geen noot hebben / maer dat hy niet en gedacht als sy op quame dat hy my dan doden woude. Doen seide hy neen / ende beval die van sijnder Hutten datse my geen spot aen en deden / of en dreyghden te eten. Sy bleef evenwel noch een tijdt lang sieck / maer sy wert wederom gesont ende van sijnder Vrouwen eene / d' welke ook krank was / maer daer storven ontrent 8. van zijne Vrienden / en andere meer / de welke my ook groot leet gedaen hadden. Ook waren daer noch twee andere Coningen uyt twee andere Hutten / de een Vratinge Wasu / en andere Kenrimakui genaemt. Vratinge Wasu hadde gedroomt / ik was voor hem gekomen en hem geseyt / hy soude sterven / ende hy quam smorgens vroeg tot my / ende klaegdet my. Ik seide neen hy soude geen noot hebben / maer dat hy niet en dachte my te dooden / noch raet daer toe en gave. Doen seide hy neen / terwijlen die my gevangen hadden my niet dooden / so en woude hy my ook niet schadelijk zijn / en al dooden sy my / so en woude hy van my niet eten. Desgelijks die ander Coning Kenrimakui hadde ook eenen droom van my gedroomt / dat hem ook seer verschrickte / de selve riep my ook in sijn Hutte ende gaf my te eten / daer na klaegde hy 't my ende seide / hy was eens te Krijg geweest / en hadde een Portugaloyser gevangen / en met sijn handen dood-geslagen / ende daer af so veel gegeten dat hem de borst daer noch gebreckelijck af was / ende hy en woude van genen meer eten / so had hy nu eenen schrickelijken Droom van my gedroomt dat hy ook meende hy soude sterven / ik seide hem ten soude geen noot zijn / maer dat gy geen Menschen-vleesch meer en ate. Ook die oude Wijfs in der Hutten herwaerts ende derwaerts / die mijn oock veel leets gedaen hadden met grijpen en slaen / en dreigden te eten / die hieten my daer na Scheraeire / dat is / mijn Sone laet my nocht niet sterven / dat wy so met u omgingen / wy meynden dat gy een Portugaloyser waert / en op die zijn wy seer gram / noch hebben wy wel sommige Portugaloysers gehad en gegeten / maer haren Godt en wort so toornig niet als uwen Godt / daer door sien wy wel dat ghy geen Portugaloyser en moet zijn. Soo lieten sy my daer een tijdt langh gaen sy en wisten niet wel hoe sy 't met my hadden / oft ick een Portugaloyser of Francoys waer. Sy hadden ook wel Portugaloysers gesien / maer die hadden ook al gemeenlijk zwarte Baerden. Ende na dien verschrickten ick / als een van mijn Heeren op quam seiden sy my van geen eeten meer / maer sy bewaerden my al evenwel / ende en wouden my niet alleen laten gaen.

Hoe

Hoe dat die Françoys, die den Wilden bevolen hadde datse my eten souden weder quam, ende ick hem badt dat hy my mede name, maer mijn Heeren en wouden my niet verlaten.

Dat XXXV. Capittel.

SO was nu die Françoys Karwatu / waer van ick voor geseydt hebbe / doen hy van my toogh metten Wilden Lieden die hem geleyden / ende der Françoysen Vrienden bewaren die goeden die de Wilden hebben / als Peper / ende een soorte van Pluymen / de welke sy oock hebben te vergaderen. Als hy nu wederom na de Oever reysde daer die Schepen aen komen / genaemt Mungu wappe ende Itterorenne / moeste hy daer door reysen daer ik was. Te voren als hy van daer toog en merkte hy niet anders dan sy wouden my eten / en haddet haer ook bevolen / aldus was hy een tijt lang uit / en had niet anders gemeynt dan ik was doot / als hy nu in der Hutten wederom by my quam / sprack hy met my op der Wilden sprake / ende ick gingh dickmael los. Doen vraeghde hy my of ick noch leefde / doen seyde ik: Ick dancke Godt den Heere dat hy mijn so lange behoedet heeft / so mochte hy van den Wilden mogelijck ook gehoort hebben hoe 't toe gegaen hadde / ende ik riep hem alleen op een zijde / op dat de Wilden niet hooren en souden wat ik seyde / hy sach wel dat my Godt noch gespaert hadde tot die tijt / oock en was ick geen Portugaloyser / maer ik was een Duytsche / ende metten Spanjaerden om Schip-breuck wil onder de Portugaloysers gekomen: dat hy den Wilden nu ook woude seggen so ick hem geseyt hadde / hoe dat ick van sijn Maegschap waer / dat hy my mede nemen woude daer de Schepen aen quamen / want ik sorgde / waert dat hy dat niet en dede sy souden dencken het waren logenen / en eens op een reyse my doden als sy gram waren / ende dede hem een vermaninge in de Wilde sprake ende seyde hem oft hy ook een Christen hert in 't lijf gehadt hadde / oft gedagt hadde dat na desen leven een ander komen soude / dat hy daer toe so hadde geraden dat men my dooden soude. Doen begostet hem te berouwen / en seyde hy hadde niet anders gemeynt dan ik was een Portugaloiser / de welke so erge Booswichters zijn / als sy yemant krijgen kosten in de Provincien van Brasillien die willen sy terstont hangen / het welck ook waer is. Ook seyde hy / sy moesten ook duycken onder haer lieden / ende hoe dattet de Wilden met haer vyanden maken / so moesten sy te vreden zijn / want sy waren de Portugaloisers Erf-vyanden. So ik hem gebeden hadde / seyde hy den Wilden / hy en hadde mijn d' eerste reyse niet gekent / maer ik was uyt Allemanien / ende was van hare Vrienden / en wouden my derwaerts nemen daer die Schepen plegen aen te komen. Doen seyde mijn Heeren / neen sy en wouden my niemant laten of mijn eygen Vader ende Broeder quamen daer / ende brochten een Schip vol goets / namelijk / Bijlen / Spiegels / Messen / Cammen / en Scheeren / ende gaven haer dat / want sy hadden my in der vyanden lant gevangen / ende ick was haer eygen. Als de Françoys sulcx hoorde / seyde hy 't my / ick hoorde wel datse my niet verlaten wouden. Doen bad ik hem om Godts wil dat hy my dan halen liet / ende mede in Vranckrijk nemen met de eerste Schepen die komen souden: Dat beloofden hy my / en seyde de Wilden dat sy my wel bewaerden ende niet en dooden / mijn Vrienden souden terstont om my komen / daer mede trok hy voortaen; Als hy nu weg getrocken was doen vraegde my een van mijn

Heeren Alkindamiri genaemt / met die siek geweest hadde / wat die Karwatuware so de Francoisen naem was op der Wilde spraecke my gegeven hadde / ende of hy van mijn Landts-lieden geweest ware / en wat hy seyde. Ja meende hy waerom en heeft hy u niet een Mes gegeven dat gy my gegeven had / en wert toornig. Daer na als sy alle wederom gesont waren / begosten sy wederom over my te murmureren / en seyden de Francoisen dochten also luttel als de Portugaloisers / alsoo dat my wederom begost te grouwelen ende te vreesen.

Hoe sy eenen gevangen aten, ende my mede daer by voerden.

Dat XXXVI. Capittel.

VOorts nae sommige dagen dat sy immer eenen gevangen eten wouden in een Dorp Tickpuerippe genaemt / ontrent ses mijlen van daer ick gevangen lag / so trocken daer oock sommige upter Hutten daer ick in was / die voerde my mede / en de Slave die sy eten wouden / was eender Natie die Markapa heet / en sy voeren met eenen Naecker derwaert. Als nu den tijt quam dat sy hem bedrinken wouden / dede sy na haer gebruyk / want als sy eenen eten wilde / soo maecken sy eenen Drank van wortelen die heeten sy Cawi: Als die gedroncken is / daer na dooden sy hem / des avonts so sy des anderen daegs sijnen doot bedrincken wouden / gink ick by hem en seyde tot hem: Zijt gy al gerust totter doot. Daer loeg hy om / ende seyde ja. Sy heeten de snoeren daer sy die gavangenen in binden Mussurava / ende is van Cattoen gemaekt / ende is dicker dan een Vinger / so was hy wel gerust in alle dingen / dan alleen de Mussurava en was noch niet lank genoeg / daer gebraken nog ontrent 6. vadem aen. Hy seyde by haer haddese beter / en maekte al sulke maniere als oft sy ter Kermisse gaen souden. So hadde ick nu een boeck by my in Portugaloisers spraeke het welke de Wilden in een Schip genomen hadden dat sy door hulpe van den Francoisen gewonnen en my gegeven hadden: Ende ick ging van den gevangenen ende las in dat boeck / ende my jammerde sijnder / doen ging ick weder tot hem ende sprack tot hem / want de Portugaloisers hebben de selve Markeyn ook te vrient / ende seyde hem: Ik ben ook een gevangen so wel als gy / ende en ben hier niet gekomen om dat ick van u eten soude / maer mijn Heeren hebben my mede gebrogt. Doe seide hy / hy wist wel dat wy lieden geen menschévleesch aten. Voort seide ik hem hy soude getroost zijn: want sy souden het lichaem alleen eten / maer sijnen geest soude op een ander plaetse varen / daer onse Geesten ook henen varen / daer veel vreuchden is. Doen meynde hy of dat ook was: Doen seide ik ja. Jae seide hy / hy en hadde Godt noyt gesien. Ik seide hem hy soude hem in 't ander leven sien. Als ik nu mijn reden met hem ge-eynt hadde / ging ik van hem / dien selve nacht als ik des daegs met hem gesproken hadde quam eenen grooten wint ende waeyde soo vreesselijck dat hy stucken van de daecken van der Hutten waeyde. Daer begosten de Wilden op my gram te worden ende seiden in haer spraeke: Apo Merien geuphamp wittu wasu Inimon: Dat is aldus geseyt: De bose Mensch die heeft gemaekt dat de Wint nu komt / want hy sag des daegs in de Donder henen / sy meinden dat Boeck dat ik hadde / ende ik dedet daerom dat de Slave mijn / en der Portugaelsen vrient was / ende ik meende ter avontueren haer het Feest te beletten / metter quade weder. Ik badt Godt den Heere en seide:

Heere gy hebt my tot hier beschermt / behoet my. Als nu den dagh aen quam / so werdet schoon weder / ende sy dronken ende waren wel te vreden. Doen ging ik by den Slave / ende seyde hem de groote wint was Godt geweest / ende hadden hem willen hebben. Daer na des anderendaegs wert hy gegeten / hoe dat sulcks toe gaet / sult gy in de leste Capittelen vinden.

Watter gebeurde als wy wederom t' huys voeren, als sy hem gegeten hadden.

Dat XXXVII. Capittel.

Als de Feest nu gehouden was / voeren wy weder na onse Woninge / en mijn Heeren voerden wat gebraden Vleesch met haer / en wy waren drie dagen op de reyse / 't welck men anders op eenen dagh varen soude / maer het waeyde ende regende seer. So seiden sy my des eerstendaegs als wy des avonts Hutten maekten in 't Bosch om ons te legeren / ick soude maken dattet niet en regende / soo wasser een knecht met ons die hadde noch een Been-knokel van der Slaven daer noch Vlees aen was ende dat at hy / ick seyde den jongen hy soude dat been wegh werpen. Doen werde hy ende de andere gram / ende seyden dat was haer rechte spijse. Daer by liet ik 't blijven / wy waren drie dagen onderwegen. Als sy nu een vierendeel van een Mijle weegs na by de Woninge quamen / en kosten wy niet vorder komen / want de Baren werden groot / wy togen de Naken op het lant / en meynden het soude des anderen daegs goet weder worden / so souden wy de Naeken t' huys gebrocht hebben / maer het was al even geduerig quaet. Doen wert haer meeninge over lant te gaen / en daer na als 't goet weder waer de Nakers te halen. Als wy nu gaen wouden / so aten sy / en de jongen knaegden dat been voort af / daer na wierp hy 't voort weg / en wy gingen over landt / en terstont wiert het oock goet weder. Wel aen seyde ik gy en woud my niet geloven / als ik u seyde dat mijn Godt toornigh was / om dies wil dat de Jonge dat vleesch soo van het been at / ja meynden de ander had hy 't gegeten dat gy 't niet gesien en hadt / soo sou het wel goet gebleven hebben. Daer bleeft by. Als ik daer wederom in der Hutten quam / soo vraegden my d' eene / die ook deel aen my hadde / Alkinder genaemt / of ik nu gesien had hoe sy met haren Vyanden om gingen / doen seyde ik ja / dat gyse eet dat dunkt my schrickelik. Ja seyde hy dat is ons maniere / soo doen wy de Portugaloysers ook. De selve Alkinder hate my seer / ende hadde geerne gehadt dat de selve my doot geslagen hadde / dien hy my gegeven hadde. Want gelijk gy voor verstaen hebt / soo hadde hem de Jupper Wasu een Slave geschonken om doot te slaen op dat hy hem een name meer gewinnen souden / dies hadde hem Alkinder weder belooft / dat hy den eersten vyant die hy ving hem wederom schencken soude. Als hem nu dat niet gebeuren en mocht met my / hadde hy 't al even-wel geerne gedaen / maer doch belette hem dat sijn Broeder in alle manieren / want hy vreesde voor meerder plage die hem gebeuren mochte. Soo hadde nu dese Alkinder te voren eer my de ander derwaerts voerden na dien sy aten / my op een nieuw gedreygt te doden. Als ik nu weder quam / hadde hy middelertijt pijn in sijn oogen gekregen / en moeste stille liggen / ende en kost niet sien eenen tijdt lank /

seyde

seyde doen dikwils: Ik soude met mijnen Godt spreecken dat hem de oogen wederom goet worden. Doen seyde ik jae / dat hy voortaen niet quaets over my en gedachte / doen seyde hy neen / na sommige dagen kreeg hy sijn gesontheydt wederom.

Hoe datter weder een Schip na my gesonden werdt van de Portugaloysers

Dat XXXVIII. Capittel.

DOen ik nu in de Hooft-Maendt by haer geweest was / soo quam weder een Schip van 't Eylant Sancte Vincent daer by / soo hebben de Portugaloysers dat voor een maniere dat sy al evenwel in haerder Vyanden Landt varen / maer wel gerust / ende Coopmanschappen met haer / geven haer Houwelen / Haecken / Bijlen / Messen ende andere dingen voor Mandioken Meel / d' welk de selve Wilde lieden op sommige plaetsen seer veel hebben / ende de Portugaloysers die veel Slaven hebben totten Suycker-gewas / die behoeven dat Meel om deselve daer mede te spijsen. En als de Schepen Coopmanschappen metten Wilden / so komter van dese Wilden een of twee in een Naecken / ende reykten haer de ware op 't voorderlijkste dat zy konnen / daer nae eyschten zy wat zy daer voor hebben willen / dat geven haer dan de Portugaloysers / maer terwijlen die twee by dat Schip zijn / houden haer sommige Naeckers vol wilde lieden van verre / ende sien toe. Ende als koop gehouden is / soo beginnen de Wilden dikwils metten Portugaloysers te schermutseren ende schieten van haer / varen dan wederom wegh. Dat voorgenoemde Schip lost geschut af / daer mede de Wilden hoorden dat een Schip daer was / ende zy voeren derwaerts / doen hadden zy na my gevraegt of ik noch leefde / zy antwoorden ja: Doen hadden de Portugaloysers begeert dat zy my mochten sien / want zy hadden een kiste vol goets die mijn broeder (ook een Francoys) voor my brachte / die ook in 't schip was. So wasser nu een Francoys in 't Schip metten Portugaloysers Claudio Micando genaemt / de welke voormaels mijn gesellen geweest was / den selven noemden ik mijn broeder. Ende die (zeyde ik) sal mogelick in 't Schip zijn en na my vragen / want hy daer alreede een mael geweest hadde / en sy quamen wederom van den Schepe aen 't lant / ende seyden my / mijn broeder was nog eens gekomen / en bragt my een kist vol goets / en soude my geerne sien / doe seyde ik voert my van verre daer by / ik wil met mijn broeder spreken / de Portugaloysers en verstaen ons niet / en ik wil hem seggen dat hy onse Vader segge als hy t' huys komt / dat hy met een schip kome / en brenge veel dingen mede / en my hale. Sy meinden het waer goet also / maer sy sorgden dat ons de Portugaloysers verstonden / want sy hadden eenen grooten Krijg op handen / die wouden sy tegen de Oogstmaent volbrengen over Brikioka / daer ik gevangen wert: ende ik wist alle haer aenslagen wel / daerom sorgden sy dat ik haer yet daer af spreeken soude / maer ik seyde neen / de Portugaloysers verstonden mijns Broeders ende mijn sprake niet. Doe voeren sy my ontrent eenen steen worp verre van den Schepe also naekt gelijck ik altijdt onder haer gink. Doe sprak ik die van den schepe aen ende seyde: Godt de Heere zy met u lieve Broeders / een spreeke met my alleen / ende en laet u anders niet merken dan dat ik een Francoys ben. Daer

begost doe een Johan Senches genaemt / een Bosschaper den welke ik wel kende / en seide tot my / mijn lieve broeder om uwent wille zijn wy hier gekomen metten Schepe / ende en hebben niet geweten of gy levende of doodt zijt geweest / want dat eerste schip en bragt geen tijdinge van u / nu so heeft ons de Hooftman Brasen pate Sanctus bevolen te vernemen of gy noch leefde / als wy nu sulcx vernamen dat gy noch leefde / so souden wy ten eersten horen of sy u verkoopen wouden / waert niet soo / soude wy sien oft wy eenige vangen kosten / en u lossen. Doen seide ik dat wil u Godt in eeuwigheydt lonen / want ik ben hier in groote angst / en weet noch niet wat sy my aenslaen willen. Sy hadden my lange gegeten haddet God in sonderlinge wijse niet belet. Voort seide ik haer / sy en sullen my u niet verkopen / des en denckt niet / ende en laet u niet anders duncken dan dat ik een Francoys ben / en geeft my sommige wat om Gods wil / als Messen en Hengel-haeken / dat selve deden sy / en daer voer een metten Naken aen 't Schip ende haeldent. Als ik nu sag dat my de Wilden niet langer toe en lieten met haer te spreecken / doen seide ik totten Portugaloysers: siet wel voor u / sy hebben wederom eenen krijg voor handen / nae Brikioka: doen seiden sy my dat sy haer oock wilden toerusten / ende souden terstont dat dorp aen vallen daer sy my in hadden / ende dat ik wel gemoet soude zijn / God soude alles ten besten keeren / want ik sag sy en kosten my niet helpen / ja seide ik / terwijle 't mijn souden also verdient hebben / so is 't beter dat my God hier straft / dan na dit leven / en bidde God dat hy my uyt der ellende helpe.

Daer mede beval ickse Godt den Heere / ende sy wouden noch langer met my spreecken / maer de Wilden wouden niet langer gestaen / ofte toe laten met haer spraecke te houden / ende voeren doen weder heen na de Hutten / doen nam ik de Messen ende Hengel-haecken ende gafse haer / ende seide / dit heeft my mijn Broeder die Francoys al gegeven / doen vraegden sy my wattet al was dat mijn Broeder tegen mijn geseyt hadde / doe seide ick: Ik hadt mijn Broeder bevolen dat hy soude sien dat hy den Portugaloyser outquame / ende trock in ons Vaderlandt en bragte een schip met veel goets en haelde my / want gy lieden waert vroom / en gy hielt my wel / dat woude ik u dan lonen als 't schip komt / en also altijt het beste voorwende / ende geviel haer wel. Doe seide sy tot malkanderen / hy moet sekerlijk een Francoys zijn / laet ons hem voortaen beter houden. Also gingh ik daer eenen tijt langh onder haer en seide: daer sal volck in 't Schip na my komen dat sy slechts my wel tracteerden. Daer na voeren sy my in 't wout herwaerts en derwaerts: ende waer sy wat te doen hadden daer moest ick helpen.

Hoe sy een van haer siecke Slaven aten.

Dat XXXIX. Capittel.

SO wasser nu een Slave onder haer die was van eenen Natien geheeten Carios / ende zijn oock der wilden Vyant / ende der Portugaloisers Vrienden / de selve was den Portugaloisers eyghen geweest / ende was haer daer nae ontlopen / sulcke en dooden sy niet die so tot haer loopen / ten sy dat wat sonderlings misbruicken / maer houdense voor haer eyghen / ende moeten dienen / deselve Carios was drie jaer onder dese Tuppin Imba geweest / en seide hy hadde my onder de Portugaloisers gesien / en ik hadde dikwils onder de Tuppin Imba gescho-

ten /

ken / als sy derwaerts ten krijgh waren gekomen. So hadden nu de Portugaloisers voor sommige jaren van haer Coningen een geschoten / welcke Coning de Carios selde dat ick geschoten hadde / ende riet immers daer toe / men soude my dooden / want ick was de rechte Vyandt / hy had gesien ende loegh metten anderen / want hy was drie jaer onder haer geweest / het was eerst een jaer geleden dat ick tot S. Vincent gekomen was / daer hy 't ontloopen was. Ende ik dankte Godt dickwils dat hy my voor de leugens behoeden woude. Soo gebeurdet den Jare 1554. in de seste maent dat ik gevangen was / so werde de Carios sieck / ende sijn Heere badt my ik soude hem helpen dat hy weder gesont werde / hy vink Wilt dat wy te eten kregen / want ick wist wel als hy hem yets brocht daer gaf hy my ook af / maer waert dat my dochte dat hy niet weder gesont worden soude / so soude hy hem een goede vrient schenken die hem doot sloeg / en eenen name aen wonne / soo was hy ontrent 9. of 10. dagen sieck geweest / nu hebben sy tanden die zijn van een Dier / d' welcke sy backe heten / de selve tanden wetten sy scherp / als dat haer bloet hindert / so snijden sy met de tanden over de huyt henen / daer liept dan / dat is so veel of men hier een koppen set. Van deselve tanden nam ik een / meynende hem daer mede de ader te slaen / maer ick kosteſe niet deur steken / want den tant was te bot / ende sy stonden om my. Als ick nu weder van hem ging / sag ik dat geen profijt en was / doen vraegden sy my of hy weder gesont soude worden. Ick seide haer / ick en hadde niet uitgerecht daer en was geen bloet uit geloopen / dat hadde sy wel gesien. Ja meynden sy / hy wil sterven / wy willen hem eer hy sterft doot slaen. Ick seide neen en doet dat niet hy sal mogelick weder gesont worden / maer ten hielp niet / sy togen hem voor des Conincks Vrattinge Hutteir: ende haer der twee hielden hem / ende hy was so kranck dat hy niet en wiste wat sy met hem doen wouden / so quam die hy gegeven was doot te slaen / ende sloeg hem op 't hooft dat de hersenen uit sprongen / daer lieten zy hem liggen voor de Hutte / ende wouden hem eten. Ick seide dat sijt niet en deden het was een krank mensche geweest / zy mochten nu oock sieck worden / ende alsoo en wisten zy niet wat zy doen souden / doch quam daer een uitter Hutten daer ik in was ende riepen de Wijfs dat sy een vyer by den dooden maekten / en hy sneet hem dat hooft af / want hy en hadde maer een ooge / en scheen leelik vander siechten die hy gehadt hadde / also dat hy dat hooft daerom wegh wierp / ende het lichaem senghde hy de huyt over 't vyer. Daer na sneet hy hem ende deylde den anderen ook gelijk so haer gewoonte is / en aten hem op tot aen den kop ende op de dermen na / daer wisten zy gebreck aen / om dat hy kranck geweest hadde. Daer ginck ick over en weer door de Hutte / in de eene brade sy de voeten / in de ander de handen / in de derde de stucken van den lijve. Doen seide ick hen lieden hoe dat de Carios die sy daer braden ende eten wouden / hadden my altijt belogen / ende seide / ick hadde sommige van uwe vrienden / terwijlen dat ick by den Portugaloysers was geweest geschoten / ende het was gelogen / want hy en hadde my noyt gesien / nu weet gy wel dat hy sommige jaren onder u geweest is / ende noyt krank geworden / nu evenwel om der logenen wil die hy op my gelogen heeft is mijn Godt toornigh geworden / ende heeft hem sieck gemaeckt ende u hem gegeven dat gy hem gedoot hebt ende oock eten sult / also sal mijn Godt alle schalken doen die my leet gedaen hebben ende noch doen willen. Voor sulcke woorden verschrickten haer veel / des danckte ick den almach-

almachtige Godt dat hy in allen dingen so geweldigh / ende genadigh tot my-waert hem verthoonden.

Bidde daerom den Leser dat hy wel achtinge hebbe op mijn schrijven / want ick en doe dese moeyte niet in sulcker wijse als of ick lust hadde wat nieuws te schrijven / maer alleen dat ick de oprechte waerheyt ende de weldaet Godts aen den dagh brengen soude.

Soo naeckte nu den tijdt dat sy wouden ten Krijgh trecken / daer sy drie Maenden op toegerust hadden om dien te voeren / soo hoopte ik altijdt als sy uyt trocken / sy souden my by haer Vrouwen t' huys laten / ende soo woude ik terwijlen sy uyt waren / ontloopen zijn.

Hoe een Francois Schip aen quam, ende metten Wilden handelde van Cattoen ende Brasilien-houdt, tot welck Schip ick geerne geweest hadde, maer het was van Godt niet voorsien.

Dat XL. Capittel.

OMtrent acht dagen te voren als zy wouden te krijgh uyt varen / soo wasser een Francoys Schip acht mijlen van daer aen gekomen in een Haven die de Portugaloysers Rio de Jenero noemden / ende op der Wilden sprake Iterone / daer pleegden de Francoysen Brasilien-hout te laden / soo quamen sy nu by dat Dorp daer ik in was met haren boot / ende ruylden de Wilden Peper / Meer-katten ende Papegayen af / ende daer quam een uytten boot aen 't landt die de Wilden sprake kost / en hiet Jacob / deselve handelde met haer / die bad ik dat hy my mede te Schepe name / maer mijn Heeren seyde neen / sy en wouden my so niet weg schicken / maer wouden veel waren voor my hebben. Doen seyde ick haer dat sy my selver by dat Schip brochten / mijn vrienden soude my Waren genoeg geven. Sy meinden neen / want die hier metten Boot sijn hadden u ten minsten een Hemdt gegeven / mits dat gy naekt gaet / maer sy en achten niet op u / also 't oock waer was / maer ick seyde zy sullen my in 't groot Schip kleeden als ick daer quame. Sy seiden / dat Schip soude soo voort niet wegh varen / zy moesten ten Krijg / maer als zy weder quamen wouden sy my daer by voeren. So woude den boot wederom wegh varen / want hy hadde een nacht by dat Dorp geanckert. Als ick nu sagh dat sy metten Boot weder weg wouden varen / dacht ick : O gy genadigen Godt / als dat Schip nu oock wegh vaert / ende my niet mede en neemt / sal ick toch noch onder haer om den hals komen / want het is een Volck daer geen betrouwen in en is. Met dien gedachte gingh ick ter Hutten uyt na dat water toe / ende zy werdent gewaer / en liepen my na / Ick liep voor haer henen / en sy wouden my grijpen / maer den eersten die my aen quam sloegh ik van my / ende daer was dat heele Dorp achter my / noch ontquam ick haer en zwom by den Boot. Als ik nu in den boot klimmen woude / stieten my de Francoisen wederom weg / en meinden waert dat zy my tegen der wilden dank wegh namen mochten zy ook tegen haer opstaen en oock haer Viandt worden. Daer na zwom ick bedroeft wederom na den lande toe / ende dachte nu sie ik wel dattet Gods wille is dat ik langer in der ellenden blijve / en waert dat ik ontloopen niet versocht en hadde / so soude ick

ick achter na gemeynt hebben het waer mijn schult geweest. Als ik nu wederom by haer aen 't lant quam waren zy vrolijk / en seiden : neen hy komt weder / doe was ik gram / en seyde meynt ghy dat ik u soo ontloopen woude. Ik hebbe daer in den Boot geweest en mijnen Landslieden geseyt dat sy haer op-schicken souden / tegen dat ghy lieden uyt den Krijgh quam / ende my derwaerts brenget / dat sy dan veel waren by malkanderen hadde / ende u gaven / alsulckx behaeghde haer wel / ende waren wel te vreden.

Hoe dat de Wilden in den Krijgh trocken ende my mede namen, ende hoe dattet op den tocht vergingh.

Dat XLI. Capittel.

DAer na in vier dagen versaemelden haer sommige Naeckers die tot ten Krijgh wouden trecken in dat Dorp daer ick in was / daer quam den Oversten Konian Bebe metten sijnen oock daer by. Doen seyde mijn Heere / hy woude my mede nemen / ick seide dat hy my t' huys liet ende had oock wel gedaen / doen seide de Konian Bebe hy soude my mede nemen. Ick en geliet my niet anders dan ick noode met trock / op dat sy als ick gewilligh mede getrocken hadde / niet gedachten hadden dat ick haer ontloopen soude / als zy by haer der vyanden Landt quamen / ende des te min acht op my hadden. Oock was mijn meyninge als sy my hadden t' huys gelaten ik woude na dat Francois Schip gelopen zijn / maer sy namen my mede / waren 28. Naechers sterck / en elcken Naecker beset met 28. Man meer ofte min / en haerder sommige hadden geprophetеert met hare Afgoden van Krijg met dromen en andere gespel meer / d' welk sy gebruiken / also dat sy wel ge-

meet

moet waren totter saken. En haer meyninge was in de tegenheit na Brikioka te varen daer sy my vingen / en haer daer rontom op 't lant versterken / en die haer in dermaten in de handen vielen om die mee te nemen. En als wy den upttocht des Krijgs begosten / was in 't jaer 1550. ontrent den 13. Augusti. Soo loopen nu in dese Maent soo geseit is / een geslacht van Vissen die in de Portugaloisers sprake Dolingo heeten / op Spaensch Liesses / en in der Wilden sprake Bratty / uytter Zee in de soete Wateren om daer in te leggen / de Wilden heeten den tijt Perikaen / als dan trecken sy beyden gemeinlick ten Krijgwaert / haer Vianden so wel als sy / om de Vissen op de reyse te vangen en te eeten / heenen vaeren sy sacht / en als sy wederom komen / vaeren zy op 't geringste dat sy konnen. Soo hoopte ick altijdt dat die oock soude op de reyse zijn de welcke de Portugaloisers vrienden zijn / want de selve waren ook in de wil desen in 't lant te vallen / also my de Portugaloisers te vooren in 't schip geseyt hadden. Sy vraegden my voorgaens op de reyse wat my docht / oft sy ook yemant vangen soude / ende op dat ickse niet gram en maeckte / seide ik ja. Ook seide ik haer / de Vianden sullen ons vertogen / so lagen wy eenen nacht in eenen hoeck Lant / dit Uwattibi heet / daer vingen wy veel van de Vissen Bratty / de welke so groot zijn als eenen goeden Snoeck / ende het waeyde dien nacht seer / so geckten zy met my / en wouden veel vragen / so seyde ik dese Wint waeyt over veel doode Liedeu. Nu wasser eenen anderen hoop van desen oock te water aen een Reviere tusschen dat Lant heenen gevaren / genaemt de Paraibe / ja meinde sy / hoe na hebben die der vyanden Lant alreede aengevallen dat haer lieder sommige zijn doot gebleven. Als wy nu een dag reyse van daer sy haren aenslag volbrengen wouden / legerden sy haer in 't Bos by een Eilant S. Sebastiaen van de Portugaloysers genaemt / maer de Wilden heetent Meyenbipe.

Als den avont aen quam gingh de Overste Konian Bebe genaemt door den Leger henen in 't Wout prekende / ende seide: zy waren nu na by de Vyanden lant gekomen dat een yegelijk sijnen droom onthielde die hen die nacht dromen soude / ende dat sy toe sagen dat haer wat gelux droomde: Als de redenen uyt was / dansten sy tot in der nacht met haren Afgoden / daer na sliepen sy / en als mijn Heere hem neder leyde / seide hy ik soude my ook wat goets dromen late. Ik seide / ick en achtet op geen dromen sy zijn valsch / so maeckt met uwen Godt evenwel dat wy vangen mogen. Als den dagh nu op brack versamelden haer de Oversten om een Becken vol gesoden Visch / de welke zy aten / ende vertelden de droomen soo veel datse haer wel gevielen / sommige die dansten met haren Afgoden / ende zy hadden voorgenomen / en waren van den wille / om op die selven dag na by haerder vianden lant te varen / by een plaetse Baywassukange genaemt / en daer wouden sy beyden tot den avont: Als wy uyt voeren van de plaetse daer wy dien nacht gelegen hadden / Meyenbipe genaemt / vraegden sy my noch eens wat my dogte. Doe seide ik / ter avontueren by Batwassukange sullen ons de Vianden vertoonen / zijt maer wel gemoet / en by dat selve Baywassukange was mijn meyninge woude ik haer ontloopen zijn / waert dat wy daer waren gekomen / want daer sy my gevangen hadden en was maer ses Mijlen wegs van den selven hoeck. Als wy nu so voort langs dat Lant henen voeren / sagen wy ook Naechers die quamen ons tegen achter een Eylant henen / doe riepen sy daer komen onse Vyanden die Tuppin Ikins oock aen / doch wouden sy haer verberghen achter eenen Steen meer-

ten

ten Naekers / op-werpende dat zy onversiens by haer komen souden / ebenwel met so werden zy onser gewaer / en gaven haer weder te vlugt nae haer huys / en wy roepden op 't haestigste na / wel vier gantsche uren lang / daer na quamen wy aen haer / en haerder waren vijf Naeckers vol ende waren al van Brikioka. Ik kende dese al t' samen wel / ende daer waren ses Mammelucken in een van de vijf Naecken / ende deselve waren gedoopt / onder haer waren twee gebroeders / de een genaemt Diego de Praga / de ander Domingo de Praga / deselve twee deeden groote weere / de een met een Roer de ander met een Flits-booge / de twee hielden op in haren Naecken twee heelen uren tegen meer dan 30. van onse Naekers. Als zy nu haer Pylen verschoten hadden / vielen de Tuppin Imba haer aen / ende namense gevangen / ende sommige werden terstont doot geslagen ende geschoten / ende beyde de Broeders werden niet gewont / maer twee van de ses Mammelucken werden seer deerlijcke gewont / ende van den Tuppin Ikins oock sommige / onder dewelke een Vrouwe was.

Hoe zy met de gevangens omgingen als zy weder t' huys trocken.

Dat XLII. Capittel.

HEt was twee groote Mylen weegs van den Lande in der Zee daer zy gevangen werden / zy haesten haer op 't haestigste dat zy kosten weder nae dat Lant / om haer weder te legeren daer wy dien nacht te voren lagen / als wy nu by dat Lant Meynebipe quamen / was 't avont dat de Sonne ondergaen woude / daer leyden zy de gevangenen een pegelijk in sijn Hutte / maer die seer gewont waren trocken zy aen 't lant en sloegense voort doot / ende snedense op haer maniere in stucken / en brieden dat vlees. Onder dien die nacht gebraden werden / waren twee Mammelucken / dewelke Christenen waren / de een was een Portugalopser Georg Ferrero genaemt / een Hooft-mans Sone den welken hy gekregen hadde van een der wilder Vrouwe. De ander hiet Jeronimus / den selven hadde een wilde gevangen die upt onse Hutte was daer ik in was / ende sijnen name was Parwa / deselve briet den Jeronimus / (God had sijn ziele) was Diego de Praga Maegschap. Den selven avont als zy haer gelegert hadden / ging ik in de Hutten daer zy beyde de Broeders in hadden om met haer te spreken / want het waren myn goede vrienden te Brikioka daer ik gevangen wert / doen vraegde zy my of zy ook gegeten soude worden: Ik seide haer dat zy dat moesten stellen in den wille des Hemelschen Vaders / en sijnen lieven Sone Jesu Christi des gekruisten voor onse sonden / in wiens name wy gedoopt zijn met hem in den doot / den selven geloove ick oock dat hy my so lange behoet heeft onder haer / ende wat de Almachtige Godt met ons aenslaet / daer mede moeten wy te vreden zijn.

Voort vraeghden my beyde de gebroeders / hoe dattet met haren Neve Jeronimus was / ick seide haer: hy lagh by den vyere en briet / ende daer was alreede een stuck van des Ferrero Soon gegeten / dat hy 't gesien hadde / doen weende zy / ick trooste se wederom / en seide haer zy wisten wel dat ick acht Maenden of daer ontrent onder haer geweest was / ende dat Godt my bewaert hadde / dat sal hy met u oock doen / betrout hem. Voort seide ik / het soude my met recht meer ter herten gaen dan u / want ik ben upt vremde Landen en den schrik-

lijcken handel van de lieden niet gewoon / gy zijt hier op getogen en geboren. Ja meynden zy / ick was so in der ellende verhart / ik en achtent niet meer. Als ik nu in de reden met haer was / hieten my de Wilden van haer gaen in mijn Hutte / ende seiden wat ik daer so lange reden met haer hadde / en het deerde my dat ick moeste van haer gaen / en seide haer dat zy haer ganschelijcken in den wille des Heeren geven moesten / zy sagen wel dat wy al ellende en armoede in dit jammerdal hadden / zy seiden / zy en haddens noyt so wel versocht als nu / ende meynden zy waren God doch eenen doot schuldigh / zy wouden ook des te vrolijker sterven terwijlen ik ook by haer was: Daer mede ging ick uyt haer Hutten / ende ging door den gantschen Leger / ende besach de gevangenen. Ik gingh so alleen / ende niemant en achte op my / ende hadde die reyse wel konnen ontlopen / want ik was by een Eylant Meyenbipe genaemt / 't welck ontrent 10. Mijlen weegs van Brikioka is / maer lietet om de gevangenen Christenen wille / want de welke noch vier levendigh waren / want ick dacht / ontloope ik haer / so worden zy toornig / ende slaen deselve terstont doot / ende in middelertijt mach ons Godt al-te-samen met malkanderen bewaren / ende dacht also by haer te blijven / ende haer te troosten / also ik ook dede. Ende de Wilden waren my seer gunstig / om dat ick haer te voren geseyt hadde op avontuere de Vyanden sullen ons tegen komen / also 't nu ook geviel / ende seiden: Ik waer beter Propheet dan haer Markaija.

Hoe zy met haer vyanden danften, daer wy des anderen daeghs ons legerden.

Dat XLIII. Capittel.

DEs anderen daegs quamen wy niet verre van haer Lantschap by een groot gebergte Occarasu genaemt / ende daer legerden zy haer om dien nacht daer te blijven. Doen gingh ick in des oversten Coninghs Hutten Konian Bebe genaemt / en vraegde hem wat hy met den Mammelucken in den sin hadde. Hy seide / zy souden gegeten worden / en verboot my ik en soude niet met haer spreken / want hy was seer gram op haer / zy soude t' huys gebleven zijn / ende niet met sijn Vyanden gegaen ofte getrocken hebben tegen hem. Ik seide: hy soudese leven laten / ende hare Vrienden wederom verkopen. Hy seide zy soude gegeten worden. En deselve Konian Bebe hadde eenen groote Korf vol Menschen vleesch voor hem / ende at van eenen Beene en hielet my voor den Mont / en vraegden oft ik ook eten woude / ende ik seide neen / 't een onvernuftigh Dier en eet van den anderen niet / soude dan de een Mensche van den anderen eten: hy beet in dat Been en seide: Jawaresche / ik ben een Tijger-Dier / hy het smaeckt my wel / daer mede gingh ik van hem. Den selven avont geboot hy / een yegelijk soude sijnen gevangenen voor dat Wout brengen by dat Water op een plaetse / ende maeckten eenen grooten dans al rontom / daer stonden de gevangenen in / daer moesten de gevangenen alle gelijk singen ende ratelen mette Afgoden Tammaraka. Als zy nu gesongen hadden / begosten zy te spreecken de een nae den anderen / soo vrymoedigh / en seiden: Ja wy trocken uyt als kloecke lieden plegen / om onse vyanden te vangen en te eten / nu hebt gy de overhant gekregen en hebt ons gevangen / maer wy

en

en vragen niet daer na / de waerachtige stercke lieden sterven in haerder Vyanden Lant. Soo is nu ons Lant groot de onse sullen haer aen u wel wreken. Jae seiden de ander: Gy hebt van den onse veel verdaen / dat willen wy aen u wreecken: Als de reden uyt was / voerden een yegelijck de sijne wederom in sijn Logement / daer na ten derden dage quamen wy weder in haer Lantschap / ende een yegelijk voerde zijn gevangenen daer hy t' huys was. Die in den Dorpe Uwatrihi woonden daer ik in was / hadden acht Wilde levendig gevangen / en die Mammelucken / dewelke Christenen waren / namelijck Diego / ende sijn Broeder Dominingos de Praga / en daer toe ook noch een Christen die Antonio hiet: den selven Antonio hadde mijns Heeren Sone gevangen / met noch twee ander Mammeluchen / dewelcke oock Christenen waren / en die voerden zy gebraden t' huys / om die daer te eten: Ende het was den elfden dag doen zy wederom t' huys quamen / van dien dagh aen te rekenen dat zy van huys voeren / binnen welcken tijt zy dese victorie tegen haer Vyanden gekregen hadden / daer zy soo wreedelijck ende onmenschelijck mede om gingen.

Hoe dat Francoys Schip noch daer was, daer zy my brengen wouden, also zy gelooft hadden, als zy wederom uyt den Krijgh quamen, &c. als voor gemelt is.

Dat XLIV. Capittel.

Als wy nu weder van den Krijgh t' huys gekomen waren / begeerde ick van haer dat zy my wouden nae dat Francoysche Schip voeren / want ick was met haer ten Krijgh geweest / ende hadde hare vyanden helpen vangen / van den welken zy nu wel gehoort hadden dat ik geen Portugaloiser was / zy wouden my daer by voeren / maer zy wouden eerst rusten / en eten den Mekean / dat is / gebraden Vleesch van beyde den Christenen.

Hoe zy nu den eersten van de twee Christenen aten, namelijk Grigori Ferrero, des Portugaloysers Hooftmans Soon.

Dat XLV. Capittel.

SO wasser nu een Coningh over een Hutte / recht tegen mijnder Hutten over / deselve genaemt Tatamiri / die hadde eenen gebraden / ende liet drank maken na haer gewoonte / haerder veel versamelden daer / zy droncken / songen en maekten groote vreugt. Des anderendaegs na dat drinken / soden zy dat gebraden Vleesche wederom op ende atent. Maer des anderen Jeronimo vleesch in der Hutten daer ick in was / in eenen Corf over dat Vier in den Roock wel drie Weken lang / dattet alsoo drooge was als een Hout / ende dattet so lange ongegeten hingh over het Vyer / was dese oorsake: De Wilde die 't hadde was genaemt Parwa / ende die was op een ander plaetse getrocken Wortelen te haelen / om den Drank te maken / om des Jeronimi vleesch daer mede te bedrincken / dat den tijt also verliep / en zy en wouden my niet eer na dat Schip varen / zy en hadden dan eerst de Feeste met Jeronimum gehouden / en dat vleesch gegeten. Binnen desen middeler tijdt was dat Francois Schip wederom wegh gevaren / want het mogt ontrent acht

Mylen weeghs van daer zijn / daer ick was. Als ick de tijdinge hoorde was ick seer bedroeft / maer de Wilden seiden / zy plegen gemeenlijck alle Jaer daer henen te komen / ende alſo moeſte ick te vreden zijn.

Hoe dat de Almachtige Godt een teken dede.

Dat XLVI. Capittel.

ICk hadde een Cruys gemaeckt van Staken / by het welcke ick dickwils mijn Gebedt dede totten Heere / ende ick hadde de Wilden bevolen zy en ſoudent niet uyt trecken / haer mocht ongeluck daer af komen / maer zy verachten mijn woorden. Op een tijdt was ik met haer op de Visscheryen / ende daer tusschen hadde een Vrouwe dat Cruys uyt getrocken / ende hadde haren Man gegeven om dat 't ront was / die ſoude daer een ſoorte van Pater-Nosters mede wrijven / de welck zy van Zee-ſlecken Huyskens maken / 't welck my nu ſeer verdroot. Korts daer na begoſtet ſeer te regenen ende duerde ſommige dagen. Sy quamen in mijn Hutte / begeerende ick ſoudet met mijnen Godt maken dat den regen mocht ophouden / want waert dattet niet op en hielde / het ſoude haer plantinge verachteren / want haren plantijt was daer: ik ſeide / 't was haer ſchult / want zy hadden mijn God vertoornt / dat zy dat Hout hadden uyt getogen / want by dat Hout placht ik met mijnen Godt ſpraeck te houden: Als zy nu meynden / dat dat de oorſake was des Regens ſo hielp my mijn Heeren Sone weder een ander Cruys oprichten / en het was doen ontrent een ure na middag / na der Sonne te rekenen. Als 't op gericht was / werdet terſtont ſchoon weder / ende het was voormiddaegs ſeer ongeſtadigh. Sy verwonderden haer alle / meynden mijn God dede al wat ick woude.

Hoe ick op eenen avont met twee Wilden op de Viſſcherye was, ende Godt een wonder my vertoonde door eenen grooten regen ende onweder.

Dat XLVII. Capittel.

ICk ſtont ende viſchte met noch twee van hun lieden / waer af de eene oock een van de voornaemſte was onder den Wilden / ende was Parwa genaemt / die Jeronimus gebraden hadde: En als wy metten anderen ſtonden en viſchten / ſo verhief hem eenen groten Wint ende Regen / met eenen donder / in 't affcheyden van den dage / ende Regende niet verre van ons / ſo dat den Wint den Regen heel na by ons dreef. Doen baden my beyde de Wilden dat ik met mijnen God ſpreken woude / dat ons den regen niet en mocht hinderen / mogelijck ſullen wy noch meer viſſchen vangen: want ik ſag wel wy hadden inder Hutten niet te eten. De woorden bewegden my / ende ik badt den Heere uyt den gront mijns herten / dat hy ſijne macht by my woude bewijſen / terwijl de Wilden dat van my begeerden / op dat zy nu ſien ſouden dat gy mijn Godt / altijt by my zijt.

Als ik dat gebed volëynd hadde / ſo komt den Wint metten Regen aen pruyſen / en het regende ontrent ſes ſchreden van ons / ende op de plaetſe daer wy waren en vernamen wy niet / ſo dat de Wilde Parwa ſeide: Nu ſie ik wel dat gy met uwen Godt geſproken hebt / ende wy vingen ſommige Viſſchen. Als wy nu inder Hutte waren / ſeiden alle beyde de Wilden den anderen Wilden dat ik met mijnen Godt ge-

gesprokken hadde / ende sulcke dingen gebeurt waren / daer af verwonderden haer alle de anderen.

Hoe zy met den anderen van de twee gebraden Christenen aten Jeronimus genaemt.

Dat XLVIII. Capittel.

Als nu de Wilde Parwa / alle gereetschap by malkanderen hadden / als geseyt is / liet hy dranck maken / om des Jeronimi Vleesch te bedrincken. Als zijt bedroncken hadde / brochten sy de twee gebroeders by my / ende noch een Antonius genaemt / den welken mijns Heeren Soon gevangen hadde / so dat onser vier Christenen by den anderen waren / en moesten met haer drincken / maer eer wy drincken wouden / deden wy ons Gebedt tot Godt / dat hy der Zielen genadig woude zijn / ende ons oock als onse ure quam: ende de Wilden geckten met ons / en waren vrolick / maer wy sagen grote ellende. Des anderen daegs 's morgens vroeg soden zy dat vleesch wederom op / en atent / ende haddent op een korte tijt vernielt. Den selfden dag voerden zy my te verschenken: Als ik nu van beyde de gebroeders scheide / baden zy my dat ik God voor haer bidden soude / ende ick gaf haer raet waer dat zy 't ontlopen kosten / waer dat zijt henen soude nemen int gebergte / op dat zijse niet en kosten na gevolgen / want ick des gebergs kenschap hadde / 't welck zy ook gedaen hadden en waren so los geworden ende ontlopen / also ick namaels vernam / oft zy weder gevangen werden / en weet ick oock niet.

Hoe zy my vervoerden om te verschencken.

Dat XLIX. Capittel.

Sy voeren met my daer henen daer sy my verschencken wouden / Tackware subtibi genaemt / en als wy een stuck weegs van den Lande waren / sag ick om na de Hutte daer ick uyt voer / en daer was een zwarte Wolcke over de Hutten / ik wees haer dat / ende seide? mijn God was toornig over dat Dorp dat Christen vlees gegeten hadde &c. En als zy my daer bragten leverden zy my inde hant van een Coning Abbati Bassange genaemt / den selfden seiden zy dat hy my genen overlast doen oft laten soude / want mijn God was vreesselijken over die wy leedt deden / want dat hadden zy gesien doen ick noch by haer lieden was / ende ick dede hem selven ook een vermaninge / ende seide: mijn Broeders ende mijn Vrienden souden korts komen met een Schip vol Waren / dat zy my slechts wel bewaerde / ik woude haer dan veel Waren geven / want ik voorwaer wiste mijn God soude mijn Broeders Schip korts aen brengen: Dat behaegden haer wel / en de Coning hiet my Sone / ende ick ginck oock met sijnen Sonen op het Weyde-werck.

Hoe dat my de Wilden van dien Dorpe vertelden, hoe dat, dat voorgemelde Schip uyt Vranckrijck, weder weg gezeylt was.

Dat L. Capittel.

DE Wilden van dien Dorpe seiden my / hoe dat dat voorgenoemde Schip Maria Belette genaemt / van Diepen / daer ick geerne in geweest hadde aldaer volle lading gekregen hadde / namelijk Brasilien-hout / Peper / Cattoen / Vederwerck / Meer-katten / Papegayen / en diergelijcke Waren als daer valt / en zy hadden daer in de Haven Rio de Jevero een Portugalopsers Schip genomen / en hadden een van den Portugalopsers eenen Wilden Coning / Itiuwu genaemt / gegeten. Ook was de Francoys in dat Schip / die den Wilden bevolen hadde doen ick gevangen wert / dat zy my eten souden / ende die wederom na huys varen / en dat was dat Schip als voor verhaelt is / als ick den Wilden ontliep / en by haren Boot zwom / ende zy my niet in nemen en wouden. En dat selve was omkomen oft bleef op de wederom reyse / want niemant vernome en hadde waer ik doen bleve / metten anderen Schepe in Vranckrijck quam / also naemaels verhaelt wort.

Hoe dat korts na dat ick verschoncken was, een ander Schip uyt Vranckrijck quam die my kochten, &c.

Dat L I. Capittel.

ICk was ontrent 14. dagen in 't Dorp Careware subtibi / by den Koning Abbatibi Basange / soo gebeurdent op eenen dagh / dat sommige Wilden by my quamen / ende seiden zy hoorden schieten / dat moeste in Iteronne zijn / welcke haven oock geheeten wort Rio de Jevero / als ick nu seekerlijck wiste datter een Schip was / seide ick haer datse my daer brochten want het mogen mijn Broeders zijn / zy seiden ja / maer hielden my op sommige dagen. In middelertijt soo gebeurdent dat de Francoysen die daer gekomen waren / hoorden dat ick daer onder de Wilden was / doen schickte de Capiteyn twee gesellen van den Schepe / naer sommige van de Wilde Koningen / de welcke sy te vriendt hadde in der Vlecken daer ik in was / ende quamen in een Hutte / waer af de Koningh Sowarasu hiet / vast by der Hutten daer ick in was: my wert de tijdinge gebracht van den Wilden dat daer twee van de Schepe gekomen waren / ick wert blijde / ginck tot haer ende hietse wellekome in der Wilden sprake / als zy my soo ellendigh sagen gaen / hadden zy medelijden met my / en deylden my van haer kleederen mede. Ick vraegde waerom zy gekomen waren? zy seiden om mijnent wille / haer was bevolen dat zy my te Schepe brochten: Doen verblijde ick my van herten over de barmhertigheyt Gods / ende ik seide tot een van de twee / Perot genaemt / dewelke der Wilden sprake koste / hy soude te verstaen geven dat hy mijn Broeder ware / en hadde my sommige Kisten vol Koopmanschap gebracht / dat zy my met haer te schepe brachten / en de kisten haelden, en dat hy te verstaen geven soude / dat ik onder haer blijven soude om Peper en meer ander Waren te vergaderen / tot dat de Schepen weder quamen op dat ander jaer. Na die woorden brachten zy my met haer te

Schepe/

scheepe / en mijn Heere toog selver mede / sy hadden in 't Schip alle medelijden met my / en deden my veel goets: Als wy daer ontrent eenen dagh of vijf geweest hadden in 't Schip / vraegde my der Wilder Koning Abbati Bassange / den welken ik geschoncken was / waer de Kisten waren / dat ick my liet geven / op dat wy weder in tijts t' huys komen mogten. De selve meyninge seide ik de Oversten des schips / ende die beval my ick soudese op houden tot dattet Schip sijn volle last hadde / op dat sy haer niet gram en maeckten / oft ongemack onderstonde aen te nemen / en eenige verraderije aenrichten mochten / als sy sagen dat sy my in 't Schip behouden wouden om dattet een volk is daer geen betrouwen op is: maer mijn Heere de Koning meynde gantselijck hy wonde my mede t' huyswaert hebben / maer ick hielt hem so lange op met woorden en seide hem dat hy niet so seer en haeste / want hy wiste wel als goede vrienden t' samen komen / en kosten so niet scheyden / maer als zy metten Schepe wegh wouden / dan souden wy ook wederom na zijnder Hutten varen / ende hielt hem also op: Ten lesten als dat Schip toegerust was / versamelden de Francoysen alle by malkanderen / en ik stont by haer / en mijn Heer de Koning met die hy by hem hadde stonden ook daer. Ende de Hooftman des Schips liet den Wilden seggen met sijnen Tael-spreecker / dattet hem wel behaegde dat zy my niet gedoot en hadden / na dien zy my onder hare vyanden gebonden hadden / liet hem voort seggen (om my met beter gevoeglijkheyt van haer te brengen) dat hy haer wat geven wonde op dat zy my so wel bewaert hadde / daerom hadde hy my met hem in 't Schip begeert / om dat hy my sommige Waren doen soude / en dat ik onder haer blijven soude / terwijle ick by haer bekent was om Peper ende ander goet te vergaderen / dat hem dienende was / tot dat hy weder quame. So hadden wy 't nu so gesloten / dat 8. oft 10. van de Schipluyden versamelden / dewelke my in eeniger manieren gelijck ende gonstigh waren / de selve gaven uyt dat zy mijn Broeders waren / ende wouden my mede t' huys hebben. Dese meyninge wert den Wilden voor gehouden dat mijn Broeders in geender manieren en wouden hebben dat ik weder aen 't Lant soude gaen / maer ick moeste t' huys trecken / want ons Vader begeerde my noch eens te sien eer hy storve. Doen liet hem de Capiteyn oock weder seggen / hy was de Overste in 't Schip ende hadde geerne dat ick wederom aen Lant gingh / maer hy en was maer een mensche / ende mijne Broeders waren veel / ende en kost niet tegen haer gedoen. Dat uytgeven geheurde / also om dat zy met properheyt van den Wilden geraken souden / ende ick seide oock tot mijn Heer de Coning: Ick wonde geerne weder met hem t' huys trecken / maer hy sag wel mijn Broeders die en woudent niet toelaten. Doen begost hy te wenen in 't Schip / ende seide: als zy my wonde mede nemen / dat ik dan metten eersten Schepe weder quame / want hy hadde my voor sijnen Sone gehouden / ende was seer toornig op die van Kwattibi / dat zy my hadden willen eten. Ende eene van sijne Vrouwen / dewelcke ook mede in 't Schip was / moeste my beschreyen nu haer gewoonte / en kreet oock op haer maniere. Daer na gaf haer de Hooftman sommige Waren / weert zijnde ontrent vijf Ducaten / in Messen, Bylen, Spiegelen ende Kammen / daer mede togen zy weder aen 't Lant na haer woninge. Alsoo hielp my de Almogende Godt uyt der Tyrannen gewelt / hem zy prijs ende eere door Jesum Christum sijnen Sone onsen Salighmaker / Amen.

Hoe

Hoe de Overſten des Schips genaemt waren, ende van waer dat het Schip was, ende watter noch geſchiede eer wy uytter Haven voeren, ende hoe lange dat wy op de reyſe na Vranckrijck waren.

Dat LII. Capittel.

DE Hopman des Schips was genaemt Willem de Moner / ende de Stierman Francoys de Schantz / dat Schip was genaemt Catharine van Watteville / Ec. Zy ruſten dat Schip toe om weder na Vranckrijck te zeylen / ſo gebeurdet op eenen morgen / doen wy noch in de Haven Rio de Jevero genaemt lagen / dat een Portugaloyſers Schipken quam / ende woude uytter Haven varen / ende hadde gekoopmanſchapt met een geſlachte Wilden / dewelcke zy te vriende hebben / ende heeten Los Markayos / diens Lantſchap ſtoot aen de Tuppin Imba / welcke de Francoyſen te vriende hebben / die beyde Natien zijn Vyanden met malkanderen / ende het was dat Schipken ſoo voor verhaelt / dat na my gekomen was om my van den Wilden af te kopen / ende hoorde een Factoor toe Pieter Roelof genaemt. De Francoyſen ſtaken haren Boot uyt wel verſien met Geſchut / voeren tegen haer in / ende meyndenſe te nemen / ende namen my mede om dat ick met haer ſpreken ſoude datſe haer opgeven ſouden / maer als wy dat Schip aenvielen ſloegen zy ons wederom af / ende alſo werden ſommige Francoyſen geſchoten en ſommige gewont. Ick wert oock totter doot toe gewont met eenen ſcheut / veel meer dan yemant van den genen die daer levendigh gebleven waren / ende ick riep in deſen angſt totten Heere / want ick en voelde anders niet dan de doots noodt / ende bad onſen goedertieren Godt ende Vader / dat hy my toch nog behoeden woude / op dat ik in der Chriſtenen Landtſchap wederom komen mochte / ende dat ik daer ſijne / aen my getoonde weldaet / andere lieden ook vertellen mochte / terwijlen hy my toch uyt der Tyrannen gewelt verloſt hadde / ende ik bequam noch wederom in volkomen geſontheyt / gelooft zy den goedertieren Godt van eeuwigheyt tot eeuwigheyt. Anno 1554. den leſten October

tober gingen wy in de Haven van Rio de Jenero t' zeyl / en voeren weder na Vranckrijck / wy hadden over Zee so goeden Wint / dat haer de Schip-lieden verwonderden; en meynden dat een alsulck Weder een sonderlinge gave van Godt moest zijn / gelijck 't ook wel te geloven is. Ook dede de Heere een merckelijck teecken by ons op der Zee / want op den selven dagh voor den Kersdagh quamen veel Visschen rontom dat Schip / de welcke men Zee-Verkenen heet / ende dier vingen wy so veel / dat wy sommige dagen genoegh hadden. Dies selven gelijcken oock op den H. drie Coningen avont beschickten ons Godt oock Visschen genoegh / want wy anders op de reyse niet veel t' eten en hadden / dan wat ons Godt uytter Zee gaf. Daer na op den 15. dagh February ofte daer ontrent / quamen wy in 't Coningrijck van Vranckrijck in den Jare 1555. by een Stedeken Honflor genaemt / ende leyt in Normandien / wy en sagen op die reyse in 't weder komen / geen Lant by-kans in 4. Maenden. Als wy nu te Lande gekomen waren / ende zy dat Schip ontladen wouden / hielp ick haer lieden ook / als dat nu ook gedaen was / doen danckte ik haer lieden van haer goet-gunstige weldaet die zy my bewesen hadden. Daer na begeerde ik een Paspoort van den Hooftman / maer hy hadde liever gesien dat ik noch een reyse met hem aengenomen oft gedaen hadde. Maer evenwel doen hy sagh dat ick geenen lust te blijven en hadde of mede reysen en woude / so bestelde hy een Paspoort van Moeusorael Miram / een Overste in Normandien. De selve ook als hy van my gehoort hadde / dede hy my voor hem komen / ende gaf my der selver een Paspoort / ende mijn Hooftman gaf my Teer-gelt om over wegh te komen. Also nam ick doen oorlof / ende vertrock van Honflor nae Habelnuef / ende van Habelnuef trock ick nae Diepen.

Hoe ik te Diepen in des Hooftmans huys, des Schips Belette gevoert werde, daer hy de Huyszweert ende Overste was, de welcke voor ons uyt Brasilien gereyst was, ende noch niet gekomen.

Dat LIII. Capittel.

DAt voorseyde Schip Maria Belette genaemt was van Diepen / ende daer in was die Taelspreecker oock / die den Wilden beval datse my eten souden / ende die gene die my niet mede in haren Boodt nemen en wouden als ik den Wilden ontliep / ende haer Hooftman was deselve die den Wilden eenen Portugaloyser gegeven hadde om hem te eten / na dat hy hem sijn Schip genomen had / dese samen waren voor ons op de reys om wederom in Vranckrijk te varen / en waren met haren schepe Belette genaemt / noch niet te Lande gekomen / als ik daer quam / hoe wel zy na de rekenschap van dat schip Wartavilla / 't welk my van de Wilden kocht drie Maenden voor ons sou gekomen zijn. Der selver lieden Wijfs ende Vrienden quamen by my / ende vraegden my oft ikse niet vernomen en hadde / ik seide / seer wel heb ikse vernomen / daer zijn een deel goddelose lieden in 't Schip / zy sijn waerse willen / ende vertelden haer hoe datter een van haer lieden onder de Wilden geweest was die ook in 't Schip was / die de selve Wilden bevolen hadde datse my eten souden / maer nochtans heeft my den almogende Godt behoet / ende seide haer voort hoe dat zy met haren Boodt by de Hutten gevaren waren / daer ik in was / en hadde de Wilden Peper ende Meer-katten afgemangelt / ende hoe dat

ik den Wilden ontlopen was / ende tot haer by den Boot gezwommen was / maer dat zy my niet en hadden willen innemen / ende hebbe daerom moeten aen 't Lant zwemmen onder den Wilden / het welke my doen ook een groot hartſeer was / en dat zy den Wilden eenen Portugaloyſer gegeven hadden om te eten / het welk de Wilden oock deden / ende hoe dat zy my geenſins geen genade en hadden willen doen ofte bewijſen / daer door ſie ick nu wel dat het de lieve God ſo goet met my gemeynt heeft dat ick (Godt zy lof) voor haer lieden ben om u lieden die nieuwe tijdinge te brengen. Zy mogen oock komen als zy konnen / maer ick wil u een Propheet zijn / dat ſulcke ongenodigheyt en tyrannye / die zy daer in 't Lant aen mijn gedaen hebben / 't welck haer God vergeven wil en ſal ongeſtraft niet blijven / het zy in 't kort oft in 't lange / want het was blijkelijck en goet te ſien dat in my ſelve de Heere Godt in den Hemel ontfermhertigh getoont heeft: Noch ſeide ick voort / hoe wel dattet dien op de reyſe gegaen was die my van de Wilden oock goeden Viſch uyt de diepte van der Zee. Zy hielden haer qualieden / ende meynden wat my dachte / oft zy ook noch voor handen oft levende waren. Ende om dat ick haer niet heel quaden trooſt geven ſoude / ſo ſeide ick: zy ſouden noch mogelick komen / hoe wel dat den meeſten hoop ende ick anders niet rekenen koſten dan dat zy metten Schepe verdronken ende gebleven waren. Na alle deſe woorden ſo ſcheyde ik van haer / ende ſeide / zy ſoude den anderen weten laten oft zy quamen. God hadde my geholpen / ende dat ik daer geweeſt hadde. Van Diepen voer ick met een Schip na Londen in Engelant / ende daer was ick ſommige dagen: Daer na voer ik van Londen / na Zeelant / ende van daer na Antwerpen. Alſo heeft my de almogende Godt (wien ook alle dingh mogelijk is) wederom in mijn Vaderlandt geholpen. Hem zy eeuwelijk lof / prijs / ende eere van eeuwigheyt. Amen.

Eynde des eerſten Boecks.

Avontuerlijcke, Vreemde en Waerachtige

Beschryvinge van America,

Alwaer *Hans van Staden*, onder de *Brasilianen*, *Tuppin Imbas* genaemt, lange gevangen geseten heeft, ende hoe wonderbaerlijck Godt den Heere hem verlost heeft; voorts van haren Handel, Leven, Arbeydt, Oorlogen, Wooningen, ende hoe het selve Landtschap gelegen is.

MITSGADERS

't Gebergte, het welk begint by de Baey de Todos los Sanctos, hoe hun de Wilden daer onthouden, Wayganna geheten, hoe zy haer geneeren ende Oorlog voeren, haer Spijse bereyden, Vyer maecken, Wilde Dieren ende Visschen schieten, haer Regiment ende Ordonnantie, als mede hoe Mans met hun Vrouwen huys-houden, seer vermaeckelijck op te leesen.

t'AMSTERDAM, By de Erfgenamen van de Weduwe GYSBERT de GROOT, Boekverkopers op de Nieuwen-dijk, tusschen de twee Haerlemmer-sluysen, Anno 1736.

Mijn Gebed tot Godt den Heere, terwijle ick in der Wilden Lieden gewelt was, die my dreygden te eten.

O Gy Almachtigheyt, gy die daer den Hemel ende Aerde gefundeert hebt, Gy Godt onser Voor-vaders Abraham, Isaac en Jacob, Gy die dat Volk van Israël so geweldiglijken uyt haren Vyanden handen gevoert hebt door de Roode Zee, Gy die Daniël onder de Leeuwen bewaert hebt: u bidde ick, ô eeuwige Godt! gewelthebber, dat gy my wilt verlossen uyt de handen van dese Tyrannen, die u niet en kennen, om Jesus Christus uws lieven Soons wille, welcke die gevangen verlost uyter eeuwiger gevangenisse; niet te min Heere is 't uwen wille, dat ick sulcken Tyrannischen doodt lijden sal van desen Volcke, die u niet en kennen, ende seggen als ick haer van u segge, gy en hebt geen macht my uyt haren handen te nemen, soo sterckt my in der leste uure als zy haer wil aen my willen volbrengen, dat ick dan niet en twijffele aen uwe barmhertigheyt, ende moet ick dan so veel lijden in deser ellende, soo geef my togh hier namaels ruste, ende behoedt my voor de toekomende ellende, daer voor alle onse Voor-vaders gevreest hebben, evenwel Heere gy kondt my wel helpen. Ende als gy my geholpen hebt, so en wil ick dat den gelucke niet toeschrijven, maer alleen uwe geweldige hand, dat die my uyt haer-lieder gewelt geholpen heeft, ende uwe weldaet wil ick prijsen, ende in 't licht brengen onder de Menschen waer ick komen magh. AMEN.

Hoe de Schipvaert begint uyt Portugael nae Rio de Genero, gelegen in America, ontrent in den 24. graet Tropici Kapricorni.

Dat I. Capittel.

LIssebona is een Stad in Portugael / gelegen in den 39. graet op de Noortzijde der Linie Æquinoctiael / als men van Lissebon wil af varen op de Provintie van Rio de Genero / gelegen in't Lantschap van Brasilien / dat men oock America noemt / soo vaert men eerstmael op Eylanden die heten Canarie / en behooren den Koning van Spangjen toe / en het zijn de sesse die hier genaemt worden / d'eerste Grancanaria. Het 2. Lanseretta. Het 3. Port Ventura. Het 4. El Ferro. Het 5. La Psalma. Het 6. Tinereffe. Van daer vaert men na Eylanden die heten Las Insalas de Cape Verde: dat is so veel geseyt / als de Eylanden des groenen Houts / welk groen Houdt / in 't zwart Moorenlant ook wel Gene genaemt wort / de voorgemelde Eylanden liggen onder den Tropico Cancri / en behooren den Koning van Portugael toe. Van die Eylanden zeylme Suyt-west na het Lantschap van Brasilien / en is een groote Zee / men zeylt drie Maenden oft langer eer men in dat Lantschap komt. Eerst zeylt men op ten Tropicum Cancri / dat hy achter blijft. Daer na door de Linien Æquinoctiael / als men die Noortwaerts achter zeylt / so en siet men de Noort-Sterre niet meer / welke men oock noemt Polum Araikum. Daer na komtme in der hoogte des Tropici Capricorni / ende men vaert onder de Sonne / en als men over de hooghte des Tropici Capricorni is na de middaegs zijde / soo vaert men van der Sonnen af na den Noorden toe. Daer is altoos groote hitte tusschen beyde de Tropici / ende dat voorgenoemde Lant Brasilie leyt eensdeels in den Tropicis.

Hoe dat Landt America oft Brasilien gelegen is, so ick eensdeels gesien hebbe.

Dat II. Capittel.

AMerica is een groot Lant en heeft veel geslagte van Wilde lieden / deselve hebben veel veranderinge van spraken / en daer zijn veel seltsame Dieren / het is lustig om aen te sien / de Bomen zijn altijt groen / maer het en heeft geen Bos of Hout / dat den Boomen / Bossche oft Hout van desen Lande gelijk is. De Lieden gaen naekt / want het is in dat deel des Lants dat tusschen de Tropicis leyt / in geen tijt des Jaers so kout als hier ontrent Michaelis of Bamis: Maer dat deel des Lants dat hem Suyt-waerts van Tropicis Capricorni streckt / is wat kouder / en daer woont een Natie van Wilden die Carios heeten / deselve gebruyken Huyden van Wilde Dieren / dewelke zy eerst fijn bereyden / en haer daer mede bedecken. Der selver Wilden Wijfs maken dingen van Cattoen of Boomwollen Garen gelijk een Sak / onder en boven open / dat trecken zy aen / heel op haer sprake Typpop. Daer zijn in't Lant sommige vruchte der Aerden en Bomen daer haer de Meuschen en Dieren mede generen. De Lieden van dien Lande zijn root en bruyn van verwe / om der Sonnen wil diese also seer verbrant / een rasch volk / wel gemaekt van leden / lustig / tot alle booshеyt seer geneyt om haer Vyanden te vervolgen en eten / &c. Haer Landschap America heeft sommige 100. Mijlen Noorden en Suyden in de lengte / van welke ick wel 500. Mijlen langs dat Landschap henen gezeylt hebbe / ende in veel plaetsen des Lants eensdeels geweest ben.

Van een geberghte dewelcke daer in't Lant leyt. Dat III. Capittel.

Het heeft een gebergte d'welk reykt op 3. mijlen na by der Zee / maer op sommige plaetsen voorder / en op sommige plaetsen nader / en begint ontrent in der hoogten de Bay de Todos los Sanctos / een plaets also geheten dat de Portugaloisers gebout hebben en bewoonen / en dat selve gebergte strekt hem in der lenghte aen de Zee 204. Mijlen / ende in de hooghte 26. graden op de Suytzijde der Linie Æquinoctiael. Desen Bergh eyndet hem op sommige plaetsen / ende is 8. Mijlen breet. Achter de Bergh is 't plat Lant / ende daer komen veel wilts: ende in de bergen onthouden haer een geslacht Wilde Lieden die Wayganna heten / deselve hebben geen vaste woningen gelijck de andere die voor ende achter de Bergen wonen. Deselve Wayganna hebben oorloge tegen alle de andere Natien / ende waer zy die krijgen die eten zy / desgelijcx doen de ander haer lieden ook. Zy trecken het wilt na in 't geberghte / ende zijn kloeck om wilt te schieten mette Handboge / ende gebruyken veel behendigheden met andere dingen / als sleepnetten ende vallen / daer zy dat wilt mede vangen. Daer is ook veel wilden Honigs in 't gebergte / 't welk zy eten / zy konnen ook gemeenlijk gelijk het Gedierte bleten / ende gelijk de Vogelen singen op dat zyse te beter verschalken konnen / zy ontsteken haer vyer van twee houtjens / gelijk de andere Wilden oock doen / ende dat vleesch dat zy gemeenlijk eten braden zy: Zy vertrecken met Wijf ende Kinderen als zy haer ergens achter legeren. Seer na by harer vyanden lant vlechten zy Thuynen vast om haer Hutten henen / op dat mense niet haestelijcken en soude konnen overlopen / ende om der Tyger-dieren wil steken ook scherpe Doornen rontom de Hutten / Maria cide fu genaemt / gelijk men hier Minckysers leyt / ende dat doense uyt vrese van hare vyanden. Den helen nacht hebben zy vyer by haer / en als den dag aen komt so doen zy 't uyt / om dat men den rook niet en wort siende / ende haer na speure. Zy laten lang hayr op 't hooft / en lange nagelen aen de vingeren wassen / zy hebben ook ratelen Maraka genaemt / gelijk de andere Wilden / dewelke zy voor Godt houden / hebben ook haren Dranck ende Dansen / ook wilde dieren Tanden daer zy mede snijden / ende Steenen Beytels daer zy mede houwen / gelijk de andere Natie ook gehadt hebben eer zy met de schepen gekoopmanschapt hebben / zy trecken ook dikwils uyt nae hare vyanden / als zy die vangen willen leggen zy haer achter dorre Houten die by haerder vyanden Hutten staen / en doen dat daerom / oft daer eenige uyt quamen van haren vyanden om Hout te halen / dat zyse dan vangen souden: zy gaen ook veel tyrannelijcker met haer vyanden om / dan haer vyanden met haer doen / want zy snijden haer dikwils Armen ende Beenen al levendig af van grooten nijt / maer de andere slaen haer vyanden eerst doot eer zyse snijden om te eten.

Hoe de Wilden Tuppen Imba, diens gevangen ik was, haer Woninge hebben. Dat IV. Capittel.

Zy hebben haer wooninge voor den voorgenoemde grooten gebergte vast ander Zee / ook achter dat gebergte strekt haer lieder Wooninge wel ix. mijlen / en daer komt een vlietende water uytte Bergen in der Zee vlieten / dat selve bewoone zy op een zijde en heet dit Paraibe / langs de Zeestroom henen hebben zy ontrent 28. mijlen lants dat zy bewoonen. Zy zijn alomme met vyanden bedrongen. Op de Noortzijde palen zy haer met een geslagt Wilden die Weittaka heten / en zijn haer vyanden.

Op

Op de Zuyt-zijde zijn haer vyanden die de Tuppin Ikins genaemt worden. Te landewaerts en zijn haer vyanden Karapa genaemt: maer van de Walganna / die in 't gebergte vast by haer zijn / ende noch een ander geslagte die Makapa heten / en tusschen haer woonen / van dese hebben zy seer groot vervolg. De voorgenaemde geslagten hebben krijg door malkanderen henen / en als d' een den anderen vangt / die eten zy. Zy setten haer woninge geerne daer zy 't Water en Hout of Bosch niet verre en hebben / om Wilt ende Visschen te krijgen / en als zy 't op een plaetse verwoont hebben / veranderen zy haer woninge op een ander plaetse / ende als zy dan willen haer Hutten maeken / versaemt een Overste onder haer een partye van xl. Mans ende Vrouwen / alle die hy gekrijgen kan / ende dat zijn gemeynlijck Vrienden ende Magen onder malkanderen / deselve regten met malkanderen een Hutte op: dewelcke is ontrent 14. voet breet / en wel 15. voet lang / daer na dat haerder veel zijn / ontrent twee vademen hooge / boven ront gelijk een Kelder gewelffsel / dat selve decken zy digt met Palmen-Kieten datter niet in en regent / de Hutte is binnen al open / daer en heeft niemant geen gemack op sijn selven toe gemaekt / een yegelijke partye Wijf ende Man heeft zijn ruymte in der Hutten op een zijde van 12. voeten / op de andere zijde desgelijx een ander partye / alsoo zijn haer Hutten vol / en elck partye heeft sijn eygen vyer. De Overste heeft zijn Logement in 't midden van der Hutten / en zy hebben oock alle gemeenlijk drie Poortkens oft Deuren / te weten / op elcke eynde een / ende in 't midden eene / zy zijn ooch leege dat zy lieden moeten bucken als zy uyt ende in gaen / haer Dorpen hebben luttel over de zeven Hutten / ende laten een plaetse tusschen de Hutten daer zy haer gevangenen doodt slaen: Ook zijn geneygt tot sterckten rontom haer Hutten te maecken / dewelcke gemaekt worden in zulcker manier gelijk hier na volgt:

Hoe dat zy haer Hutten ende Staketten maecken.

Dat V. Capittel.

Zy maecken een Staketsel om die Hutten henen van Palmhout of van Boomen die klieven zy van een / dat Staket is wel anderhalf vadem hoogh / en makens so digt dat geen pijl daer tusschen door komen en kan. Zy hebben kleine schiet-gaetjes daer zy door uyt uytschieten. Ende om dat Staketsel henen maeken nog een ander Staket van groote staecken / soo digt datter geen mensche kan door gekruypen / ende hebben sommige die maniere dat zy de Hoofden van den genen die zy gegeten hebben / op de Staketsels steecken voor aen den ingang van der Hutten.

Hoe zy Vuyr maecken. Dat VI. Capittel.

Zy hebben een soorte van Hout dat heten zy Uraknelba / ende dat droogen zy en nemen dan twee Stockens eenen Vinger dik / ende wrijven den eenen op den anderen / ende dan geeft dat stof ende rooch van hem / ende die hitte van 't wrijven steeckt den stof aen / ende daer mede maecken zy Vyer alsoo zy willen.

Waer in datse Slapen. Dat VII. Capittel.

Zy slapen in die dingen die zy heeten Inni op haer spraecke / ende zijn van Catoen-Garen gemaeckt / ende die binden zy aen twee Palen boven der Aerden /

ende

ende hebben des nachts altijdt Vyer by haer: zy en gaen des nachts niet geerne uyt hare Hutten haer gevoeg doende ſonder Vyer / ſo vreeſen zy voor den Duyvel / den welcken zy ingange noemen / ende ſien hem oock dickwils.

Hoe geſchickt dat zy-lieden zijn om Wilde Dieren en Viſſchen te ſchieten met pijlen.

Dat VIII. Capittel.

ALs zy in't Boſch gaen oft by het water / ſo hebben zy altoos hare Boge ende Pijlen by haer. Ende als zy in't Boſch gaen / hebben zy altijt haer geſigt om hooge na de Boomen in / achter en voor. Ende als zy wat vernemen van groote Vogelen / Meer-katten oft anderſints eenige dieren die haer op de Bomen houden / gaen toe / ende leggen om te ſchieten / volgende haer ſo lange na tot dat zy wat vangen. Selden beurt het als een uytgaet na dat weyd-werk / dat hy ledig t' huys komt / deſgelijcx volgen zy Viſſchen vaſt naby den Oever van der Zee / zy hebben oock ſeer ſcherp geſicht / want als hem ergens een Viſch verheft / daer ſchieten zy na / luttel ſcheuten vaelgeeren zy / en als zy een getreft hebbe / ſpringen zy in't water ende zwemmen hem na. Sommige groote Viſſchen als ſy den pijl gevoelen / geven zy haer ſelven te gronde / ende deſelve duyckelen zy na / wel tot ſes Vademen diep / en brengen die mede. Zy hebben Hengelen ende Netten / en dat Garen daer zy die af maken oft aen een vlechten / trecken zy van lange ſcherpe Bladeren / welke zy Cockaun heeten / ende als zy metten Garen ofte Netten Viſſchen vangen willen / ſo vergaderen haerder ſommige by malkanderen / een yegelijk heeft zijn beteken-de plaetſe / ende eenen hoeck waters daer niet diep en is. Dan gaen ſommige en ſtaen in't water kruiswijs door een / dan ſo loopt de vis na de diepte / en komt haer alſo in haer Garen / die dan het meeſte vangt die deylt den anderen mede. Daer komen oock dickwils toe die verre van der Zee woonen / ende vangen veel Viſſchen t'ſamen / bradenſe heel dorre / ſtotenſe en maken meel daer af / 't welk zy wel drogen en malen alſo dat 't langen tijt dueren kan / en dat voeren zy mede t' huys / en eten wortelen-meel daer toe / maer ſouden zy Viſſchen gebraden mede t' huys voeren zy en ſouden niet lange dueren / want zyſe niet en zouten. Oock packt dat meel beter by een / ende daer gaet meer op eenen hoop / dan van de gebraden Viſſchen.

Wat fatſoen oft geſtalteniſſe de Lieden hebben.

Dat IX. Capittel.

HEt is een fijn wel gefatſoeneert volk / beyde Man ende Wijf / gelijck als de lieden hier te Lande zijn / alleenlijk datſe bruyn zijn van der Sonnen / maer zy gaen al naeckt jonck en out / ende en hebben ook niet met allen voor hun Schamelheyt. Zy verſtellen haer ſelven met Schilderen ende Verwen / zy en hebben geenen Baert / want zy plucken die metter wortelen alſo dikwils als zy waſt / maken oock gaten in de Mont / ende in haer Ooren daer hangen zy Steenen in / ende dat is haer cieraet / ende behangen haer met Pluymagien.

Waer

Waer mede zy houwen oft snijden, en sonderlinge op de eynden daer de Christenen haer noch geen Ware en brengen, als Bijlen, Messen, Scheeren, ende Acxen.

Dat X. Capittel.

Zy hebben voormaels eerder Schepen in 't lant quamen (en noch op veel plaetsen des lants daer geen Schepen en komen) eenderhande zwarte Steenen/ blaeuachtig/ ende makent gelijk eenen Beytel/ ende op de breetste sijde wetten zy 't ront/ en makent scherp/ het is wel een spanne lanck/ twee vingeren dik/ een hant breet/ sommige grooter/ sommige kleynder/ dan neemen zy een dun stoxken ende buygen dat daer boven om den Beytel/ ende bindent met basten te samen/ deselve Figuere hebben nu ook de yfere Beytels/ die haer de Christenen geven/ op sommige plaetsen/ maer zy maeken de stelen op een ander manier/ want zy steeken daer een gat door/ daer steeken zy dan den Beytel door/ en dat zijn haer Bijlen daer zy mede houwen.

Zy nemen wilde Verkens Tanden en wettense in 't midden datse scherp worden/ ende bindense dan tusschen twee houtkens/ daer mede schaven zy dan haer Pijlen ende Bogen/ datse so ront worden offe gedraeyt werden/ en gebruyken ook eenen Tant van een Dier Pacca genaemt/ ende dien wetten zy voor scherp/ en als zy gebreeken aen 't lijf hebben van bloets wegen/ so schrabben zy op de stede daer 't haer seer doet/ daer bloetet dan/ ende dat is met haer so veel als Ader-laten.

Hoe dat haer Broot is, hoe zy haer vruchten heten, ende hoe zy die planten, en maken dat mense genieten kan.

Dat XI. Capittel.

De plaetsen daer zy planten willen/ houwen zy de Boomen af/ van de Wortel/ ende latense een Maent oft drie droogh worden/ daer na steeken zy dat Vyer daer in ende verbrandense/ dan planten zy haer Wortelen tusschen de stocken oft stroncken/ van welcke zy haer behulp hebben/ heeten die Mandioka/ het is een Boomken een Vadem hooge/ ende geeft drie Wortelen van hem/ ende als zy de Wortelen genieten willen/ trecken zy dat Boomken uyt ende breecken de Wortelen af/ ende breeken de tacken van de Bomen/ en stellense weder in de Aerde/ dat krijgt dan Wortelen/ ende in 6. Maenden wort het so groot dat men sijnder genieten kan/ zy nutten dese Wortelen op drierley maniere/ ten eersten wrijven zy die op eenen steen heel in kleyne morselen/ dan perssen zy daer Sap uyt met een Sifte/ ende backen dan van het Meel dunne Koecken. Dat dinck daer zy haer Meel in drogen en backen is van Leem oft Cley gebacken/ en veel makent op een maniere van een groote schotel: Ook nemen zy de Wortelen versch en leggense in 't water en latense daer in verrotten/ en nemense dan weder uyt/ en leggense onder den Vyere in den Roock ende latense drogen/ de drooge Wortelen heeten zy dan Keyncima en dueren lange. En als zyse dan nutten of besigen willen/ stoten zyse in eenen Mortier van hout gemaeckt/ so wordet so wit als wit Meel/ daer maecken zy Koecken af die zy heeten Byvyn. Ook nemen zy wel verrotten Mandioka/ eer zy hem drogen/ en mengelen die met drogen en met groenen. Waer drogen zy dat Meel uyt/ ende dat duert wel een jaer/ blijft even goet om te eten/ zy noemen dat Vrythan. Ook maken zy van visch ende vleesch Meel en doen

dat vleesch of visch braden over vier ende roock / laten 't heel dorre worden / ende treckent van een / drogent noch eens in schotelen oft vaten die zy daer toe metten vyere gebrant ende gemaeckt hebben / heeten Ynebaum: Daer na stooten zy 't kleyn in eenen houten mortier / siftent door een seve / maeken meel daer af / ende dat duert langen tijt / want zy hebben geen gewoonte visch ende vleesch te zouten / sulken Meel eten zy dan totten Wortel-meel / ende het smaekt tamelijk wel.

Hoe dat zy haer Spijse gereet maken.

Dat XII. Capittel.

DAer zijn veel geslachten des volcx die geen Zout en eten. De gene daer ik onder gevangen was sommige van die eten Zout / 't welk zy van de Francoysen gesien hebben die het met haer handelen / maer zy beregten my hoe datter een Natie van volk daer aen 't lant liggen die Karaya heten / te landwaerts in / die daer Zout maken van Palm-boomen / en dat zy dat eten / maer dies veel gebruyken t' eten en leefden niet lange / ende zy maekent op die maniere / want ik sag 't ende hielp daer toe / zy houden eenen dicke Palm-boom / of klieven hem in kleyne splinteren / maken daer na een gestalte van droogen hout / leggen die splinteren daer op ende verbrandense metten droogen houte tot asschen / van de asch maken zy loog / ende die zieden zy / dat schept hem dan gelijk Sout. Ik meynde het waer Salpeter geweest / en proefden dat daerom in 't vyer / maer het was geen / het smaekt ook gelijk zout / is graeu van verwen / maer het meestendeel van dat volk en eten geen Zout. Als zy yet zieden / het zy Visch oft Vleesch / so doen zy gemeenlijk groene Peper daer in / als 't dan redelijck genoeg gesoden is / so nemen zy 't uyttet sop / ende maken daer eenen dunnen bry af / die heeten zy Tingau / drinken dien uyt Couworden / dewelke zy voor vaten hebben / ook als zy eenderley Spijse maken willen / het zy Vleesch oft Visch dat een tijdt lank duert / dat leggen zy vier spannen hooge over 't vyer op kleyne houterkens / maken dan een redelijk vyer daer onder / en latent so braden ende berooken tot dattet heel droog wort / ende als zy 't daer na eten willen / soo zieden zy 't weder op ende etent / ende sulken Vleesch heeten zy Mochaein.

Wat Regiment ende Ordinantie zy hebben metter Overheydt ende Rechten.

Dat XIII. Capittel.

ZY en hebben sonderlinge geen regiment / oft recht / elcke Hutte heeft een Overste die is haer Coninng / want alle hare Oversten zijn van eenen geslagte / een gebieden / en een regiment / men mag daer af maken dat men wil / het mag hem der een wat meer gebruykt hebben in Oorlof of Krijgshandel / dat hy in dier wijse meer gebodts heeft dan een ander / als zy ten Krijg trecken / gelijk als de geweldige Konian Bede / anders en heb ik geen sonderling regt onder haer vernomen / dan dat de jongste de oudste gehoorsaem zijn te doen dat hare zeden mede brengt. Als yemand den anderen verslaet / oft schiet sijn Vrienden / bereyt dien wederom te dooden / hoewel dat selden gebeurt. Ook zijn zy den Oversten haerder Hutten gehoorsaem / wat die yemand en heet / dat doet hy sonder eenig bedwank oft vrese / dan alleen uyt goede wille.

Hoe

Hoe zy de Potten ende Eerdewerck backen die zy gebruycken.

Dat XIV. Capittel.

DE Wijfs maeken de vaten die zy beſigen alſoo: Zy nemen Cley / Aerde oft Leem / ende maken die gelijk deeg / daer af maken zy Vaeten / Potten / Schotelen / Pannen / oft dat zy willen / ende latent eenen tijdt lank drooghen / ende wetent fijn te Schilderen / ende als zy 't dan backen willen / ſo ſtolpen zy 't op Steenen / ſetten dan daer veel Boom-ſchillen rontomme die drooge zijn / ende ſteecken het Vyer daer in / en daer mede worden zy gebacken dattet gloeyt gelijk een heet Yſer.

Hoe zy haren Dranck maken daer zy haer droncken in drincken, ende hoe zy haer houden metten drincken.

Dat XV. Capittel.

DAt Vrouwen-volk maekt den drank / zy nemen de wortel Mandioka / en ziedden groote Potten vol. Als 't gezoden is nemen zy 't uytten Pot oft Teyle en gietent in een anderen Pot / latent een luttel kout worden / en dan ſetten haer de jonge Maegden daer by / en kauwent / en dat geknaeude doen zy in een byſondere Pot. Als de geſoden wortelen al geknaeut zijn / ſo doen zy dat geknaeude wederom in den Pot / ende gieten die dan wederom vol waters / mengelende dat metten geknaeude Wortelen / en dan laten zy 't wederom warm worden. Dan hebben zy ſonderlinge Vaten dewelke zy half in der aerden begraven / ende gebruykenſe daer toe gelijk men hier de Vaten tot Wijn oft Bier gebruykt / daer gieten ſy 't dan in / ende makent wel toe / dat hert oft dijt dan in hem ſelven ende wort ſterk / en latent alſo 2. dagen ſtaen / en daer na drinken zy 't en worden daer droncken af / het is dik / en voet ook ſeer wel / elk Hutte maekt ſijnen drank byſonder. En als hem een Dorp wil vrolijk maken / 't welk gemeynelijk alle Maent eens gebeurt / ſoo gaen zy eerſt alle met malkanderen in een Hutte en drinken daer eerſt uyt / dat gaet alſoo op de rijde om / tot dat zy den drank in alle Hutten uyt gedroncken hebben / zy ſetten haer rontom de Vaten henen / ſommige op de branden / ſommige op der aerden. De Wijfs reycken den drank vervolgende / ſommige ſtaen ſingen ende danſſen om de Vaten heenen / ende op ter plaetſen daer zy drincken / maken zy ook haer water / dat drincken duert den heelen nacht / ende danſſen ook wel tuſſchen de branden heenen / roepen ende blaſen met Baſuynen / maecken een vreeſſelijk gerucht als zy droncken worden. Ook ſiet men luttel of ſelden dat zy twiſtig worden. Zy zijn ook malkanderen ſeer gunſtigh / ende wat de een meer heeft van etende Spijſe dan andere / dat deelt hy hen mede.

Wat de Mans cieraet is, ende hoe zy haer ſchilderen, ende wat haer lieder namen zijn.

Dat XVI. Capittel.

ZY maken een kruyne op haer hooft / en laten daer rontom een kransken waſſen van hayr gelijk eenen Monnick: Ik heb haer dikwils gevraegt / van waer dat zy dat monſter van hayre hadden: Soo ſeiden zy / haer voor-Vaders hadden 't aen eenen Man geſien die hadde Meyro Humane geheten / en hadde veel wonderlijke dingen onder haer gedaen / men wil ſeggen datter een Propheet oft Apoſtel geweeſt is. Voorts vraegde ik haer waer mede zy de hayren af hadden konnen ſnijden

eer haer de Francoysen scheeren gebragt hadden. Zy seiden zy hadden een Steenen Beytel genomen / en hadden een ander dink daer onderhouden / ende daer op de hayren afgeslagen / maer de middelste kruyne hadden zy met een schelfer van eenen herden steen gemaekt / 't welck zy dikwils gebruyken in de stede van eenen Schere.

Voorts hebben zy een dink van roode Vederen gemaekt ende dat heet Kanniare / dat maecken zy van jonck af / als zy noch jonck zijn / zy steecken metten scherpen punct van eenen Hertshooren daer door / daer in steecken zy dan een steenken ofte houtken / en smeerent dan met haer salve. Dat gaetken blijft dan open. Als zy nu soo groot worden dat zy weyachtig zijn / so maecken zy 't dan weder wat grooter / ende dan steekt hy daer een grooten groenen steen in / dit is aldus gemaekt / het smal eynde boven dat komt binnen in de lippen te hangen / en dat dicke hangt buyten uyt en de lippen des mondts hangt haer altijt om leege van den gewichte des steens. Ook hebben zy op beyde zijde des mondts in de kaecken noch eenen Reynen-steen / sommige hebbender van Cristal-steenen die zijn smal en lank: En noch hebben zy een cieraat dat zy uyt groote Zee-slacken-huysen maeken / en die heten zy Mettepue / en dat is gemaeckt als een halve mane / dat hangen zy aen den hals / het is sneeuwwit en wort Bogesse genaemt. Ook maeken zy witte cordellen van witte Zee-steenen ende kost veel arbeyts te maeken / dat hangen zy aen den hals. Ook binden zy Pluym-bosschen aen de armen / schilderen haer zwart / ook met roode ende witte Vederen so bont door malkanderen / de Vederen placken zy op 't lijf met materie die uyt de Bomen komt / dat strijken zy op de plaetse daer zy de Pluymen hebben willen / ende daer op leggen zy dan de Pluymen / ende dat blijft daer aen kleven.

Ende zy schilderen hen ook den eenen arm zwart den anderen rood / de beenen ende dat lijf desgelijks / zy hebben ook een cieraet van Struysvederen gemacht / dat is een groot ront dink van Vederen / dat binden zy op 't gat als zy in den krijg varen tegen haer vyanden (oft zy dus eenige Feest houden) dat heet Fnduap / hare namen noemen zy na de wilde dieren / zy geven haer selven veel namen maer altijdt met een onderscheydt / als zy eerst geboren worden / soo wort haer eenen naem gegeven / dien behouden zy niet langer dan tot dat zy weerachtig worden / ende de vyanden doot-slaen / so veel als hy 'er dan gedoot heeft / so menigen naem heeft hy.

Wat de Wijfs of der Vrouwen cieraet is.

Dat XVII. Capittel.

DE Wijfs Schilderen haer in 't aensicht ende over dat gantsche Lijf / ook op de voorgeseide maniere / also haer de Mans schilderen / maer zy laten dat Hayr lank wassen / also ook andere Wijfs / zy en hebben sonderlink geen cieraet / dan in de ooren hebben zy gaten daer hangen zy dingen in / ende zijn ontrent een span lanck / rondt ontrent een duym dik / heten op haer spraeke Nambibeya / makent van Zee-slecken Mattepu genaemt / haer namen zijn na vogelen en visschen / vrugten der bomen geheten / en hebben van der jonkheyt op maer eenen naem / maer so menige Slave de Mans doot-slaen / so menigen name geven haer de Wijfs ook. Als de een den ander luyst / die luysen eten zy / ik hebse dikwils gevraegt waerom dat zy 't doen / so seidense het ware hare vyanden / etense van den hoofde / en willen hen aen haer wreken. Daer en zijn geen besondere Vroe-vrouwen / als een Wijf in barens-noot is / loopt daer toe wie datter naby is / Man en Wijf. Ik hebse sien gaen

ontrent den vierden dag na datse gebaert hadden. Zy droegen haer kinderen op den rugge / in kleeden van Cattoen garen gemaekt / doen haren arbeyt met haer / de kinderen slapen en zijn wel te vreden / hoe zy met haer bucken of oprechten.

Hoe zy de Kinderen eerst eenen naem geven.

Dat XVIII. Capittel.

VAn den Wilden een / de welke my vangen hielp / sijn Huysvrou had eenen jonge Soon gebaert / sommige dagen daer na nam hy sijn naeste gebueren van den Hutten / bevragende hem met haer wat hy den kinde woude voor een naem geven die dapper ende vreesselijk waer / zy hielen veel namen voor die hem niet en behaegden / hy noemde hem van der vier voor-Vaders / eenen naem / seiden de kinderen / die sodanigen name hadden / dijden wel / ende waren spoedig Slaven te vangen / hy noemde de vier voor-Vaders / de eerste hiet Krimen / de ander Hermittan / de derde Koem / des vierden naem heb ick niet onthouden. Ick dacht als hy van Koem seide / het moest Bham zijn / maer Koem heet op haer sprack den morgen / so seide ick hem dat hy hem den selven naem gave / want deselve moest seeckerlijck zijnder voor-Vaderen een geweest zijn / der namen een behielt dat kint / soo geven zy haer namen sonder Doopsel oft Besnijdinge.

Hoe veel Wijfs een heeft, ende hoe hy hem met haer hout.

Dat XIX. Capittel.

DEn meesten hoop en heeft maer een Wijf elks / sommige ook meer / maer sommige van haer Coningen hebben 13. ofte 14. Wijfs. De Coningh die ick lestmael geschonken was / van welken my de Francoysen kochten / Abbati Bossange genaemt / die had veel Wijfs / die zijn eerste geweest was die was de Overste onder hen / elck Vrouwe hadde haer Logement in den Hutten / eygen vyer / haer eygen Wortel-gewas / met welcke hy te doen hadde / in der selven Logement hy was / die gaf hem te eten / dat gink soo om / de Kinderen die zy hebben trecken op Weyde-werk als zy groot zijn / en wat zy brengen geeft een yegelijk zijnder Moeder / die koocken dat ende deylen den anderen mede / ende de Wijfs verdragen haer wel onder malkanderen. Zy hebben ook die maniere dat d' een d' ander een Wijf schenckt als hyse moede is / oock schenckt den eenen den anderen een Dochter oft Suster.

Hoe zy haer Verloven.

Dat XX. Capittel.

ZY verloven haer Dochters als zy jonck zijn / ende als zy groot worden dat zy tot Vrouwen-gebruycken krijgen oft komen / snijden zy haer dat hayr van den hoofde / schrapen haer een besonderlijcke snede in de rugge / binden haer sommige Wilde dieren Tanden aen den hals / daer na als 't hayr weer gewassen is / en de sneden toegewassen zijn / so siet men evenwel dat teeken van de snede / want zy doen daer wat in daer mede dat zwart blijft als 't toe geheelt is / dat houden zy voor eer / als sulcke ceremonien ge-eynt zijn daer na leveren zyse over diese hebben sal / en maken geen sonderlinge ceremonien. Man ende Wijf houden haer oock gebuerlijk / maken haer dingen heymelijk. Item / ik heb ook gesien dat een Overste van

haer by tijden des morgens vroeg door alle Hutten ginck / en krabde de kinderen met eenen scherpen visch-tant in de beenen / om haer daer mede sorghvuldig te maken ende vreesende / op dat zy krijten en onlijtsaem waren / die ander haer daer mede dreygden / daer komt een / ende hier mede paydeden dat zwegen.

Wat haer Goden zijn.

Dat XXI. Capittel.

DAer is geen deylinge oft partheyinge onder haer lieden / zy en weten oock van geen Gelt te seggen / haer schatten zijn Pluymen van Vogelen van den welken dier veel heeft die is rijk / ende welke sijnen Steen in de Lippen des Monts heeft / die is ook van den ryckxsten een. Een yegelyck parthye Man en Wijf heeft sijn eygen Wortel-gewasch daer zy af eten.

Wat haer meeste eere is.

Dat XXII. Capittel.

DAt is haer veel eer als een veel vyanden gevangen ende doot-geslagen heeft / want dat is de maniere onder haer lieden so menigen vyant hy door-slaet soo menigen naem geeft hy hem selven / en dat zijn de voor-naemste onder haer lieden dewelcke sulke namen veel hebben.

Waer aen dat zy gelooven.

Dat XXIII. Capittel.

ZY geloven aen een dinck dat wast als een ronde Couworde / en is soo groot als eenen Pot van eenen Pot nats / het is binnen hol / steecken een kleyn stoxken daer door snijden een gaetken daer in gelijk een mont / en doen kleyne steenkens daer in dattet ratelt / ratelen daer mede als zy singen en danssen / en heeten Cammaraka / en is geformeert of gemaekt gelijk hier na volght. Die selve hebben dat Mansvolk elk een eygen / zy zijn nu sommige onder haer die zy noemen Paygi / die worden onder haer geacht gelijk men hier die Waerseggers acht / die selve trecken des jaers eens door dat Land in alle Hutten / en geven te verstaen hoe dat eenen geest by haer is geweest / dewelke veer van daer uyt vremde Landen gekomen was / hadden haer de magt gegeven dat alle die ratelen Cammaraka dewelcke wouden / souden spreken / ende macht krygen daer zy om baden / soude haer geworden ende gegeven wesen / en so gebeuren. Een yegelijk wil dan dat in sijne Ratelen dit gewelt kome / maken eene groote Feeste met drinken / singen / ende waerseggen / houden veel seltsame ceremonien / daer bestellen de Waerseggers eenen dagh in de Hutten dewelke zy ledig maeken / daer en moeten geen Wijfs noch Kinderen in blijven / dan gebieden de Waerseggers dat een yegelijk sijn Cammaraka root verwe met pluymen ende daer in kome / so wil hy haer dit gewelt over leveren dat zy spreken sullen. Daer na komen zy in der Hutten / so sette zy haer boven aen de Waerseggers / ende hebben haer Cammaraka by haer in der Eerde steken / de ander die heure oock / een yegelijck geeft den Waersegger giften oft geschenck dewelcke zijn Slitspijlen / Vederen / Ringen die zy aen de Ooren hangen / op dat een ygelijken zijn Cammaraka niet vergeten en worde / als zy dan alle by malkander zijn so neemt hy dan yegelijcx Cammaraka sonderlijken / ende berookt se met Cruyt / 't welk zy

Bittin

Bittin noemen / daer na neemt hy de Ratel vast voor den mont ende ratelter mede totten Ratel: Peckoca nu spreekt ende laet u horen zijdy daer inne / dan spreekt hy met kleynder stemme ende rasch een woort datmen niet wel merken en kan oft de Ratel doet / oft dat hyt doet / ende dat ander volk meynt dattet de Ratel doet / maer de Waersegger doet het met alle Ratelen de een na den anderen / een yegelik meynt dan dat sijn Ratel groote macht by haer heeft / dan gebieden hun de Waerseggers dat zy te Krijg trecken / vyanden vangen / want de geesten die in de Tammaraka zijn hebben lust Slave-vleesch te eten / na die raet trecken zy na den Krijgh / wanneert nu de Waersegger Paygi uyt allen Ratelen Goden gemaeckt heeft / so neemt dan een yegelijk sijn Ratel wederom na hem / en heetse lieven Soon / maekt hem een eigen Hutken / daer in staet / set hem eten voor / begeert van hem alles wat hem van noode is / gelijck als wy den waerachtigen Godt doen / die Hemel en Aerde geschapen heeft / bidden / dat zijn nu hare Goden. Wetten waerachtigen Godt die Hemel ende Aerde geschapen heeft / en hebben zy geen bekommeringe / houden voor een out heerkomen dat Hemel ende Aerde geweest zijn / en weten ons niet sonderlijck van den begin der Werelt / dan zy seggen / dattet eens groot water geweest heeft dat alle haer Voor-vaders versopen / en sommige zijn in een Naker daer uyt gekomen / sommige op Boomen / het welk ik achte het moet die Diluvie geweest zijn / als ik nu de eerste reyse onder haer quam / ende zy my daer af seiden / meinden ik het was een Duyvels voorspel / want seiden my dikwils hoe dat die dingers spreeken / als ick nu in den Hutten quam daer die Waerseggers in waren / dewelcke die dingers soude sprekende maeken / moesten zy haer alle neer setten / maer als ick dat bedrog sag / gink ik ter Hutten uyt / ende dagt hoe armen verblinden volk is dat.

Hoe zy van hare Wijfs Waerseggeressen maecken. Dat XXIV. Capittel.

ZY gaen eerstmael in een Hutte / ende alle Wijfs der Hutten nemen die een voor die anderen na ende berookense / daer moet dat Wijf krijten en springen / ende omlopen so lange datse op ter Aerden vallen gelijk oft zy doot waren / daer na seyt de Waersegger / siet nu is zy doot / terstont wil ikse wederom levendig maken / als zy dan wederom tot haer selven komt / seyt nu spoedig toekomende dingen te seggen / als zy dan na den Krijgh trecken / soo moet haer de Wijfs van den Krijgh waer-seggen / mijns Heeren Vrouw die ick geschoncken was om te dooden / begost eens te waer-seggen / seide tot haer Man / haer was een geest uyt vreemde Landen gekomen / die begeerde van haer te weten hoe korts ik soude gedoot worden / ende vraegde na dat hout daer men my mede doot slaen soude / waer dattet waer / hy seide het was niet verre / alle dingen waren gereet / hy liet hem duncken ick waer geen Portugaloyser maer ick was een Francoys / als dat Wijf haer voorsegginge volbracht hadde / vraegde ick haer waerom zy my so na mijn leven stont terwijlen ik geen vyant en was / of zy niet en vreesde dat haer mijn Godt een plage toeschicken soude / zy seide ik en soude my daer niet aen keeren / want het waren Geesten die wouden bescheyt van my weeten / sulcke Ceremonie hebben zy veel.

Waer in dat zy op't water varen. Dat XXV. Capittel.

DAer zijn eenderhande Bomen in 't Landt / dewelke heeten Yryywera / dies Booms schalen lossen zy gants of van boven aen tot beneden toe / maken besonder

sonder

sonder gestelt rontom den Boom henen / om de schael gantsch en heel af te krijgen / daer na nemen zy de schale ende dragense upt een gebergte by den Zee etense met vyer / leggense achter ende voor hoog op / binden zwarte houten in 't midden daer onder en over / dat zy niet wijder en worden / maken Pakers daer af / daer in haerder 30 varen konnen te Krijgh / de schale is een duym dik / wel 4 voet is de wijdte / 40 voeten lank / sommige langer / sommige korter / deselve roejen zy seer geringe ende lichtveerdig deur / varen daer mede so verre als sy willen / als de Zee ontstelt is trecken zy de Paker op 't Lant / tot dat 't weder goet weer wort / zy varen over twee Mylen niet inder Zee / maer Lanchs den Lande varen zy veer.

Waerom den eenen Vyandt den anderen eet.

Dat XXVI. Capittel.

Zy en doens van geenen honger / maer van grooten haet ende nijt / ende als zy in den Krijg tegen malkanderen schermutselen / roept den een den anderen aen / upt grooter haet: Dese Limmerape Schermiurammerhepwoe / die komt alle ongeluk aen / mijn eten kost. De kange Juca eppata kurine. Ik wil u noch desen dagh dat Hooft door slaen / Sebe innaimme pequike rescagu / mijn vriende doot aen u te wreken ben ick hier / pan de so / schemoken Sera Quora Offoinne Kiere Ec. U vleesch sal heden desen dagh eer de Son onder gaet / mijn gebraet zijn / sulks alle doen zy upt groote vyantschap.

Hoe zy haer aenslagen maecken, als zy willen in haer Vyanden Landt ten Krijg trecken.

Dat XXVII. Capittel.

Als zy willen in haren vyanden Landt ter Oorlogen trecken / so vergaren hen haer Oversten / houden raet hoe zy 't maken willen / dat ontbieden zy dan in alle Hutten door en weer dat zy haer op-rusten / en zy noemen eenderhande fruyt der Boomen als die rijp worden / so willen zy upt-trecken / want zy hebben geen onderschept der jaren ende dagen / ook bestellen zy een tijt upt te trecken alsser een geslacht Visschen uptter Zee in de Reviere te lopen / dewelke zy Piratri heten op haer sprake / en den leggenden tijt als men den Visschen siet / noemen zy Pirakaen op sulken tijt rusten zy haer met Paekers en Pijlen / ende het Wortel-meel 't welk zy heten Vithan / tot victalie / daer na beraden zy haer metten Waersegers Pogy oft zy victorie sullen hebben / die seggen dan wel jae / doch beveelen zy haer dat zy achtinge op droomen hebben souden die haer van den vyanden droomen / als den meestendeel droomt datse sien haer vyanden vleesch braden / dat bediet victorie / maer als zy sien eygen vleesch braden / dat bediet niet goets / soo dat zy dan t' huys blijven / als haer de Droomen wel behaeghden / soo rusten zy haer op / maken in alle Hutten grooter vrolijkheyt met dronken drinken / en danssen metten Af-goden Cammaraka / een yegelijk bid den sijnen dat hy hem hielp een vyant vangen / daer na varen zy henen / als zy dan vast by haer vyanden Lant komen / so bevelen haer Oversten den nagt te vooren / als zy des anderen daegs haerder vyanden Lantschap willen aenvallen / dat zy de droomen onthouden souden dewelke zy hier die

die nacht dromen / ick was een tocht met haer / als wy nu vast by haerder vyanden Lant waren des avonts te voren / so haer meninge was des anderen nachts haerder vyanden Lant aen te vallen / gink de Overſte door den Leger henen / ſeide haer dien nacht hun Dromen wel t' onthouden / dieſe Dromen ſouden / geboot voort dat de jonge geſellen als den dagh op brack / Wildt ſchieten ſouden ende Viſſchen vangen / dat gebeurde alſo / de Overſten lieter gereet maken / daer na ontboot hy de ander Overſten die quamen voor ſijn Hutten / ſetten haer alle op ter Aerden in eenen ronden Cirkel / liet haer eten geven / als zy gegeten hadde / vertelden zy dromen / ſo veel als haer wel behaegde / daer na danſten zy met haren Tammaraka van vreugden / haerder vyanden Hutten beſagen ſy in der nacht / maer vallen aen in den morgenſtont / als den dagh op gaet / als zy eenen vangen die ſeer gewont is dien dooden zy terſtont / en voeren dat vleeſch gebraden mede t' huys / maer die noch geſont zijn voeren zy al levendig mede t' huys / daer na in haer Hutten dooden zyſe. Zy vallen aen met groot geſchrey / treden ſtijf op ter aerden / blaſen in baſuynen van lange Couworden gemaeckt / zy hebben allegader Snoeren om haer lijf gebonden om de vyanden daer mede te binden / ſchilderen ende vermalen haer met roode vederen op dat zy voor die ander bekent ſouden weſen / ſchieten ook ſeer geringe vyerige pijlen op haerder vyanden Hutten / om die daer mede aen te ſteken / ende als een gewont wort hebben zy haer eygen Kruyden daer zy mede heelen.

Wat hare Krijgs-ruſtinge is.

Dat XXVIII. Capittel.

Zy hebben Flits-Bogen / en die ſpitſen ofte Hoornen zijn gemaeckt van beenen en harde veeren die zy ſcherp wetten / en daer op binden / zy makenſe ook van Viſch-tanden / dewelke men heet Tiberaun / worden in der Zee gevangen / ook nemen zy Cattoen oft Boom-wolle mengelenſe met Was / bindent boven aen de Pijlen / ſteecken dan dat vyer daer in / dat zijn haer vyer-pijlen / zy maecken ook ſcherpe doornen gelijck als hier Minck-yſers. Ik heb ook van haer gehoort maer niet geſien / dat als ſijt doen willen dat zy haer vyanden uyt de vaſtigheden ende ſterckten wel konnen verdrijven met Peper / in de manieren / die welke daer waſt. Zy ſouden groote vyeren maken als de wint waeyde / ende werpen dan van de Peper eenen hoop daer in / als den damp tot haer inde hutte ſloech moeſten zy haer ontwijcken / ende ik geloofs wel / want ik eens metten Portugaloyſers in een Provintie des lants was / Brannenbuyke genaemt / als voor verhaelt is / daer bleven wy met een Schip op droge in een Rivier liggen / want de vloet was ons ontgaen / doe wierpen zy veel droog ſtroos tuſſchen dat ſchip ende den Oever / meynden ons oock metten damp van den Peper te verjagen / maer zy en koſten dat hout niet ontſteken.

Met wat ceremonien zy haer vyanden dooden ende eten, waer mede zyſe doot-ſlaen; ende hoe zy met haer om gaen.

Dat XXIX. Capittel.

Als zy haer vyanden eerſtmael t' huys brengen / ſoo ſlaenſe de Wijfs ende de Jongers / daer na ſchilderen zyſe / en behangenſe met graeuwe Vederen / ſche-

ren haer de Wijnbrauwen af boven d' Ogen / danssen om haer heen / binden hem
wel dat hy niet en ontloopt / geven hem een Wijf die hem bewaert / en ook met hem
te doen heeft / en als die kint draget dat voeden zy op tot dattet groot wort / daer
na als 't haer in den sin komt / slaen zy 't doot en etent / zy geven hem wel t' eten /
houden hem soo eenen tijt lanck / en maecken gereetschap / veel Vaten van Eer-
dewerck daer zy dranck in doen / backen sonderlinge Vaten / daer in doen zy
gereetschap / daer zy hen mede schilderen en palleren / maken een Vederenbosch
die zy aen het hooft doen ende binden / daer mede zy hem doot-slaen / maken een
lange Snoer / Masurana genaemt / daer binden zy hem in als hy sterven sal.
Als zy alle gereetschap by malkanderen hebben / soo ordineren zy eenen tijt wan-
neer hy sterven sal / nooden de Wilden van andere Dorpen / dat zy op dien tijdt
derwaerts komen / dan maecken zy alle vaten vol dranks / en eenen dag oft twee
te voren eer de Wijfs den Dranck maecken / voeren zy de gevangenen eens oft twee
mael op de plaetsen / danssen om hem heenen. Als zy nu al by den anderen zijn / die
van buyten komen / heet haer de Overste van der Hutten wellekome. Seyt also
komt helpt uwen vyant eten. Des daegs te voren eer zy beginnen te drincken /
binden zy den gevangenen den Snoer Masurana om den hals / den selven dagh
schilderen en palleren zy dat hout Iwera pemme genaemt / daer mede zy hem doot-
slaen willen / dies gestaltenisse is alsoo dese Figuere bewijst / is langer dan een
Vaem / strijken dingen daer aen dat kleeft / dan nemen zy Eyerschalen die zijn
grau / en zijn van eenen Vogel / Makukxwa genaemt / die stoten zy kleyn als
stof / en dat strijken zy dan aen 't hout / dan sit een Vrou en wrijft in den aenkleef-
den Eyerschalen stof / die wy sien geschildert / ende staget vol Wijfs om haer die sin-
gen. Als de Iwera pemme dan is alsose zijn soude met haer quispelen en ander ge-
reetschap / hangen zy die in een ledige Hutte boven der aerde / die in een Thuyn
staet / ende singen dan daerom alle den nagt / desgelijx schilderen ende malen zy den
gevangen sijn aensicht / ook terwijle dat Wijf schildert / terwijlen singen de ander /
ende als zy beginnen te drincken / so nemen zy den gevangen by haer / die drinckt
met haer / en gecken ende alven met hem. Als dat drincken nu een eynde heeft /
's anderendaegs rusten zy / maken den gevangen een Hutken op de plaets daer hy
sterven sal / daer leyt hy dien nagt in wel bewaert / dan des morgens een goeden
wijl voor den dagh gaen zy danssen ende singen om dat Hout daer zy hem mede
doot-slaen willen / tot dat den dagh aenkomt / dan trecken zy den gevangen uit-
ter Hutken / breken dat Hutteken af maken ruimte / dan binden zy hem de Mussa-
cana van den Hals af / ende bindende hem om 't lijf / treckense so over beyde zijden
stijf / hy staet midden daer in gebonden / daerder veel houden dat Snoer van beide
zijden laten hem so een luttel staen / leggen kleyn steenkens by hem / daer mede hy
na de Wijfs werpt / die om hem lopen ende krijgen t' eten / de selve zijn daer geordi-
neert ende geschildert / als hy ontwee gesneden wort metten eersten vier stucken
rontom de Hutten te lopen / daer mee hebben die andere tijt-verdrijf / als dat nu ge-
schiet is maken zy eenen Vyer ontrent twee schreden wijt vander Slaven / dat vier
moet hy sien: daer naer komt een Vrou metten hout Iwera pemme gelopen / keert
de vier buffelen om hooge / tiert ende gebeert van vreugden / loopt voor den gevan-
gen over op dat hy 't sien soude. Als dat geschiet is neemt een Mans persoon dat
hout / gaet daer mede voor den gevangen staen houtet voor hem op dat hy 't aen-
siet /

stict / terwijle gaet die / welcke hem doot-slaen wil / selve hene met noch 14. oft 15. maken haer lijf graeu met Assen / dan komt hy met sijne medegesellen opte plaetsen by den gevangen / dan levert die ander die voor den gevangen staet dat hout over / soo komt dan de Coninck van der Hutten ende neemt dat hout / en steeckter den genen die den gevangen doot-slaen sal / eens tusschen de Beenen deur / 't welk nu een eer onder haer is / dan neemt die wederom dat Hout die doot-slaen sal / en seyt dan : Ja hier ben ik / ik wil u dooden / want de uwe hebben mijnder Vrienden ook veel gedoodt / ende gegeten / dan antwoort hy / als ik doot ben so heb ik noch veel vrienden / die sullen my wel wreecken / daer mede slaet hy achter op 't hooft / dat hem de Herssenen daer uyt springen / terstont nemen hem de wijfs / trecken hem op 't Vier / schrappen hem de huyt al af / maken hem gantsch wit / stoppen hem dat achterste met een houtken toe op dat hem niet en ontgae / als hem dan die Huyt af gevreecht is / so neemt hem een Mans-persoon / snijt hem de beenen over de knyen af / ende de armen aen dat lijf / daer komen dan vier wijfs en nemen vier stucken / ende loopen daer mede om de Hutten heenen / maecken een groot geschrey oft geruchte van vreughden / daer nae snijden zy hem den Rugge metten achtersten van den voordeelen af / dat selve deylen zy onder haer / maer dat Ingewant behouden de Wyfs / siedent / en in 't sop maken zy een Brye / Mingauw genaemt / dien drincken zy en de Kinders / dat Ingewant eten zy / eten ook dat vleesch van den hoofde / de Herssenen binnen in dat hooft / de Tonge / ende wat zy soo daer aen genieten konnen dat eten de jongers / als dat al geschiet is / so gaet dan een yegelyk wederom nae huys / ende nemen haer deel met hen / de geene die desen gedoot heeft / geeft het selven noch eenen naem. Ende de Coninck vander Hutten schrapt hem met eenen Tandt van een Wilt Dier boven aen den arm / als 't recht geheelt is / soo siet men dat lit-teken / dat is een eere daer voor u / dan moet hy den selven dagh liggen in eenen Nest / doen hen een kleyn Flits-boochsken met eenen Pijl / daer hy den tijdt mede verdrijft / schiet daer mede in was / dat geschiet daerom / dat hem den Arm niet onseker oft ongewis worden en soude / van het verschricken des doot-slaens. Dat al heb ik gesien ende ben daer by geweest / zy en konnen met geseten getal niet vorder tellen dan tot vijf toe / als zy vorder tellen willen / wijsen zy 't metten vingeren ende teenen der voeten / als zy willen van grooter getal spreken / wijsen zy op vier of vyf personen so veel Vingeren ende Teenen als die hebben.

Berecht van sommige Dieren in den Lande.

Dat XXX. Capittel.

DAer zijn in 't Landt rechte Bocken ende Geyten gelijck Verckens / so groot van tweederley geslacht / de een is seer by gelijck de Ree-Calveren hier in 't Landt / de ander kleyn gelijk als jonge Verkens / heten Trigasu dattu / ende en zijn niet seer goet te vanghen in de Val die de Wilden gebruycken / Wilt te vanghen. Daer zijn ook driederley Meer-katten / de een heeten Key / en zijn die hier te lande komen. Dan isser een soorte die heten Ackakey springen gemeynlijk met groote hopen op de Bomen / maken een groot gerucht ende geschrey in 't Hout oft Bosch. Ende daer is noch een ander geslacht van Meer-katten / die heeten Prickidie /

zijn root / hebben baerden gelijck Seugen ende Geyten / zy zijn ſo groot gelijk een middelbare Hont. Ook heeft men daer eenderley gedierte / die heten Dattu / dat is omtrent een ſpan hoog / anderhalf ſpan lanck / dat is gewapent al rontom dat lijf / uytgenomen den buyk / daer hevet niet 't Wapen / is gelijk als horen / ſluyt op malkanderen met vouwen / gelijk een Harnas / en heeft een langen ſcherpen mont / eenen langen Steert / gaet geerne op Stenen Klippen om zijn Spijſe / ſijn Muyſen / het heeft vet vleeſch / ick heb dickwils daer af gegeten.

Serwoy.

Dat XXXI. Capittel.

DAer is eenderhande Wilt Gedierte die heet Serwoy / dat is ſo groot als een Kat / en is wat grau van Hayr en ſommige ook zwert grau / heeft een ſteert gelijk een Kat / ende alſt baert heeftet eenen jonck oft ſeſſe / het heeft eenen ſlip in den Buyck / is wel een half ſpanne lank / en binnen in de ſlippe heeft het noch een vel / want den buyck is hem niet open / en binnen in den ſlip heeftet rouduyten / ende daer het henen gaet draegt het de jongen in den ſlip tuſſchen de twee vellen. Ick hebſe dickwils helpen vangen / en de Jongen uyt den ſlip gelangt. Daer zijn ook een geſlacht Tygerdieren int Landt / dewelke de lieden verworgen ende eeten / ende groote ſchade doen. Daer is ook een geſlachte Leeuwen / die men heet Leopaerden / dat is geſeyt graeuwe geſpickelde Leeuwen / ende andere wonderlijke Dieren veel / &c. Daer is ook een Dier genaemt Catiaure / hout hem op Lant en in 't Water / de ſlijm en de buyligheyt dat op de kanten van de Oevers van den ſouten Wateren blijft daer leven zy af / ende onderhouden haer daer mede / ende dat eten zy / als haer ergens voor vreeſt of dat 't verveert is / ſoo vlietet in 't water op de gront / zy zijn grooter dan een Schaap / zy hebben een hooft gelijk een Haes / korten ſteert / redelijke Beenen / loopen ook ſeer raſſelicken op 't Lant / van het een Water tot het ander / heeft zwart grau hayr / heeft drie knobbelen aen elcken Voet / ſmaekt gelijk Vercken-vleeſch. Ook zijn eenderhande Achdiſſen in 't Water / ook op 't Lant / deſelve zijn goet om te eten.

Van een ſoorte van Wormkens gelijck Vloyen, welcke de Wilden heeten Attum.

Dat XXXII. Capittel.

DAer zijn Wormkens gelijk de Vloyen / evenwel kleynder / heten Attum op der Wilden ſprake / groeyen in de Hutten van de menſchen vuyligheyt / deſelve kruppen eenen in de voeten / ende het jeuckt eenen / maer inwendig als zy daer in kruppen / die eten ſoo in 't vleeſch dat men des niet en gevoelt / of ſeer luttel gewaer wort / ende dat menſe niet terſtont uyt en doet / maken een klove ſo groot als een Erwete. Ik heb geſien alſo ik eerſt metten Spaengiaerden aen 't lant quam / dat zy ſommige van onſen gezellen de voeten heel verdorven / om datſe geen acht daer op en hadden.

Eender-

Eenderley Vleermuysen des Landts, hoe zy de lieden des Landts des nachts in den slaep in de Teenen van de voeten, ende in dat Voor-hooft bijten.

Dat XXXIII. Capittel.

DAer zijn Vleermuysen van eender maniere / die groter zijn dan die in Duytsch-lant zijn / die vliegen des nagts in de Hutten om de Nesten daer de lieden in slapen / ende als zy gewaer worden dat de menschen slapen / ende haer laten gewerden / vliegen zy op de voeten / ende bijten eenen mont vol / of sy bijten in 't voor-hooft ende vliegen dan wederom wech. Doen ik onder de Wilden was / beten zy my dikwils aen de Teenen der Voeten dat ik wacker wiert: Ik sagh de Teenen bloeyende: maer zy bijten de Wilde gemeynlijk in 't voor-hooft.

Van de Byen ende Hummelen des Landts.

Dat XXXIV. Capittel.

DRiederhande geslacht van Byen zijn in dat Lant. De eerste zijn seer gelijck de Byen die in 't gemeen hier zijn; de ander zijn zwart ende groot gelijk als de groote Vliegen: de derde zijn kleyn als Muggen / oft kleyne Vliegen: dees Byen hebben haren Honinck in holle Bomen / ende ick heb dickwils metten Wilden den Honinck uyt gheheven van alle drie geslachten / dat wy gemeenlijck beteren Honingh by de kleynste vonden dan by de andere / zy steeken ook niet so zeer gelijk de Byen hier te Lande / want ick dickwils gesien heb dat de Wilden den Honinck langen / ende dat de Byen op haer vlogen / ende datse genoegh af te strijcken hadden van den naeckten Lijve / oock heb ick zelfs den Honingh naeckt gelanght / maer ik moeste doen eerstmael van grooter weedom in dat water loopen / ende de Byen daer in af-wasschen / anders en koste ickse niet quijt worden van den Lijve.

Van de Vogelen des Landts.

Dat XXXV. Capittel.

DAer zijn oock veel seltsame vreemde Vogelen daer in dat Lant / een geslacht genaemt Uwara Pitange / die hebben haer voederinge by der Zee / nestelen op de Klippen die daer leggen vast by den Lande / is byna soo groot gelijck een Hoen / het heeft eenen langen beck / ende beenen by na gelijck eenen Reyger / maer niet al uyt soo lank / ende heeft de natuere de eerste vederen die de jongen uyt wassen / zijn witgrau / daer na als zy vlucg worden / zijn zy zwartgrau / daer mede vliegen zy by kans een jaer / dan veranderen haer de selve vederen / ende den ganschen Vogel wert soo root / als eenige roode verwe is / soo blijft hy groot geacht by de Wilden.

Berecht van ſommige Bomen des Landts.

Dat XXXVI. Capittel.

DAer zijn Bomen dewelke de Wilden Juni Pappecywa noemen / op de ſelve Bomen waſt een vrucht / eenen Appel niet ſeer ongelijck / de vrucht die de Wilden kauwen / en drucken dat ſap daer uyt in vatkens / daer verwen en ſchilderen zy mede / als zy 't eerſt op de Huyt ſtrijcken / ſo is 't gelijk water / daer na over een wijle wort haer de Huyt ſo zwart gelijk Jnkt / dat duert tot in den 9. dag / dan vergaet dat weder / ende niet voor de tijt / hoe veel zy haer waſſchen in 't Water.

Hoe de Cattoen oft Boomwolle waſt, ende den Braſiliaenſche Peper, en ſommige andere Wortelen meer, dewelke de Wilden planten om t'eten.

Dat XXXVII. Capittel.

DEn Cattoen ofte Boomwolle waſt op Boomkens ontrent een vadem hoge / heeft veel ſchueten oft tacken / als zy bloeyen ſo krijgen zy veel knoppen / als die rijp worden ſo gaenſe open / ende de wol ſtaet alſo in de knoppen om ronde ketenkens / die zijn zwart / 't welk dat zaet is daer menſe af plant oft zaeyet / ende de tacken zijn heel vol van de knoppen. De Peper van dien lande is tweederley fatſoen / den eenen is Geel den anderen Root / maer waſt op een maniere / als zy groen is / ſo is zy als Haeck-bieſen die op doornen waſſen / het is een kleyn Boomken ontrent een half Vadem hoogh / ende heeft kleyne bladerkens / hangt vol van den Peper / is ſcherp in den mont / plucken hem af als hy getijdigh is / drogenſe in de Sonne / ende daer is noch een ander fatſoen kleyne Peper / den voornoemden niet ſeer ongelijck / welcken zy ook alſo als den anderen drogen. Daer zijn ook Wortelen die Jtteke heeten / die zijn van goeden ſmaeck / als zy die planten ſnijden zy die in kleyne ſtucken / ſteecken de ſtucken in d' Aerde / dat ontfanght hem / ende breydet hem over de Aerde gelijck Hopſmeten / ende wort vol van dien Wortelen.

HANS STADEN wenſcht den Leſer Godts genade.

GUnſtige Leſer / deſe mijne Schipvaert en Reyſe heb ik om een oorſake in 't korte na beſchreven / alleen den aenvanck te vertellen hoe ik in den Tyranniſchen Menſchen gewelt gekomen ben / om daer mede te bewijſen hoe geweldelijcken ſonder eenige hope / my de noothulper onſe Heere ende Godt verloſt heeft uyt haer gewelt / dat ook een yegelijk hoore / dat de almachtige Godt / nu noch even ſo wel ſijne Chriſtenen gelovigen onder den Heydenſche goddeloooſen volck / wonderlijcken beſchuddet en geleyt / als hy van den begin der werelt oyt gedaen heeft / dat een yegelijck met my Godt daer voor dankbaer zy / ende hen in den noot op hem verlaten / want hy ſelve ſpreeckt: roept my aen in den tijdt der noot ſoo wil ik u beraden en helpen / en gy ſult my prijſen. Nu mochten eenige ſeggen / ja ſou ik dat al drucken laten wat ik mijn leef dagen verſocht ende geſien heb / ſoo

moeſt

moest ik een groot Boeck maken / dat is waer / dien na te volgen wist ik noch veel meer te schrijven / maer ten heeft de reden niet / noch gestaltenisse. Ik heb de meyninge / wat my daer toe bewegt heeft / dit Boeck te schrijven / genoegh her-waerts ende derwaerts in veel plaetsen aen-geteeckent / hoewel wy allegader schuldigh zijn Godt te loven en te dancken / dat hy ons behoet heeft en beschermt / van der eerster uren aen van ons geboorte / tot op den tegenwoordigen dagh ende ure ons levens. Voorts soo kan ik wel bevroeden dat het inhoudt van desen Boeck den sommigen sal vreemt duncken / wie kan daer tegen / niet te min so en ben ik de eerste niet / ende en sal de leste ook niet blijven / dien sulcke Schipvaer-den / Lant en Volcken wel bekent zijn / dien selve en is ook alle dingen met lac-chen niet soet geworden / noch en sullen geworden yemanden / maer dat die die men levende lijve ter doot brengen wil / soude te moede zijn / als die zijn die daer verre afstaen / ende het spel acusien oft daer af hooren seggen / dat weet een yegelijck wel te verechten als die ook al t' samen souden in den Tyrannische vyanden handen komen / die in America varen oft zeylen / wie soude dan daer henen verlangen. Maer dat weet ik waerachtig dat menigh eerlijk Man in Gallisien / Portugael / Vranckrijk / ook sommige t' Antwerpen in Brabant / die in America geweest zijn / my des moeten getuygenisse geven datter soo mede is / gelijck ik schrijve. Maer dien die sulcke dingen niet en weten noch versocht en hebben / beroep ik my op deser getuygen ende Godt voor al aen. De eerste reyse die ik dede in America / was met een Portugaloysche Schip / de Hopman hiet Portyado / waren onser drie Duytschen op 't Schip / d' een was een Bremer ende hiet Brant / de ander hiet Hans van Brachausen / en ik. De ander reyse dede ik van Civilien uyt Spaen-jen na Rio de Plato / een Provintie in America gelegen / soo genaemt. De Over-ste van den Schepe hiet Don Diego de Senabrie / daer en was geen Duytsch op de reyse mede / maer na lange-moeyten / anghst ende vreese te Water en te Lande / 't welk duerde omtrent twee Jaren / alle in de leste reyse als voor gemelt / ten lesten leden wy Schip-breuck / by een Eylandt genaemt S. Vincent / leydt heel by den vasten lande van Brasilien / ende de Portugaloysers bewoonen dat daer / op de-selve plaetsen vont ik een Lants-man / Johan Hessi Saliger een Sone / die my seer wel ontfinck / noch hadden Koop-Heeren van Antwerpen / dewelcke men Scheets heet / eenen Factoor / die heet Pieter Roelof / die alle beyde moeten getuy-genisse geven / hoe ik daer ben aen gekomen / oock hoe ik ten lesten van den Ty-rannen ben gevangen geworden. Voort de Schippers die my van den Wilden gekoft hebben / waren uyt Normandien in Vranckrijck / de Hooft-man van den Schepe was van Tavilla / genaemt Willem de Moner / de Stierman hiet Fran-coyse de Schantz / Volmunt was Pastoor / genaemt Perot / de eerlijcke lieden / Godt die lonet haer in der eeuwiger Salighheyt / die hebben my geholpen naest Godt in Vranckrijck / zy hebben my helpen een Paspoort gekrijgen / zy hebben my gekleet en gaven my teer-gelt / die mijn getuygenisse zijn waer zy my gekregen hebben. Daer Scheepte ik van Diepen uyt Vranckrijck / ende quam te Londen in Engelant / daer vernamen de Koop-gesellen van der Nederlantsche Beurse oft Stael-hof van den Schip-man / daer ik mede derwaerts gekomen was / hoe dattet met mijn saeck gelegen was / node my te gast / vereerde my met eenen teer-penninck / daer na zeylde ik in Duytschlant / t' Antwerpen quam ik in 't Huys

van

van Aecken by eenen Koop-Heer / Jaſper Schets genaemt / den ſelven gaet de voornoemde Factoor Pieter Roelof / in Sanct Vincent ook aen als voor geſeyt is / die brocht ik de tydinge / hoe dat de Francoyſen zijn Factoors Schipken in Rio de Jenero hadden aengevallen / maer waren wederom afgeſlagen / deſelve Koop-Heer ſchonck my twee Keyſer Ducaten / Godt wilt hem vergelden. Soo nu ergens een jonck geſel ware / die [illegible] ſchrijv[illegible]e getuygen niet te genoegen en ware / op dat hy niet in twijffel en leve / ſoo neeme den Godt te hulpe / ende vaet deſe reyſe aen / ik heb hem hier kennisſe genoegh gelaten / dien pat volge hy nae / die Godt helpt en is de Wereit niet geſloren. Den Almachtige Godt / die in allen is / zy lof / prijs / van eeuwigheyt tot eeuwigheyt / AMEN.

DIt Boeck geintituleert de Beſchrijvinge des Landts America, is geviſiteert by eenen geleerden van der Keyſerlijcke Majeſteyt daer toe gecommitteert, ende is by de voorſz. Keyſerlijcker Majeſteyt toe gelaten ende geconſenteert te mogen Printen ende verkopen, gegeven tot Bruſſel den 10. dag in Maert, Anno M. D. LVII.

Onderteeckent P. de L.

EYNDE.

